ALL ABOUT HISTORY

Marco Polo'nun Destansı Yolculuğu

Venedik'ten Kubilay Han'ın topraklarına uzanan macera

HİTLER'İN ASTRONOTLARI

Führer'in uzayda hâkimiyet kurma planları

1. DÜNYA SAVAŞI

Savaşı tetikleyen 20 tarihi olay

Büyük Lanet TUTANKAMON

- Ünlü firavunun mezarının keşfinin heyecanlı hikâyesi
- Gizemli ölümlerin ardındaki sırlar ve gerçekler
- Firavun nasıl ve kim tarafından öldürüldü?

Jan Dark Efsanesi

İngilizleri yenen genç kız kurban mıydı, kahraman mı?

MAYIS-HAZİRAN 2021/03 SAYI: 04

FİYATI: 15,90 TL
KKTC FİYATI: 18,00 TL

İstanbul'un Fethi

Bir dönemin sonunu getiren büyük fetih

Atatürk'ün Bandırma Vapuru ile Samsun'a yolculuğunun hikâyesi sayfa 28'de

Merhaba!

"Gerçek Indiana Jones" unvanını hak eden arkeologların bir listesini yapsak üst sıralardaki isimlerden birisi Howard Carter olurdu şüphesiz. Kendine olan inancı ve pes etmemesi sayesinde Antik Mısır'ın en önemli miraslarından biri, Tutankamon'un mezarı gün yüzüne çıktı. Peki, bu mezarı bu kadar popüler yapan şey neydi? Mezar ve içerisinde bulunan hiç dokunulmamış hazineler elbette büyük bir heyecan yarattı; ancak insanların ilgisini buraya çeken asıl şey, keşfin ardından gerçekleşen gizemli ölümlerdi. Yapılan kazının finansörü olan Lord Carnarvon, mezarı ziyaretinden sadece dört ay sonra sivrisinek sokmasının yol açtığı bir enfeksiyon nedeniyle öldü. Birkaç ay sonra ise, Tutankamon'un vücudunun röntgenini çeken radyolog Douglas Reid belirlenemeyen bir hastalık nedeniyle hayatını kaybetti. Bunu, kazı ekibinin bir üyesinin ve Carter'ın sekreterinin ölümleri izledi. Peş peşe gelen ölümler sonrasında herkesin aklında aynı şey vardı: Firavun'un mezarını çevreleyen antik bir lanet onu rahatsız eden herkesi ölüme sürüklüyordu.

Bu ölümlerle Tutankamon'un mezarı arasında bir bağlantı ihtimali çok düşük olsa da "lanet" söylentisi sayesinde tüm dünyada Mısırbilim'e olan ilginin ciddi şekilde arttığını söyleyebiliriz. Kapak konusu olarak işlediğimiz Tutankamon'un mezarı ve keşfinin hikâyesi yüzyıllar boyunca insanları büyülemeye devam edecek. Bakalım siz neler hissedeceksiniz?

Mayıs ayı tarihimizdeki iki önemli dönüm noktasına ev sahipliği yapıyor: Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a yolculuğu ve Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi. Her ikisi de yeni bir dönemin kapısını açan bu olaylar hakkındaki yazılarımızı keyif ve heyecanla okuyacağınızı düşünüyorum.

Geçen sayıda başladığımız sesli içerik uygulaması sizler tarafından çok beğenildi. Yaptığımız anketin sonuçları, sesli içeriğe devam etmemiz yönünde... Bu sayımızda kapak konumuzu seslendirdik, umarım yine beğenirsiniz.

Gelin şimdi birlikte sayfaları çevirip geçmişi keşfetmeye başlayalım. Temmuz ayında, beşinci sayımızda görüşmek üzere...

Gökhun Sungurtekin

Her sayıda bir konuyu sesli içerik olarak da sunuyoruz. Dilerseniz **sayfa 20**'de bulunan karekodu okutarak ***Tutankamon'un Laneti*** başlıklı yazıyı dinleyebilirsiniz.

BU SAYIYI OKURKEN...

En çok heyecanlandığım an: Carter, Carnarvon ve Lady Evelyn'in Tutankamon'un mezarındaki gece macerası **(sf. 24)**

En çok eğlendiğim an: Kaydu'nun kızı Aiyurug'un koca adayları ve kazandığı 11 binat **(sf. 77)**

En çok üzüldüğüm an: Ülkesini seven cesur bir genç kızın canını kurtarmak için son çırpınışı **(sf. 55)**

Bize yazın
allabouthistory@doganburda.com

Takip Edin
@allabouthistoryturkiye

İÇİNDEKİLER

SAYI 04

Lenin, Rusya'daki Çarlık rejimini devirerek komünist bir devlet kurdu

DÖNÜM NOKTASI

ÜÇ BÜYÜKLERİN BULUŞMASI

1945 yılı Şubat ayında gerçekleşen Yalta Konferansı, ABD Başkanı Roosevelt, Britanya Başbakanı Churchill ve SSCB lideri Stalin'in ikinci buluşmasıydı. Bu toplantı, Moskova'da Churchill ve Stalin'in katıldığı, Batı'nın ve Sovyetlerin savaş sonrası Avrupa'daki nüfuz alanlarının kararlaştırıldığı bir diğer konferansın devamıydı. Yalta Konferansı'nın amacı, savaştan sonra egemen ulusların yeniden tesis edilmesi için bir yol haritası oluşturmaktı.

1945

Image source: wiki/National Museum of the U.S. Navy

Lenin, Rusya'daki Çarlık rejimini devirerek komünist bir devlet kurdu

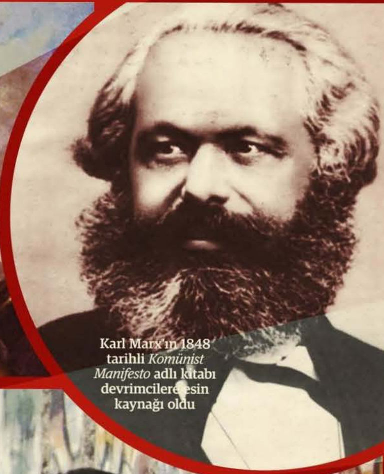

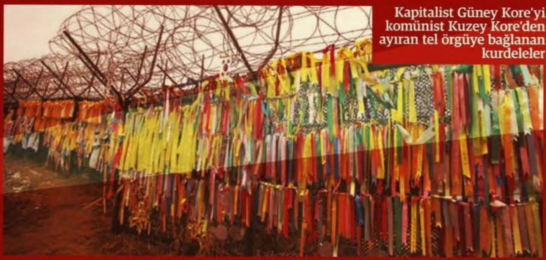
KOMÜNİZM

UMUDUN VE HAYAL KIRIKLIĞININ TARİHİ

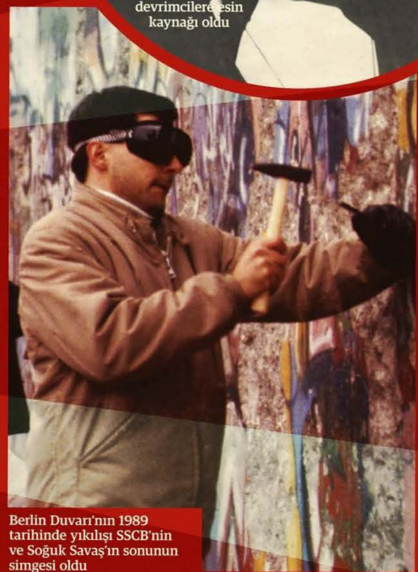
Kim Il-sung ve Kim Jong-il'in Kuzey Kore'nin kurucu babaları olarak gösterildiği bir propaganda afişi

1789 Fransız Devrimi sosyalizm ve komünizmin yükselişini hızlandırdı

Karl Marx'ın 1848 tarihli *Komünist Manifesto* adlı kitabı devrimcilere esin kaynağı oldu

Kapitalist Güney Kore'yi komünist Kuzey Kore'den ayıran tel örgüye bağlanan kurdeleler

Moskova Duruşmaları'nın üçüncüsü olan Yirmi Birler Duruşması, önde gelen Bolşeviklerin yargılandığı göstermelik bir duruşmaydı

Berlin Duvarı'nın 1989 tarihinde yıkılışı SSCB'nin ve Soğuk Savaş'ın sonunun simgesi oldu

Dünya, Küba Füze Krizi'nde nükleer savaşın eşiğine geldi

Sovyetler Birliği'ndeki Gulag adı verilen toplama kampları

Tarih boyunca komünizm

Platon, iktidardakilerin mantıklı ve bilge kişiler olması gerektiğini düşünüyordu

ANTİK YUNAN'DA ORTAYA ÇIKTI ANTİK YUNAN M.Ö. 380

Sınıfsız toplum düşüncesini ele alan ilk kişi Platon'du. Devlet adlı eserinde açıkladığı ideal şehir anlayışı komünizmle dikkate değer benzerlikler taşıyor. Platon'un ideal devletinde insanlar tüm mal varlıklarını, kanlarını ve çocuklarını paylaşıyorlar, şahsa ait hiçbir şey yok. Her şey herkesle paylaşılıyor. Güncel komünizm daha ziyade ekonomiktir. Fakat Platon'un ideal komünist devleti büyük oranda düşünseldi. Ayrıca Platon'un aktardığı üzere toplumun yalnızca belirli kesimlerinde uygulanabilirdi.

Mazdek hareketi

İRAN 5. YÜZYIL

Ekonomik ve siyasi krizin en çalkantılı döneminde ortaya çıkan Mazdek hareketi, aristokratların ve din adamlarının iktidarını yıkmayı hedefliyordu. Asiler tarafından tahttan indirilen I. Kubâd'ın desteklediği Mazdekçiler seçkinlerin mülklerine el koyup yoksullara dağıttı. 520'de bastırılan hareket kısa ömürlü olsa da herkesin eşit olduğu bir toplum kurmaya gayret eden ilk komünist hareket örneklerinden biriydi.

Hareketin lideri Mazdek kendisinin, eski İran dininin kutsal ruhu Ahura Mazda'nın elçisi olduğunu iddia ediyordu

Komünizmin zaman tüneli

Ezilenler ayaklanır Trakyalı gladyatör Spartaküs, köle sahiplerine ve Romalı soylulara karşı yapılan bir köle isyanına öncülük eder. **M.Ö. 73- 71**

Spartaküs'ün köle isyanının bir tasviri

Ütopya, More'un idamının ardından, 1551 tarihine kadar İngilizceye çevrilmedi ve yayımlanmadı

Daha eşit bir toplum Thomas More, Ütopya adlı kitabında özel mülkiyetin olmadığı ve tüm yiyeceklerin depolarda saklanıp eşit şekilde paylaşıldığı bir ada toplumunu anlatır. **1516**

Fransız Devrimi Sosyalizmden farklı ideolojileri paylaşsa da Fransız Devrimi, dünyada, sosyalizm ve komünizmin doğmasına yol açan bir başkaldırıya ve değişime yol açar. **1789**

Fransız Devrimi sosyalizmin doğuşunu tetikledi

Hayal kırıklığı Robert Owen, ABD Indiana'daki New Harmony'de (Yeni Uyum) ütopik bir komünal toplum kurmaya çalışır. Ancak bu girişim ekonomik bakımdan bir felaket olur. **1825**

ABD'de ekip çalışması Fransız filozof Charles Fourier'in öğretileri, takipçilerini ABD genelinde pek çok komünal yerleşim kurmaya teşvik eder. **1844**

Farklı bir devrim Sanayi Devrimi, fabrika işçilerinden oluşan yeni bir sınıfın doğmasına yol açar. İşçilerin patronlardan çok kötü muamele görmesi Karl Marx gibi isimlerin eleştirilerine konu olur. **1848**

Komintern Bolşevik Rus hükümeti, Komünist Enternasyonal'i kurar. Odak noktası, "uluslararası burjuvaziyi yıkmak ve devletin tamamen yok oluşu için bir geçiş aşaması demek olan Uluslararası Sovyet Cumhuriyeti'ni yaratmaktır." **1919-1943**

Orak körleşir Başta İtalya ve Almanya olmak üzere, Avrupa genelindeki komünist devrimler ve ayaklanmalar hükümetler tarafından bastırılır. **1921-1923**

Stalin harekete geçer Lenin'in ölümünün ardından Josef Stalin, Sovyetler Birliği'nin lideri olur. Hızlı sanayileşmeye, devletin merkezileşmesine ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin dünya genelindeki diğer komünist partiler üzerinde hâkimiyet kurmasına ağırlık verir. **1922**

Stalin, yaptığı tasfiyelerle 40 milyon kişinin ölümünden sorumlu

Komünizm yayılır Komünizm yayılır SSCB; Letonya, Estonya ve Litvanya'yı işgal eder. Letonya ve Estonya devlet başkanlarını hapseder ve kukla komünist hükümetler kurar. **1940**

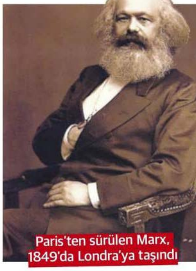

Kazıcılara, müşterek topraklarda tarım yapmak istedikleri için bu isim verildi

Adaletin rençberleri

İNGİLTERE 1649

1649'da Cromwell, Birinci İngiliz İç Savaşı'nı henüz kazanmış fakat kralla anlaşmaya varamamıştı. Bu da çok sayıda Protestan grubun doğmasına yol açmıştı. Kazıcılar (The Diggers) bu gruplardan biriydi. Toprağın özel mülkiyetini ortadan kaldırıp orada ikâmet eden herkesin eşit olacağı tarım toplulukları kurmak istiyorlardı. Çok sayıda soylu bu fikre şiddetle karşı çıktı. Toprak sahiplerinin Kazıcıları topraklarından sürmesi, hareketi bilinmezliğe sürükledi.

Paris'ten sürülen Marx, 1849'da Londra'ya taşındı

Tarihin en etkili komünisti

FRANSA & İNGİLTERE 1818-1883

Hiç şüphesiz komünizm tarihindeki en etkili isim olan Karl Marx, komünizmin günümüzde en bilinen teorisini kaleme almış bir filozoftu. Marx, işçi sınıfının son bir dünya devrimi yapmak için kullanılabilecek devrimci güç olduğu yönündeki fikirlerini bir dizi radikal gazetede yazdığı yazılarla yaymaya başladı. Friedrich Engels ile yazdığı Komünist Manifesto, Vladimir Lenin'den Fidel Castro'ya dünya genelinde çok sayıda devrimciye esin kaynağı oldu.

RUS DEVRİMİ

RUSYA 1917

Çarlık yönetiminin devrilip yerine geçici bir hükümetin kurulduğu Şubat Devrimi'nden aylar sonra, Vladimir Lenin ve liderlik ettiği Bolşevik Parti ikinci bir devrim yaptı. Hükümetin muhafızları Petrograd'daki belirli stratejik noktaları korumakla görevlendirildilerse de Lenin'in adamlarıyla karşı karşıya gelince çabucak kaçtılar 26 Ekim günü sabahın erken saatlerinde, Kış Sarayı'na girildi ve hükümetten kalan kim varsa tutuklandı. Devlet başkanı seçilen Lenin vakit kaybetmeden özel mülkleri ve kraliyet topraklarını kamulaştırmaya başladı. Rusya'da ilk komünist devletin kurulmasını sağlayan Bolşevik Devrimi benzer devrimleri tetikleyerek komünizmin dünya genelinde yayılmasını teşvik etti.

Yaygın şekilde komünizmle ilişkilendirilen kırmızı rengin işçilerin kanını temsil ettiğine inanılıyor

Savaş sırasında ölen ve yaralanan Koreli sayısı yaklaşık 2,5 milyondu

Kore Savaşı

KUZEY VE GÜNEY KORE 1950-1953

İkinci Dünya Savaşı sonunda Kore, ABD'nin desteklediği Güney Kore ve Çin'le Sovyetler Birliği'nin desteklediği Kuzey Kore olmak üzere ikiye bölündü. Kuzey'in Güney'i işgali, Kuzey Korelileri neredeyse Sovyet sınırlarına dayandıran ABD tarafından engellendi. Çin'in savaşa girmesi savaştan önceki sınırları kesinleştirdi, ancak tüm bu çatışma ortamı ülkeler arasındaki gerilimi had safhaya çıkardı.

Demir Perde çekilir
İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Stalin; Polonya, Romanya, Macaristan ve diğer pek çok Doğu Avrupa ülkesinde komünizmi destekleyen hükümetler kurarak Avrupa'yı Doğu ve Batı olmak üzere iki kutba böler.
1945-1991

Soğuk Savaş sırasında Avrupa'daki bölüme

Vietnam Savaşı
Komünist Kuzey Vietnam ve ABD'nin desteklediği Güney Vietnam şiddetli bir savaşta karşı karşıya gelir. Savaşın sonunda ABD geri çekilmek zorunda kalır ve Vietnam komünist rejim altında birleşir.
1955-1975

Hoşnutsuzluk kıpırtıları
Macaristan Devrimi'nde, Stalin'in Doğu Avrupa'daki hâkimiyetine karşı gelinir. Devrimciler mağlup edilse de Sovyetlerin gaddar eylemleri Komünist Parti'nin üye kaybetmesine yol açar.
1956

Macaristan ayaklanmasında yaklaşık 3.000 Macar öldürüldü

Kültür Devrimi
Çinli lider Mao Zedong, "gerçek" komünist ideolojiyi korumak amacıyla ülkeyi tüm kapitalist unsurlardan temizler ve pek çok devlet görevlisini topluca idam ettirir.
1966-1976

Komünizm Afrika'da
Etiyopya Kralı Selassie'nin devrilmesi ve yönetimin komünist Derg'e (Geçici Askeri İdare Konseyi) geçmesiyle komünizm Afrika'da kök salmaya başlar.
1974

1950 — 1960 — 1970 — 1974

Truman Doktrini
Başkan Harry Truman, komünizmin etkilerine maruz kalan herhangi bir ülkeye askeri ve ekonomik destek sağlayarak komünizmin yayılmasını önleyecek politikalan yürürlüğe koyar. **1947**

Kızıl Tehlike
Yayılan komünizmin ülkeye sızacağından korkan ABD, hükümet görevlilerini kapsayan bir soruşturma başlatır. Soruşturma sonunda çok sayıda dava ve infaz gerçekleşir.
1947-1950'ler

Berlin Ablukası
Sovyetler Birliği, Batılı Müttefikleri şehirden atmak amacıyla, işgal altındaki Berlin'i ablukaya alarak Müttefiklerin Berlin'e erişmesini engeller. Müttefikler, şehirdeki kendi bölgelerine havadan erzak ve malzeme yardımı yaparak ablukaya yanıt verirler. **1948**

Berlin Ablukası sırasında nakil uçakları bir yılda 200.000 uçuş yaptı

Berlin Duvarı
Komünist Doğu Almanya hükümeti, sosyalist Doğu Almanya'yı Batı Almanya'nın "faşistlerinden" korumak için Doğu ve Batı Berlin'i ayıran bir duvar inşa edilmesine karar verir.
1961

Amerika'ya bir darbe daha
Salvador Allende, bir Latin Amerika ülkesi olan Şili'nin seçimle gelen ilk Marksist başkanı olur. Bu durum ABD'de bir felaket olarak değerlendirilir. **1970**

Salvador Allende

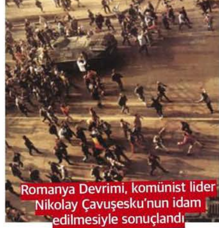

Mao, eski düzenin yıkılıp yenisinin kurulmasının bayraktarlığını yapıyordu

Komünizm Mao ile Çin'de

ÇİN HALK CUMHURİYETİ 1945-1976

İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde Mao Zedong, Çin Komünist Partisi öncülüğünde Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurdu. Stalin'in hızlı sanayileşme hamlesinden etkilenen Zedong, Çin'in tarıma bağlı ekonomisinin yerine sanayiye bağlı bir ekonomiye geçmeyi hedefledi. Fakat Mao, yeni hükümetin Marksizm'in ve Leninizm'in fikirlerine ihanet ettiğini düşündüğünden, Stalin'in ölümünden sonra Sovyetler Birliği ile ilişkileri hızla bozuldu. İki ülke arasındaki ilişkilerin bozuk olması komünizmin dünya çapında iki karşıt kutba bölünmesine neden oldu.

Romanya Devrimi, komünist lider Nikolay Çavuşesku'nun idam edilmesiyle sonuçlandı

Komünizmin yıkılışı

DOĞU VE ORTA AVRUPA 1989

İlk olarak 1989'da Polonya'da başlayan ve sonraki üç yıl içerisinde Orta ve Doğu Avrupa'daki komünist devletleri hızla saran devrimci dalga Rus komünizminin yıkılmasına neden oldu. Bu devrimlerin neredeyse tamamı barışçıldı; tek parti iktidarını yıkmak için sivil direniş yöntemini kullandılar. Sovyetler Birliği'nin çözülmesi 15 ülkenin bağımsızlığını ilan etmesine ve Yugoslavya, Romanya hatta Etiyopya ve Moğolistan'da komünizmin kitlesel olarak terk edilmesine yol açtı. Pek çok tarihçi bu dönemin Soğuk Savaş'ın sonu olduğunu düşünüyor.

Sıradan bir gün

MAOCU BİR KÖYLÜ

ALTÜST OLMUŞ BİR ÜLKEDE HAYATTA KALMA MÜCADELESİ VEREN BİR KÖYLÜ
ÇİN HALK CUMHURİYETİ, 1949-1979

Başkan Mao Çin Halk Cumhuriyeti liderliğine geldiğinde ülkedekiler ona büyük umutlarla kucak açtılar. Ülkeyi dönüştürmek isteyen Mao, 'Büyük İleri Atılım' diye anılan bir sanayileşme hareketi başlattı. Fakat bu projenin feci şekilde yanlış yönetilmesi insanlık tarihindeki en amansız kıtlığa yol açtı. Daha adil bir Çin vaat edilen köylüler hayatta kalma mücadelesi veriyorlardı. Liderleri, seçkinlerle birlikte ziyafet çekerken, köy yollarında yetersiz beslenen köylülerin cansız bedenleri görülüyordu. Mao, sanayileştirme hamlesinden sonra Kültür Devrimi'ni başlattı. Kendisini tanrı benzeri kutsal bir figür haline getirdiği Kültür Devrimi'yle ülkedeki herhangi bir karşı devrimi bertaraf etmeyi amaçlıyordu.

İŞE KOYUL

Mao, yaptığı toprak reformuyla toprak sahiplerinin mülklerini ellerinden alıp, herkesin katkı sunmasının ve çiftliklerde çalışmasının beklendiği komünler kurdu. Tarım işçiliğinden alınıp demir çelik fabrikalarında çalışmaya gönderilen köylü sayısı eskisine nazaran arttı. Kültür Devrimi sırasında, kentlerdeki gençler köylülerle birlikte çalışmak ve tarım işçiliğini öğrenmek üzere kırsal kesimlere gidiyorlardı.

GÜNLÜK EGZERSİZLERİ YAP

Mao, Çin'e radyo jimnastiğini getiren ilk liderdi. Okul çocukları ve fabrika işçileri her gün toplu halde ritmik egzersizler yaparlardı. Bu egzersizler Kültür Devrimi sırasında Maocu propagandanın parçası haline geldi. Ritim tutmak için söylenen "bir, iki, üç, dört" kelimelerinin yerini, "Zorluktan korkma, ölümden korkma" şeklindeki Maocu slogan aldı.

MAO'NUN ONAYLADIĞI ETKİNLİKLERE KATIL

Komünist Parti Çin'deki tüm medyayı kontrol ediyordu. Medyadaki tüm programlar, Mao'yu daha olumlu bir figür olarak göstermek için tasarlanmıştı. Devrimin göklere çıkarıldığı Maocu şarkılar bitmek bilmez toprak işlerine ara verildiğini haber veren karşılama şarkılarıydı. Geleneksel opera kaldırılıp yerine Mao'nun onayından geçmiş devrimci gösteriler getirildi. Ayrıca tüm köylülerin, Çin Halk Kurtuluş Ordusu tarafından düzenlenen ve Mao'nun eserlerinin okunduğu özel okuma etkinliklerine katılması bekleniyordu.

İnsanlar yol, kanalizasyon ve sulama kanalları inşaatlarında da çalışmaya gönderiliyordu

Mao hükümeti, toprak sahiplerini yerlerinden edip öldürmeleri için köylüleri teşvik ediyordu

KARŞI DEVRİMCİ FAALİYETLERİ BİLDİR

Mao karşıtı veya karşı devrimci addedilen tüm faaliyetler yasaktı; failleri en katı cezalara çarptırılırdı. Bu faaliyetlere şahit olup da bildirmeyen herhangi biri failden çok daha büyük bir suç işlemiş oluyordu. Örneğin, sürgün edilmiş kardeşine gizlice yemek götüren bir adam kurşuna dizilirken kardeşi hapse atıldı. Çocuklar, ebeveynleri ve öğretmenleri komünizm karşıtı fikirler beyan ederlerse onları ihbar etmeye teşvik ediliyorlardı.

HALKA AÇIK AŞAĞILAMA GÖSTERİLERİNE KATIL

Mao, iktidara geldikten sonra çok sayıda nüfuzlu kişinin hakkından geldi. İlk kurbanları, özel mülkleri yoksul köylülere dağıtılan güçlü toprak sahipleriydi. Toprak sahipleri komünist iktidarın kolluk kuvvetleri tarafından tutuklanmakla kalmadı; büyük bir kısmı da köylüler tarafından yakalanıp idam edildi. Din adamları ve bazı öğretmenler de benzer şekilde öldürüldüler veya ağır hakaretlere, aşağılanmalara ve dayağa maruz kaldılar. Kalabalığın önünde kafası yarım yamalak tıraş edilen insanlar dahi vardı.

YİYECEK BİR ŞEYLER BUL

1959 ila 1961 yılları arasında Çin, tarihindeki en kötü kıtlığı yaşadı. Kıtlığın ortaya çıkışında doğal afetlerin de etkisi olmakla birlikte, mevcut gıdanın yanlış yönetimi durumu tam bir felakete çevirdi. Sefalet içerisindeki köylüler ihraç edilmeleri için ellerindeki erzakları devretmek zorunda kaldılar. Bu durum 36 milyon köylünün açlıktan ölmesine, pek çoğunun ise hayatta kalmak için ağaç kabuğu, çamur hatta ölen aile üyelerini yemesine neden oldu.

KADRODAKİLERLE ARANI İYİ TUT

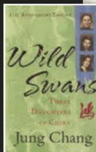
Tüm toprakların ve yiyeceğin eşit paylaşılması gerekiyorsa da dağıtımdan sorumlu kadro çoğunlukla açgözlü ve rüşvetçiydi. Köylülerin, kendilerinin ve ailelerinin hayatta kalmasına yetecek yiyeceği sağlamak için kadrodakilerin suyuna gitmesi gerekiyordu. Kadrodakiler, itaatsizlik eden veya çalışamayan herhangi birine yiyecek vermeyi reddedebilirlerdi. Bu da köylüleri, hapse girme veya öldürülme riskini göze alarak yiyecek çalmaya mecbur ederdi.

KÜÇÜK KIRMIZI KİTABI OKU

Başkan Mao Zedong'tan Seçmeler veya Batı'da yaygın şekilde bilinen adıyla Küçük Kırmızı Kitap, Çin'de yaşayan herkesin okuması gereken temel kitaptı. Çin'de izin verilen az sayıda kitaptan biri olan bu eserde Mao Zedong'un konuşmalarının ve yazılarının yer aldığı seçme metinler bulunuyordu. Kitap gündelik yaşamın parçası haline gelmişti. Öyle ki telefon operatörleri ve mağaza görevlileri müşterileri kitaptan bir alıntıyla karşılar, müşterinin de cümleyi devam ettirmesini beklerdi.

BUNLARI NEREDEN BİLİYORUZ?

Çin'de Mao'nun yönetimi altında yaşayan insanlar, uzun süre bu deneyimler hakkında konuşmakta tereddüt ettiler. Fakat bu dönemde yaşayan çok sayıda kişinin yazdığı otobiyografiler sayesinde Maocu Çin'deki insanların yaşamları hakkında ilk elden anlatılara erişebiliyoruz. Nien Cheng, kaleme aldığı *Şanghay'da Yaşam ve Ölüm* adlı eserde Shell şirketinde çalıştığı için tutuklandığını anlatıyor. *Yaban Kuğuları: Üç Çinli Kız* adlı oldukça popüler bir kitapta ise farklı nesillerden üç Çinli kadının hikâyesi ve komünizmin hayatları üzerindeki etkileri ele alınıyor. Olayları daha nesnel bir bakış açısıyla ele alan uzmanlar tarafından yazılan kitaplar da bulunuyor: *Yürüyen Ölüler: Gerçek Yaşam Hikâyeleri* ve *Aşağıdan Yukarı Çin* adlı kitaplarda, Çin toplumunun en alt sınıflarının yaşamları ayrıntılarıyla anlatılıyor.

Komünist Liderler

10 KOMÜNİST LİDER

Komünist bir devlet kurmak için şiddetli ayaklanmalarla iktidan ele geçiren ve kontrolü sağlamak için zaman zaman muhalefeti acımasızca susturan on lider

Kim Il-sung, propaganda yoluyla Kuzey Kore'de tanrısal bir figür haline geldi

KIM IL-SUNG

KUZEY KORE 1912-1994

Yarattığı "Büyük Lider" kültünden kaynaklanan çok sayıda mit nedeniyle Kim'in hayatının erken dönemlerine dair bir belirsizlik söz konusu. Ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'da olduğu biliniyor. Kim, Japonlar teslim olduğunda komünist bir hükümet kurmak üzere Sovyet işgali altındaki Kuzey Kore'ye döndü ve 1948 yılında Kuzey Kore'nin ilk başkanı oldu. 1950'de Güney Kore'yi işgal eden Kim, 1953'te çözümsüzlükle sonuçlanacak Kore Savaşı'nı başlattı. Rakiplerini saf dışı bırakıp muhalefeti bastırarak ülkenin mutlak lideri oldu ve bağımsız, kendine yeten bir toplum yaratmanın yollarını aradı.

Vietnam Savaşı Pol Pot'un güçlenmesinde etkili oldu

Pol Pot

KAMBOÇYA 1925-1998

Devrimci ismini alana kadar Saloth Sar ismiyle anılan Pot, 1975'te askeri hükümeti deviren komünist gerilla savaşçıları Kızıl Kmerlere liderlik etti. Bu yılı ülkede "Sıfır Yılı" ilan etti ve Kamboçya'da ütopik bir tarımsal devrim yapmaya çalıştı. Para, özel mülkiyet ve din yasaklandı, şehirler tahliye edildi ve halk zorla topraklarda çalıştırıldı. 1979'da Vietnam'ın Kamboçya'yı işgal etmesiyle Pol Pot rejimi son buldu. İşgale değin bir milyonu aşkın Kamboçyalı açlık, aşırı çalışma veya idamlar nedeniyle yaşamını kaybetmişti.

Ho Chi Minh, Vietnam Savaşı'ndan galip çıkan taraf oldu

Ho Chi Minh

KUZEY VİETNAM 1890-1969

Esasen çok sayıda başka ismi olan Ho Chi Minh, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonlarla savaşmak için kurulan Viet Minh adlı komünist bağımsızlık hareketine önderlik ettikten sonra bu ismi aldı. Savaştan sonra Viet Minh, Vietnam'ın bağımsızlığını ilan etti. Fakat çatışmalar devam etti; ilk olarak Fransız sömürgecilere karşı, daha sonra da komünizmin yayılmasını engellemek isteyen ABD'ye karşı mücadele verildi. Ho Chi Minh, Kuzey ve Güney Vietnam'ın komünist yönetim altında birleştiğini göremeden sağlık sorunları nedeniyle hayatını kaybetti.

Lenin öldüğünde, halefi Stalin'in emriyle bedeni mumyalanarak Moskova'nın merkezindeki Kızıl Meydan'da bir mozoleye kondu

Lenin'in komünizm anlayışı, Leninist olarak adlandırılan çok sayıda takipçiyi peşinden sürükledi

VLADİMİR LENİN

SSCB 1870-1924

Doğumunda Vladimir Ilyich Ulyanov adı verilen ve 1901'de bildiğimiz adını alan Lenin, hukuk eğitimi gördüğü üniversitede radikal fikirlerden etkilendi. Kardeşinin, Çar III. Alexander'a komplo kurmak suçlamasıyla idam edilmesinin Lenin'in siyasi görüşlerini etkilediği düşünülüyor. Devrimci faaliyetler nedeniyle Sibirya'ya sürülen Lenin, 1917 yılının başlarında Çarlık rejimi devrildiğinde İsviçre'deydi. Bolşeviklerin Ekim Devrimi'nde yönetimi geçici hükümetten devralmasını planlamak üzere Rusya'ya geri döndü. Yıllar süren iç savaş ve kıtlığı, tüm muhalefetin sert bir şekilde susturulması izledi. Ancak Lenin dünyanın ilk komünist hükümetini kurmak için verdiği yılmaz mücadeleyi sürdürdü.

Enver Hoca, Almanlara ve faşist gruplara karşı Josip Tito ile ittifak yapmıştı

Enver Hoca

ARNAVUTLUK 1908-1985

İkinci Dünya Savaşı'nda işgalcileri ülkesinden kovan Enver Hoca, sonradan Emek Partisi adını alan ve yeni kurulan Arnavutluk Komünist Partisi'ne liderlik etti ve Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu yönetti. Ülke 1944'te işgalcilerden kurtulduktan sonra başbakan olan Enver Hoca binlerce kişiyi sürgüne göndererek ve idam ederek ülkede sıkı bir denetim kurdu. Özel mülklere el konuldu, dini kurumlar kapatıldı. Arnavutluk, sanayisi gelişmiş ve gıda üretiminde kendine yeten bir ülke haline gelmesine rağmen kolektivizm dayatıldı. 1985'te ölen Enver Hoca, ülkeyi 40 yıl boyunca yönetti.

Tito pek çokları tarafından "yüce gönüllü bir diktatör" olarak görülüyordu

Josip Broz Tito

YUGOSLAVYA 1892-1980

Broz, 1930'larda gizli komünist faaliyetler yürüttüğü için aldığı Tito ismiyle akıllarda kaldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Yugoslavya'yı faşistlerden temizlemek için Nazi karşıtı direniş hareketi Partizanlara öncülük etti. Ulusal bir kahraman olarak görülen Tito, başbakan oldu ve hâkimiyeti iyiden iyiye ele geçirdi. Farklı Yugoslav federe devletlerini kontrol altında tuttuğu katı diktatörlük yönetiminde savaştan çıkmış ülkeyi yeniden inşa etti. 1953'te başkan olup hayatının sonuna kadar bu görevi sürdürdü.

Mao'nun liderliğinde Çin'de büyük sanayileşme hareketleri görüldü

MAO ZEDONG

ÇİN 1893-1976

Çin Komünist Partisi'nin kurucu üyesi olan Mao, ülkenin hâkimiyeti için Çan Kay Şek'in milliyetçileriyle savaştı. 1937 ile 1945 yılları arasında Japonları püskürtmek için iki grup arasındaki husumet rafa kaldırıldıysa da iç savaş yeniden patlak verdi ve 1949'da Mao'nun güçlerinin zaferiyle sonuçlandı. Sanayi devlet kontrolüne geçti, tarım kolektif hale getirildi ve muhalefet acımasızca bastırıldı. 1958'de, Mao'nun "Büyük İleri Atılımı", tarım ve sanayiden elde edilen verimi arttırmayı amaçlıyordu. Ancak işler beklendiği gibi gitmeyince milyonlar yaşamını kaybetti. 1966'da, hâkimiyetini yeniden tesis etmek için eski dünyaya ait unsurları temizlemeyi amaçladığı Kültür Devrimi'ni yaptı. Bu olay yine çok sayıda kişinin ölümüne neden oldu. Buna rağmen Mao, 1976'daki ölümüne değin iktidarda kaldı.

Castro başarılı bir şeker kamışı çiftçisinin oğluydu

FİDEL CASTRO

KÜBA 1926-2016

Ünlü devrimci Castro, askeri lider General Batista'ya karşı etkili bir gerilla hareketi yürüterek, 1959 yılında anavatanı Küba'da kontrolü ele geçirdi. Özel sanayi ve ticaret kurumlarını kamulaştırdı, kapsamlı toprak reformları yaptı ve ABD'nin mal varlıklarına el koydu. ABD buna ticari ambargoyla karşılık verdi ancak Castro, Sovyetler Birliği ile yakınlaştı. Sovyetler Birliği Küba'ya nükleer füzeler yerleştirmeye kalkıştığında dünya nükleer savaşın eşiğine geldiyse de taraflar insaflı davranıp bir anlaşmaya vardılar. Ülke, Fidel Castro'nun ardından görevi devralan kardeşi Raul Castro tarafından sıkı bir siyasi denetim altında tutuldu.

Castro'nun sosyalist iktidarında basın ve iç muhalefete uygulanan sıkı kontrol nedeniyle bir milyondan fazla Kübalı ülkeyi terk etti

> "Churchill harika bir adam [...] insanın seveceği türden bir düşman"
>
> *Josip Broz Tito*

Mariam bir süreliğine ABD'de eğitim gördü

Mengistu Haile Mariam

ETİYOPYA 1937-GÜNÜMÜZ

Etiyopya monarşisinin devrilmesinde rol oynayan bir ordu subayı olan Mariam, Sosyalist Etiyopya Geçici Askeri İdare Konseyi'nde (Derg) öne çıkan bir isim haline geldi. Geçici Hükümet, komünist bir devlet kurmak amacıyla sanayi ve tarımı kamulaştırdı. Rakiplerini eleyerek devlet başkanı olan Mariam, muhalefeti ezmek için "Kızıl Terör" olarak anılan bir kampanya başlattı. 1980'lerin ortalarında, hatalı tarım politikalarının yol açtığı kıtlık ve kuraklığın feci sonuçları oldu. Sovyetler desteğini çekince büyüyen isyanlar üzerine Mariam 1991'de Zimbabwe'ye kaçtı.

Gürcistan'da doğan Stalin, sonradan Sovyetlerin anavatanını işgal etmesini sağladı

JOSEF STALIN

SSCB 1878-1953

Gürcistan'da mütevazi bir ailede doğan genç Stalin, Çarlık monarşisine karşı yürüttüğü faaliyetler nedeniyle birçok kez Sibirya'ya sürüldü. Bolşevikler 1917'de iktidarı ele geçirdiğinde pek de öne çıkan bir figür değildi. Buna rağmen üst basamaklara yükselen Stalin, Lenin'in desteğiyle 1922'de Komünist Parti Genel Sekreterliğine getirildi. Bu konumun kendisine tanıdığı, yapılacak tayinlere karar verme yetkisi sayesinde, Lenin'in ölümünden sonra ülkenin lideri olmasını sağlayacak bir siyasi taban yarattı. Rakiplerinin bazılarını itibarsızlaştırırken diğerlerini sürgüne gönderdi veya bertaraf etti. Stalin'in diktatörlüğünde milyonlarca kişi kıtlık ve devletin yaptığı tasfiyeler nedeniyle hayatını kaybetti. Bununla beraber, Kızıl Ordu'yla Nazi Almanya'sına karşı verdiği mücadeledeki rolü dikkate değerdir.

CHE GUEVARA *Hakkında 5 Gerçek*

MİLLİ KAHRAMAN VE İSYANIN SEMBOLÜ OLMUŞ MARKSİST DEVRİMCİ

CHE GUEVARA
Arjantinli, 1928-1967

Kısa Özgeçmiş

Ernesto "Che" Guevara, Arjantin'de doğmuş olmasına rağmen Fidel Castro ile yakın iş birliği halinde çalıştığı Küba'da devrimci bir lider oldu. Che idam edilip şehit mertebesine yükseldikten sonra pek çokları tarafından solcu bir kahraman olarak görülmeye başladı. Masum insanların öldürülmesine neden olduğunu düşünen kimileri içinse Che tartışmalı bir figür olarak kaldı.

01 GUEVARA BİR GEZGİNDİ

Che 1950'nin başlarında Güney Amerika'da motosiklet gezileri yaptı. Anavatanı Arjantin'den başlayıp Miami'ye kadar yol aldı. Yaptığı bu seyahatler şüphesiz Che'nin komünist ideallerine önemli katkılar sağladı. Yoksullara, işçilere ve sosyalist ideolojiye mensup olanlara yapılan zulmü gözlemleme imkânı buldu.

02 Gayri resmi olarak azizlik mertebesine yükseldi

Resmen aziz ilan edilmediyse de Küba ve Arjantin'de pek çok kişi tarafından aziz olarak görülüyor. Üç pesoluk paralarda Che'nin resmi bulunuyor. Okul çocukları güne "Che gibi olacağız" andıyla başlıyorlar. Bazı Katolikler tarafından "Aziz Che" olarak anıldığı dahi oluyor.

03 Berbat kokardı

Che Guevara'nın kötü kokusu dillere destandı. Gençliğinde dahi bu yüzden sınıf arkadaşları ona "domuz" anlamına gelen "Chanco" lakabını takmışlardı. Haftada bir tişört değiştirdiği ve seyrek duş aldığı biliniyordu. Bu alışkanlıkları yetişkinliğinde de devam etti. Fakat o dönemde onunla dalga geçmeye pek fazla kişi cesaret edemezdi.

04 Oldukça farklı hobileri vardı

Guevara günümüz toplumunda yetişmiş olsaydı, James Dean'vari bir ikondan ziyade muhtemelen bir "geek" olurdu. Genç Guevara satrançla oldukça ilgiliydi ve çok da başarılı bir oyuncuydu; çok sayıda turnuvaya katılmıştı. Matematik ve tıbba da meraklıydı.

05 Bu kadar ünlü olmaktan nefret ederdi

Guevara'nın yüzü dünyanın en ünlü görüntülerinden biri; tişörtlerden bardak altlıklarına çok sayıda nesnenin üzerinde görülebilir. Fakat Guevara'nın, fotoğrafının parçası olduğu tüketim kültürüne karşı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durum ironiktir. Fotoğrafçı Alberto Korda, ünlü fotoğrafı 5 Mart 1960 tarihinde bir cenaze töreninde çekti ve yıllarca duvarında sergiledi.

Detaylı bakış

BİR ÇEKA SUBAYININ ANATOMİSİ

ANAVATAN RUSYA'NIN DÜŞMANLARINA KORKU SALAN ÇEKA SUBAYLARI

SOVYETLER BİRLİĞİ, 1918-1950

PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR

KAPANMAYAN YARALAR

Yaptıkları işin insanlık dışı niteliği Çeka subaylarının psikolojilerini bozuyordu. İnsanlara ettikleri zulümle yüzleşmemek için kendilerini içkiye ve uyuşturucuya veriyor, hatta bazıları akıl hastanesine kapatılmayı dahi kabul ediyordu. Cerjinski'nin teğmenlerinden biri olan Martin Latsis, "her ne kadar Çekist olmak onurlu olsa da ve Çekist'in kalbi tertemiz bile olsa bu iş yine de insanda iz bırakıyor" demişti.

BELGELER

BOLŞEVİKLERİN DÜŞMANLARININ YER ALDIĞI KARA LİSTELER

Esasen Bolşevik devriminden sonra devletin düşmanlarıyla "ilgilenmek" için kurulan Çeka'nın subayları, tehdit olarak görülen herkesin peşine düşerlerdi. En bariz düşmanlar İç Savaş sırasında Beyaz Ordu'yu desteklemiş olanlar, 10.000 rubleden daha değerli mal varlığı olanlar ve tüm din adamlarıydı. Çeka'nın yakaladığı bu kişilerin çoğu doğru düzgün bir mahkemeye çıkarılmazdı. Çeka'nın hayatını aldığı kişilerin sayısı hakkında 50.000 ila 500.000 arasında değişen farklı tahminler var.

GİZLENEN SİLAH

HIZLI VE DEHŞETLİ BİR ÖLÜM

Çeka subayları silah taşırlardı ve bu silahları kullanmaktan çekinmezlerdi. Organizasyonun sınırsız gücü olduğundan ve uygulanan standart prosedür sayısı çok az olduğundan adam kaçırma, infaz ve kaos çok yaygındı. Çeka, kurbanlarını anında öldürmek için enseden vurma tekniğini geliştirmişti. Bu yöntem Stalin'in tasfiyeleri sırasında NKVD (İçişleri Halk Komiserliği) tarafından da kullanıldı.

CASUSLUK AYGITLARI

DÜŞMANIN İZİNİ SÜRMEK

Soğuk Savaş sırasında Gizli Polis Servisi yavaş yavaş gelişti ve operasyonlarına yardımcı olacak bir dizi gizli ve akıllı teknolojiyi kullanmaya başladı. Şemsiyelerden düğmelere farklı nesnelere gizlenmiş casus kameraları ile halk yakın takibe alınmıştı. Gizli polis, saklı bölmeleri olan kol düğmeleri ve içerisine silahlar gizlenmiş sahte rujlar dahi taşıyordu.

DERİ BOTLAR

KOMÜNİZM KARŞITLARINI AYAKLAR ALTINA ALMAK İÇİN

Çeka kurulduğu sırada üyelerinin büyük bir kısmı, pantolonu da içine alan diz yüksekliğinde deri çizmeler ve siyah bir ceket giyen liderleri Cerjinski'nin giyimini taklit ediyordu. Çeka subaylarının kıyafetleri güçlü ve uyumlu bir görünüm yaratmak üzere tasarlanmıştı. Pek çok kişi bundan etkilendi ve çok geçmeden başvuru sayısı muazzam bir seviyeye ulaştı: 1919'da 37.000 olan üye sayısı 1921'de 261.000'e yükseldi.

PALTO

OLMAZSA OLMAZ STATÜ SEMBOLÜ

Çeka gizli bir polis servisi olduğundan, subayları göreve üniforma giyerek çıkmazlardı. Genelde uzun, siyah deri bir palto giyerlerdi. Çeka'nın işlerinin büyük bir kısmı gizli değildi ve görevliler çok sayıda operasyonu kamuya açık yürütüyordu. Bu yüzden bu paltolar, gücün ve tehdidin simgesi haline gelmişti.

KREMLİN

MOSKOVA'NIN KALBİ, RUSYA'NIN BAŞTACI
1482-GÜNÜMÜZ, RUSYA

Kremlin'in heybetli duvarlarının ardında neler olup bittiği uzun yıllardır merak konusudur. Geçmişte Rus çarlarına ev sahipliği yapan Kremlin, 1917 devriminden sonra Sovyet hükümetinin yeni genel merkezi oldu.

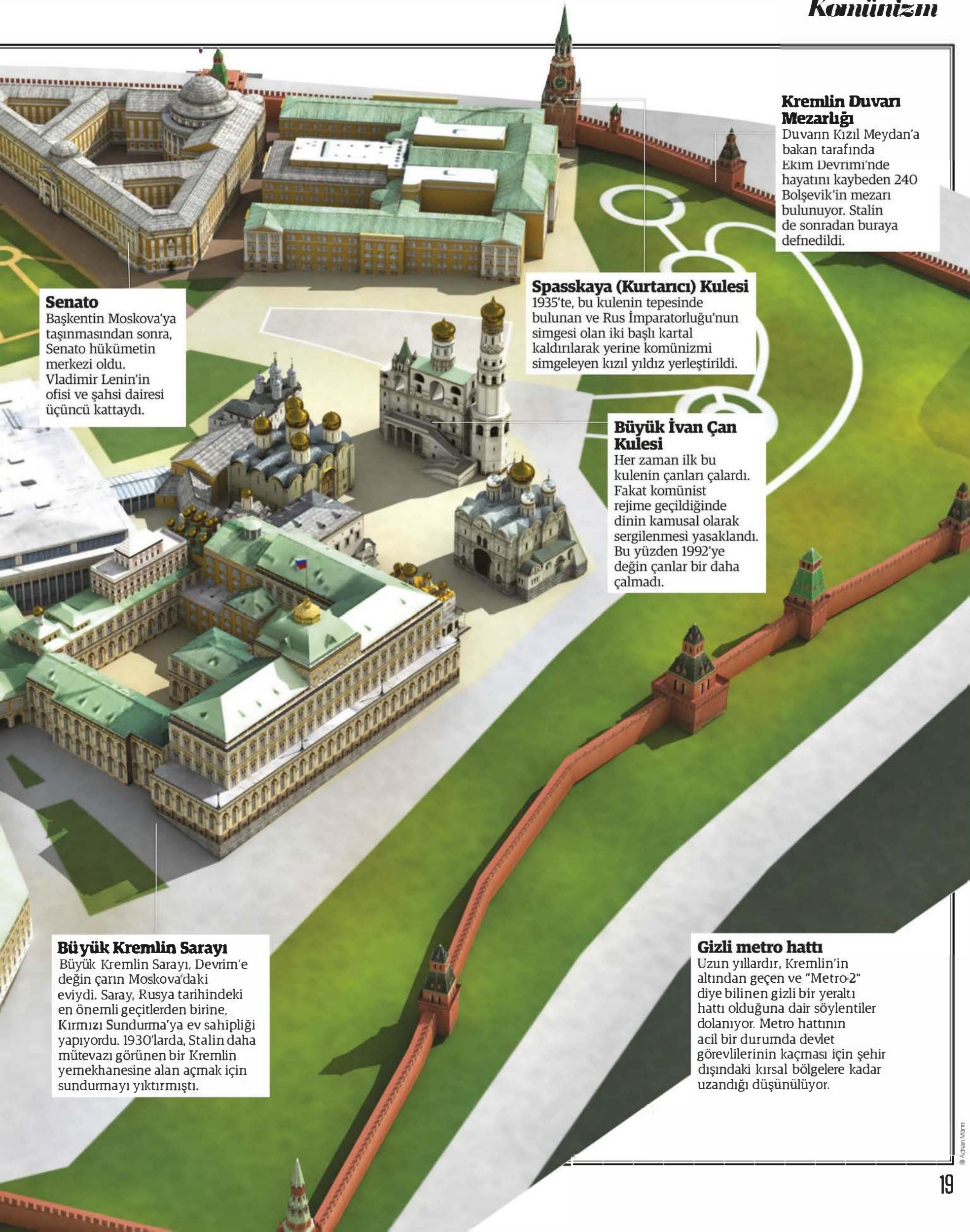
Lenin'in Kremlin'de şahsi karargâhı vardı, sonradan kendi odalarını ve ofislerini de buraya taşıttı. Çarlık rejiminin tüm kalıntılarını silmeye kararlıydı. Bu yüzden Kremlin'deki çok sayıda sarayı ve heykeli yıktırıp yerine yenilerini yaptırdı. SSCB, dini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir ideolojiye sahip olduğundan katedraller işlevsiz hale geldi.

Komünizm yıkıldıktan sonra, Kremlin Rus hükümetinin ve başkanın evi oldu. Günümüzde, her yıl bir milyonu aşkın turist tarafından ziyaret ediliyor.

> "Lenin, çarlık rejiminin tüm kalıntılarını silmeye kararlıydı"

Kremlin Devlet Sarayı
1960'lı yıllarda Komünist Parti toplantıları için inşa edilen bu sarayda şimdi konserler düzenleniyor.

Giriş
Kruşçev'in, "Rusya'nın Stalin etkisinden arındırılmasını" emrettiği 1955 yılına değin, Sovyet hükümetinin merkezi olan Kremlin'e halkın girmesi yasaktı.

Kremlin Duvarı Mezarlığı
Duvarın Kızıl Meydan'a bakan tarafında Ekim Devrimi'nde hayatını kaybeden 240 Bolşevik'in mezarı bulunuyor. Stalin de sonradan buraya defnedildi.

Senato
Başkentin Moskova'ya taşınmasından sonra, Senato hükümetin merkezi oldu. Vladimir Lenin'in ofisi ve şahsi dairesi üçüncü kattaydı.

Spasskaya (Kurtarıcı) Kulesi
1935'te, bu kulenin tepesinde bulunan ve Rus İmparatorluğu'nun simgesi olan iki başlı kartal kaldırılarak yerine komünizmi simgeleyen kızıl yıldız yerleştirildi.

Büyük İvan Çan Kulesi
Her zaman ilk bu kulenin çanları çalardı. Fakat komünist rejime geçildiğinde dinin kamusal olarak sergilenmesi yasaklandı. Bu yüzden 1992'ye değin çanlar bir daha çalmadı.

Büyük Kremlin Sarayı
Büyük Kremlin Sarayı, Devrim'e değin çarın Moskova'daki eviydi. Saray, Rusya tarihindeki en önemli geçitlerden birine, Kırmızı Sundurma'ya ev sahipliği yapıyordu. 1930'larda, Stalin daha mütevazı görünen bir Kremlin yemekhanesine alan açmak için sundurmayı yıktırmıştı.

Gizli metro hattı
Uzun yıllardır, Kremlin'in altından geçen ve "Metro-2" diye bilinen gizli bir yeraltı hattı olduğuna dair söylentiler dolanıyor. Metro hattının acil bir durumda devlet görevlilerinin kaçması için şehir dışındaki kırsal bölgelere kadar uzandığı düşünülüyor.

TUTANKAMON'UN LANETİ

Tek bir keşfin ve bir kişinin azminin, adı sanı bilinmeyen bir çocuk-kralı tüm dünyada Mısırbilimin'in sembolü haline getirmesinin hikâyesi

Yazar: **Frances White** İllüstrasyonlar: **Joe Cummings**

Büyük taş girişin önüne yığılmış enkazın kaldırılması hiç bitmeyecek gibi geldi. Lord Carnarvon, daracık geçitte volta atıyor, kızı Lady Evelyn ise endişeli bir şekilde saçıyla oynuyordu. Fakat Howard Carter hiç kıpırdamadan bekliyor ve izliyordu. Enkaz nihayet temizlendiğinde Carter kapıya doğru ilerledi. Daha ileriye erişmek için keskisini kullanarak kazdığında ellerinin titrediğini fark etti. Keskisiyle sıvadaki deliklerden en küçüğünü oyduğu sırada metalik bir "çınlama" yükseldi. Sıvanın ardında ne olduğunu anlamak için delikten demir bir çubuk uzattı; neyse ki sıvanın arkasında taş yığını yoktu. Mum testiyle zararlı gazlar olmadığı da anlaşıldı. Sessizce çalışarak, açtığı deliği biraz daha genişletti ve delik yeterli büyüklüğe ulaştığında mumu uzatıp içeriye göz attı. İçerisi karanlıktı. Gözleri karanlığa alışmakta zorlanıyor, duvardaki küçücük yarıktan sızan eskiden kalma sıcak hava nedeniyle mum ışığı titreşiyordu. Fakat odadaki sis yavaş yavaş dağılmaya ve ayrıntılar meydana çıkmaya başladı. Titreşen puslu tabakanın ardında garip şekiller, daha önce rastlamadığı tuhaf hayvanlar, büyük heykeller ve bol miktarda altın gördü. Odanın her yeri, altın nedeniyle karanlıkta ışıl ışıl parlıyordu.

"Bir şey görebiliyor musun?" diye soran Carnarvon'ın sesiyle irkildi. Carter diğerlerinin de orada olduğunu bir an için unutmuştu. Dili damağı kurumuştu; ağzından yalnızca şu üç kelime çıkabildi: "Evet, harika şeyler."

Mısır ve antik gizemleri, İskender'den Sezar ve Hadrianus'a, insanlık tarihindeki en önemli isimlerden bazıları için cazibe ve ilgi kaynağı oldu. Fakat dünya üzerinde Mısırbilim çağını gerçek anlamda başlatan kişi, Mısır seferinde yanında götürdüğü ekibin yol gösterdiği Napolyon'du. Napolyon, 19 Mayıs 1789 günü 17.000 kişiden oluşan birlikleriyle ve savaş makineleriyle Doğu'ya yelken açtığında yanında, gün yüzüne çıkaracakları yeraltı harikalarını haritalandırıp incelemeye hevesli mühendis, bilim insanı, akademisyen, mimar, topograf ve kartograflardan oluşan 150 kişilik bir ekip ▸

SESLİ İÇERİK

Dilerseniz bu içeriği dinleyebilirsiniz.

Lütfen kare kodu taratın ya da aşağıdaki adrese gidin

www.allabouthistory.com.tr/tutankamon

Seslendiren: Kubilay Tutar

KRALLAR VADİSİ

Tutankamon'nun mezarının keşfinden önce, Mısır çöllerinin hazineler ve mezarlar bakımından cömert olduğu biliniyordu

TUT'UN HALEFİ AY'IN MEZARI
II. RAMSES
KRAL TUT'UN MEZARI
YUYA VE TUYA
HOREMHEB'İN MEZARI
II.RAMSES'İN OĞULLARI
IX. RAMSES
KRAL TUT'UN ANNESİNİN BULUNDUĞU II. AMENHOTEP'İN MEZARI
TUTANKAMON'UN MEZARI
II. SETİ
HATŞEPSUT VE I. THUTMOSE
IV. THUTMOSE
SETI II
III. THUTMOSE

Carnarvon Lordu George Herbert (sağda) dönemin en ünlü Mısırbilimcilerinden biriydi

getirmişti. Napolyon'un, bölgeyi keşfetmek için tam yetkili kılınan maceraperestleri, çok geçmeden firavunların ebedi uykularını geçirmek için seçtikleri yer olan Krallar Vadisi'nde yeni mezarlar keşfettiler. Antik Mısır'ın harikalarına yönelik bu şiddetli merak Napolyon'un tüm ordusunu sardı; hatta genç ve ihtiraslı generalin kendisi bile bu rüzgâra kapılmıştı. Sonraki yüzyılda, dünyanın dört bir yanından gelen arkeologlar ve kâşifler düzinelerce mezar, oda ve mahzen keşfettiler. Fakat hâlâ keşfedilmeyi bekleyen bir mezar kalmıştı: on yıldan kısa bir süre tahtta oturan ve hakkında çok az şey bilinen çocuk-kral Tutankamon'un mezarı.

Howard Carter, pek çoklarının gözden kaçırdığı bu antik hazine yuvasını keşfetmesi muhtemel adaylardan biri sayılmazdı. Babası bir ressam olan Carter'ın Mısır tarihiyle tanışması kendi sanatsal yetenekleri ve resmi bir eğitim almaması sayesinde olmuştu. Henüz 17 yaşındayken, mezarların duvarlarındaki resimlerin suretini çıkarmak üzere işe alındı. Gizemli Firavun Tutankamon hakkında bazı ipuçları yakalayan yetenekli arkeolog Flinders Petrie ile çalışıyordu. Genç Carter'ın söz konusu kralın kim olduğuna dair en ufak bir fikri yoktu. Fakat çevresindekileri saran coşkuyu hissediyordu. Uçsuz bucaksız çölün altında bir yerlerdeki mezara ve el değmemiş bir dolu hazineye dair söylentiler onda çocuksu bir merak uyandırdı.

Kariyer basamaklarını hızla tırmanmasına rağmen, çabuk sinirlenen ve inatçı kişiliği onu ele geçirdi. Bir gün, Mısırlı muhafızları, onları aşağılayan Fransız turistlere karşı kendilerini savunmaları için yüreklendirdi ve daha sonra bu yaptığından ötürü özür dilemeyi reddetti. Bu olay sonucunda Antik Eserler Hizmetleri'ndeki işinden geri dönmemek üzere ayrıldı ve serbest çalışmaya başladı. Bu dönemde, Antik Eserler Hizmetleri'nin şahsi sponsoru Theodore M. Davis ve ekibi Krallar Vadisi'nde ilgi çekici bir keşif yaptılar. Üzerlerinde Tutankamon'un adını taşıyan el yapımı eserlerin yer aldığı küçük bir bölgeyi gün yüzüne çıkardılar. Keşif pek ilgi çekmemiş olsa da, Davis nihayet kralın yağmalanmış mezarını bulduğuna inanıyordu. Söz konusu keşifle ilgili yayınladığı bir metinde, "Bu keşiften sonra Krallar Vadisi'nin talan edilmesinden korkuyorum" diye yazmıştı.

> "İki adam da çarpıcı bir keşif yapmak istiyordu ve bu isteklerini yerine getirmek için birbirlerinin yeteneklerine ve kaynaklarına ihtiyaçları vardı"

Carter, Davis'le aynı fikirde değildi. Artık işsiz olan ve zengin ziyaretçilere resimlerini satarak zar zor geçinen Carter, Davis'in keşfettiği yerin asıl mezar olmadığına dair şüphelerinin peşinden gitmek için gereken sermayeye sahip değildi. Fakat şanslıydı; varlıklı ancak sağlığı pek iyi durumda olmayan Beşinci Carnarvon Lordu George Herbert, Mısır'ın ve gizemlerinin cazibesine kapılmıştı. İkisi de çarpıcı bir keşif yapmak istiyordu ve bu isteklerini yerine getirmek için birbirlerinin yeteneklerine ve kaynaklarına ihtiyaç duyuyorlardı. 1909'da bir ekip kurdular ve Davis, 1914'te Krallar Vadisi'nde kazı yapma hakkından vazgeçtiğinde Carter ve Carnarvon bu fırsatı kaçırmadı. Fakat meslektaşları, Carter ve Carnarvon'ı idealist ve naif olarak görüyor, kazının Lord'un cebini delmekten başka bir yere varmayacağı konusunda onları uyarıyorlardı. Carter, var olduğuna kesinkes inandığı mezarı aramaya koyuldu. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğrayan kazılarına 1917'de, yüzeyden vadi tabanındaki ana kayaya doğru çalışarak devam etti. Kazı uzun ve yorucu bir işti. Amansız Mısır güneşinin altında çalışan Carter'ın ekibinin 150.000 ila 200.000 ton moloz taşıdığı tahmin ediliyor. Fakat altı kazı dönemi geçmiş ve hiçbir şey bulamamışlardı. Carnarvon, eleştirilerin haklı olduğuna inanmaya başlamıştı. Önceleri, Mısır'ın gizemleri ve Carter'ın coşkusu nedeniyle gözleri kamaşan Carnarvon, hiçbir karşılık alamadığı bu maceraya döktüğü paranın akıp gitmesini izliyor ve sabrı giderek tükeniyordu. Carter arkadaşını ikna etmeyi başardı ve Carnarvon son bir dönem daha ona maddi destek sağladı. Bu kazıdan da bir şey çıkmazsa paranın, dolayısıyla da Tutankamon'un mezarını arama macerasının sonu gelmiş olacaktı.

Olağanüstü zamanlar olağanüstü adımlar atmayı gerektirir. Bu yüzden Carter, daha önce kazılmamış olan bölgelere, VI. Ramses'in mezarının girişinin altında bulunan antik işçi ▶

Krallar Vadisi'nde Tutankamon'un mezarının olduğu bölge

Mezardaki hazinelere büyük bir titizlikle yaklaşan Carter aynı özeni mumya üzerinde çalışırken göstermedi

KRALIN İZİNDE

Efsanevi keşfin başlangıcı
Howard Carter, Lord Carnarvon'ı, Tutankamon'un mezarının aranması için maddi kaynak sağlamaya ikna eder. Krallar Vadisi'ni kazmaya başlar. Fakat 1922'ye gelindiğinde Carnarvon'ın sabrı tükenir ve Carter'a son bir dönem daha maddi destek vereceğini söyler.
1917-1922

Zafere inen basamaklar
Howard Carter bir süreliğine kazı bölgesinden uzaklaştığı sırada, tabandaki ana kayaya yontulmuş basamaklar bulunur.
4 Kasım 1922

Muazzam bir keşif
Carter mezarın mühürlü kapısını keşfeder. Küçük bir delik açar. Taşların ve molozların tıkadığı bir geçit görür. Carnarvon'a bir telgraf çekip keşif için onu kutlar.
5 Kasım 1922

Harika şeyler
Carter, girişin sol üst köşesinde küçük bir gedik açar. Mum ışığında içeriye göz atar ve "birbiri üzerine yığılmış olağanüstü güzellikte, tuhaf ve harika şeyler" görür.
26 Kasım 1922

İçerinin incelenmesi
Carter, Carnarvon ve Lady Evelyn içeride bir ön oda ve ek oda olduğunu fark ederler. Mühürlü bir giriş görürler ve Carter, "Tutankamon'un son yolculuğunda yanına aldığı tüm hazinelerle birlikte burada yatıyor olabileceğine" kanaat getirir. O gece, üç maceraperest antik dönemden kalma bir yağmacı deliğini yeniden açıp sürünerek defin odasına girer.
27 Kasım 1922

Defin odası
Carter, defin odasına ve firavunun lahitine giden mühürlü girişi açar. Ertesi gün mezarın resmi açılışı yapılır.
16 Şubat 1923

Lanet başlar
Lord Carnarvon tıraş olurken sivrisinek yarasını usturasıyla kesince enfeksiyon kaparak hayatını kaybeder. Carter, Carnarvon'ın rolünü üstlenerek, basın ve yetkililerle olan ilişkileri yürütmeye başlar.
5 Nisan 1923

Kırılma anı
Yetkililerin müdahaleleri yüzünden gözü dönen Carter mezara kilit vurup kazıyı yarıda keser. Antik Eserler'in Fransız müdürü Pierre Lacau anahtarları geri göndermesini ister ancak Carter reddeder.
12 Şubat 1924

Uzun süre beklenen hamle
Lady Carnarvon'ın mezardaki haklarından feragat ettiğini açıklamasının ardından Carter çalışmaya dönmeyi kabul eder. Mezar, Carter'ın sorumluluğunda tekrar açılır.
25 Ocak 1925

Görev tamamlanır
Tutankamon'un mezarından elde edilen tüm eserler koruma altına alınır ve hazine Kahire Müzesi'ne gönderilir. Carter İngiltere'ye döner.
1932

MEZARIN İÇİNDE

Giriş koridoru
Giderek alçalan bir yapısı olan koridor, mezar hırsızlarından korunmak için kireçtaşı parçaları ve molozlarla doldurulmuştu. Koridorun sonunda, Kral Tutankamon'un kraliyet mührüyle mühürlenmiş alçıdan ikinci bir kapı bulunuyor. Bu kapının üzerinde daha önce açıldığına dair işaretler mevcut.

Ön oda
Bulunduğunda bu odaya organize bir kaos hâkimdi. İçerisi, Tutankamon'un tahtı da dâhil bir dizi kıymetli nesne, kralın gerçek boyutlu iki heykeli ve at arabalarıyla doluydu. Duvarlar alışılmadık şekilde ham ve dekore edilmemiş. Bu da Tutankamon'un beklenmedik ve hızlı bir şekilde defnedildiği fikrini güçlendiriyor.

Basamaklar
Tabandaki ana kayadan girişe doğru inen 16 basamak mevcut. Bu geçiş mühürlü ve sıvalıydı ancak üzerinde, antik dönemdeki mezar hırsızları tarafından en az iki kez delindiğine dair emareler vardı.

> "Carter ve ekibi basamaklardan inince üzerinde bir mühür bulunan, kapalı ve sıvalı bir girişle karşılaştılar"

barınaklarına odaklandı. Ramses'in mezarını ziyaret etmek isteyen turistlere rahatsızlık vereceğinden, daha önce bu bölgede kazı yapılmamıştı. 1 Kasım 1922'de molozları temizlemeye başladılar ve yalnızca üç gün sonra kayaya yontulmuş basamaklar buldular. Carter ve ekibi basamaklardan inince üzerinde bir mühür bulunan, kapalı ve sıvalı bir girişle karşılaştılar. 6 Kasım'da Carter patronuna, "Nihayet Vadi'de harika bir keşif yaptık. Üzerinde el değmemiş bir mühür bulunan muhteşem bir mezar keşfettik. Gelişinizi beklemek için üzerini tekrar kapattık. Tebrikler." yazan bir telgraf çekti.

Carter muhtemelen hayatının en uzun bekleyişini yaşadı. Carnarvon'ın gelişini beklerken, keşfettiği şeyin ne olabileceği üzerine kafa yordu. Büyük hayâl kırıklıklarına alışkın bir adam olarak, keşfinin bir hanedanın mahzeninden ibaret olabileceğine hükmetti. Geçit tamamen görünüp 'Tutankamon' ismi açıkça okunduğunda bile, odayı mühürleyen kişinin bizzat Tutankamon veya onun memurlarından biri olabileceğini düşündü. Üstüne üstlük, mezarın antik dönemdeki hırsızlar tarafından kurcalanmış olduğunu görebiliyordu, dolayısıyla boş olabileceği sonucuna vardı. Keşfinin büyüklüğünü, titreyen mum ışığında odanın içerisine göz attığı o kader gününde tam olarak anladı. En başından beri haklıydı, bulunmaz firavunun mezarını keşfetmişti.

Geçit nihayet tamamen açıldığında tam da Carter'ın söylediği gibi harika şeyler gözler önüne serildi. Henüz keşfedilmiş ön odada pek çok hazine, harikulade altın sandıklar, büyük at arabaları, hayvan şeklinde oyulmuş yataklar ve çok sayıda farklı değerli nesne vardı. Fakat Carter, içeride bir tabut olmadığını hemen fark etti. Öte yandan, odanın batı ve kuzey duvarlarında ümit veren mühürlü geçitler görülüyordu. Kralın iki heykeli tarafından korunan kuzeydeki duvarın cazibesine ne Carter ne de Carnarvon direnebildi. Protokole aldırış etmeden ve Antik Eserler Hizmetleri'ne haber vermeden iki adam ve Lady Evelyn gece vakti gizli bir maceraya atılıp defin odasının içerisine girdiler.

Meraklarını gideren maceraperestler, bu yasadışı keşfin tüm izlerini silmenin peşine düştüler. Sürünerek içeri girdikleri deliği alçıyla tekrar kapatıp şüpheli bir şekilde oraya yerleştirilmiş bir sepetle gizlediler. Sırlarının açığa çıkması uzun sürmedi; mezarı inceleyen herkes çok geçmeden bu gece macerasının farkına vardı. Neyse ki, keşfin heyecanına kapıldıklarından, antik mezardaki tuhaf modern alçının üzerinde duran olmadı.

29 Kasım günü, basın mezarın resmi açılışı için toplanmıştı. Bölge halkı, Vadi'nin uçsuz bucaksız kumlarında seyyar stantlar kurup Tutankamon temalı Noel kartları satmaya çoktan başlamıştı bile. Carter, defin odasının ▸

TUT'UN HAZİNELERİ

Hazine
Molozlarla veya alçıyla kapatılmamış bir geçitle girilen bu oda, büyük çoğunluğu cenaze töreni ve ölümle ilgili ritüellerle bağlantılı 5.000'i aşkın nesneyle doluydu. Ayrıca bu odada, pek çoklarının firavunun ölü doğan çocukları olduğuna inandığı iki mumya fetüs bulunuyordu.

Defin odası
Mezarda dekore edilmiş tek oda defin odası; odanın duvarları parlak sarı renge boyanmış ve Tutankamon'un farklı tanrılarla birlikte yer aldığı sahneler sergileniyor. Bu resimlerin alışılmadık boyutları ve ayrıntılara yer verilmemesi acele bir defin yapıldığı fikrini destekliyor. Odada, lahiti çevreleyen dört ahşap mabet bulunuyor.

Ek oda
Mezardaki en küçük oda olan ek oda darmadağındı. Mobilyalar, sepetler, maket kayıklar ve pek çok farklı şeyle doluydu. Kazılan son odaydı. Ekim 1927'de başlayan kazı 1928 baharında son buldu.

Cenaze maskesi
Muhtemelen o güne değin Mısır'a dair keşfedilen en ünlü antik eser olan bu maske, Tutankamon'un başını ve omuzlarını örtüyordu. Som altından yapılan ve değerli taşlarla kaplanan maskenin gerçekten Tutankamon'a benzemesi pek olası görünmüyor; daha ziyade kralın idealleştirilmiş bir portresini yansıtıyor.

Tutankamon'un yatağı
Bu, mezarda bulunan tek yatak değildi; taşınabilir, katlanır bir yatak dahi vardı. Resimde görülen yatak, varaklı ahşaptan ve dokuma ipliklerinden yapılmıştı. Yatak kedi patilerine benzeyen ayaklar üzerinde duruyordu. Fotoğrafta görülen ve günümüzdeki yatak başlarına benzeyen tahta kısım, aslında ayak ucuna eklenen karyola tahtasıydı.

Taht
Fotoğraftaki taht altın ve gümüşle kaplanmış ahşaptan yapılmıştı ve renkli camlar ile yarı değerli taşlar göze çarpıyordu. Kralın ve kraliçenin adı tahtın üzerine kazınmıştı. Fakat isimler hem daha önceki "Aten" hem de sonraki "Amun" şeklinde geçiyordu ki bu da tahtın Tutankamon'un saltanatından önce yapıldığını gösteriyor.

Figür
Ek odada Tutankamon'un vücudunun üst kısmını ve başını gösteren bir büst bulunuyordu. Ahşaptan yapılan bu figür, alçıyla kaplanıp boyanmıştı.

Kanopik çömlekler
Dört bölmeden oluşan kanopik sandıkta Tutankamon'un organları bulunuyordu. Her bölmeye kralın yüzü yontulmuştu ve bu bölmeler organların yer aldığı mini birer tabut içeriyordu.

Tanrıça heykelleri
Kanopik sandık, ahşap ve varaklı başka bir sandığın içerisine yerleştirilmişti. Bu ahşap sandık, tanrıçalar İris, Neftis, Neith ve Selket'in heykelleri tarafından korunuyordu.

TUT'U ÖLDÜREN NEYDİ?

Tutankamon'un vakitsiz ölümü hakkında pek çok teori var. Gerçek neden ise antik dünyanın diğer gizemleri arasındaki yerini koruyor.

HALEFLERİNDEN BİRİ TARAFINDAN ÖLDÜRÜLDÜ

Kafatası boşluğunda bulunan kırık bir kemik, uzmanları Tutankamon'un kafasına aldığı bir darbe sonucu oluşan beyin kanamasından öldüğü fikrine yönlendirdi. Fakat yakın tarihli değerlendirmeler bu düşüncenin gözden düşmesine yol açtı.

SITMA

DNA analizleri, Tutankamon'un vücudunda sıtma olduğunu ortaya koydu. Bu bulgu, bazı uzmanların Tutankamon'un zayıf bedeninin hastalıkla mücadele edemediğini düşünmesine yol açtı. Sıtma ölümcül bir hastalık olsa da yetişkinler genellikle hastalığa karşı bağışıklık geliştiriyor. Bu yüzden bu teori kuşkulu görünüyor.

AT ARABASI KAZASI

Tutankamon'un bedeninin bir tarafında, baştan aşağıya çok sayıda yara bulunuyor. Kaza uzmanları bu yaraların, Tutankamon'un leğen kemiğinin ve kaburgalarının kırıldığı bir at arabası kazasında ölmesiyle ilişkili olabileceğine hükmetti. Ancak sonradan bu yaraların ölümünden sonra açıldığı anlaşıldı.

GENETİK HASTALIKLAR

Tutankamon'un ölümü çok sayıda genetik hastalığa bağlanıyor. Bu hastalıklar arasında 'temporal lob epilepsisi' de bulunuyor. Bazı uzmanlar epilepsinin, Tutankamon'un düşüp bacağını kırmasına ve ardından enfeksiyon kapmasına neden olduğunu öne sürüyor.

SU AYGIRI TARAFINDAN ÖLDÜRÜLDÜ

Kaburgalarında çok sayıda kırık bulunması ve kalbinin tahnitlenmemiş olması, Tutankamon'un göğsüne aldığı bir darbe nedeniyle öldüğünü düşündürüyor. Su aygırı avlamak firavunların hobilerinden biriydi ve görünüşe göre bu durum ölçüsüz teorilere yol açtı.

Ölüm nedenini belirlemek amacıyla Tutankamon'un bedeninin bilgisayarlı tomografisi ve röntgeni çekildi

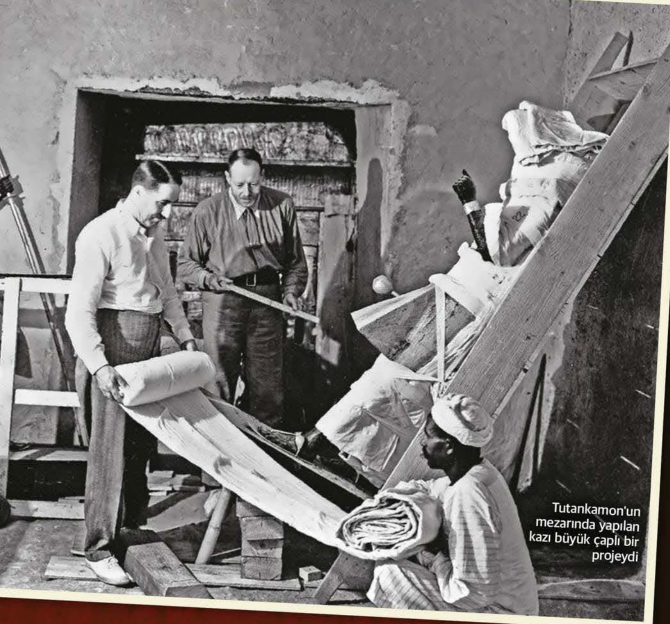

Bir ressamın çocuk-krala dair izlenimi

içerisindeki şeyleri meydana çıkarmaya can atmasına rağmen, ön odada ve ek odada keşfettikleri her bir nesneyi büyük bir titizlikle ele alıp kayda geçirmeye odaklanmıştı. Ayrıca, gizlice yaptıkları ziyaret sayesinde kuzeydeki geçidin ardında ne olduğunu zaten biliyordu. Bu muazzam görevin tamamlanması iki buçuk ay sürdü. Carter ve ekibi için sinir bozucu bir görev olmuştu; her dokunuşlarında un ufak olan antik ve oldukça hassas eserleri riske atıyorlardı. Ortaya çıkardıkları her sandığın içerisine gelişigüzel şekilde tıkıştırılmış antik eserler, neredeyse her birinde mini bir kazı yapmayı gerektiriyordu.

Defin odasının resmi açılış zamanı nihayet geldiğinde bir konuşma yapan Carnarvon, erkek kardeşinin aktardığına göre, adeta "hınzır bir ilkokul çocuğu gibi" alışılmadık şekilde heyecanlıydı. Belli ki gece yarısı yaşadıkları maceranın keşfedilmesinden epey endişe ediyordu. Böyle bir endişe taşımayan Carter, duvardaki geçitte büyük bir gedik açtı ve bu sayede üçü birden aynı anda odaya girebildiler. Karşılaştıkları sahne hayret vericiydi. 2,7 metre yüksekliğinde, yaldızlı büyük bir kabir neredeyse tüm odayı kaplıyordu. Tamamen altınla kaplı olan kabir hiç şüphesiz kralın tabutuna ev sahipliği yapıyordu. Defin odası olduğu anlaşılan bu odanın ardında, parıl parıl parlayan nesnelerle dolu bir başka odayı daha gün yüzüne

Tutankamon'un mezarında yapılan kazı büyük çaplı bir projeydi

LANETİN KURBANLARI

Firavunun sözde lanetine yenik düşen yalnızca Carnarvon değildi...

Aubrey Herbert
CARNARVON'IN ÜVEY KARDEŞİ
Ölüm tarihi: 26 Eylül 1923
Ölüm nedeni: Kan zehirlenmesi

I. George Jay Gould
MEZAR ZİYARETÇİSİ
Ölüm tarihi: 16 Mayıs 1923
Ölüm nedeni: Ateş

Sir Achibald Douglas-Reid
TUTANKAMON'UN MUMYASININ RÖNTGENİNİ ÇEKEN KİŞİ
Ölüm tarihi: 15 Ocak 1924
Ölüm nedeni: Bilinmeyen bir hastalık

Prens Ali Kemal Fehmi Bey
MISIR PRENSİ
Ölüm tarihi: 10 Temmuz 1923
Ölüm nedeni: Karısı tarafından vuruldu

Arthur Cruttenden Mace
KAZI EKİBİNİN BİR ÜYESİ
Ölüm tarihi: 1928
Ölüm nedeni: Arsenik zehirlenmesi

Richard Bethell
CARTER'IN SEKRETERİ
Ölüm tarihi: 15 Kasım 1929
Ölüm nedeni: Yatağında boğuldu

çıkarmışlardı. Mezarda yığınla hazine olduğu anlaşıldı. Görünüşe göre, geçmişte benzerine rastlanmamış gelecekte de rastlanması pek muhtemel olmayan bir keşif yapmışlardı.

İngiliz basınının bu muazzam keşifle dolup taşması çok sürmedi. Antik hazinelere dair haberler hızla yayıldı ve çok geçmeden dünyanın dört bir yanından kraliyet mensubu ve mevki sahibi kişiler mezarı özel olarak görebilme umuduyla buraya akın ettiler. Keşfi yapan ekibin herhangi bir üyesiyle uzaktan dahi bağlantısı olan herkes fırsattan istifade etmeye çalıştı. Buna karşın, sıradan halk ve gazeteciler mezarın çevresindeki duvardan izlemekle yetindiler. Bir dizi gizemli nesnenin mezardan çıkarılışı, olayları heyecanla izleyen halk için kendi başına bir tür gösteri gibiydi. Her geçen gün daha fazla turist Luksor'a akın ediyordu. Oteller, daha önce görülmemiş bu kalabalığa kalacak yer sağlamak için bahçelerine çadırlar kuruyorlardı.

5 Nisan 1923 günü, Carnarvon beklenmedik şekilde hayatını kaybetti. Ölüm sebebi, bir sivrisinek yarasını usturasıyla kesmesi sonucu kaptığı enfeksiyondu. Fakat Antik Mısır'ın karanlık sırlarının büyülediği halka ve basına göre Carnarvon'ın ölümünün tek bir açıklaması olabilirdi: mezar lanetliydi. Magazin haberlerinde, Lord'un ölümünün antik dönemde yaşamış güçlü bir kralın kutsal mezarına girip talan etmesiyle kesinlikle ilişkili olduğunu iddia eden bir dizi "uzman" meydana çıktı. Karanlık ve gizemli olaylara dair sayısız hikâye bu dedikoduları iyice körükledi. Örneğin bunlardan birine göre, mezar keşfedildikten sonra Carter'ın

> "Kralın iki heykeli tarafından korunan kuzeydeki duvarın cazibesine ne Carter ne de Carnarvon direnebildi"

sarı kanaryası bir kobra tarafından öldürülmüş ve Carnarvon hayata gözlerini yumduğunda Kahire'deki tüm ışıklar sönmüştü. Mezarın girişinin üst kısmında, "Firavunun mezarına her kim dokunursa ölümün kanatları onu saracaktır." yazan antik bir metne dair hikâyeler dolaşıyordu. Meraklı ve heyecanlı halk için, mumyanın laneti büyük ölçüde gerçeğe dönüşmüştü.

Hakikat ve daha doğal nedenler kuşkusuz göz ardı edildi. Carnarvon önceden de hastaydı ve bünyesi zayıftı; öldüğü dönemin ortalama yaşam süresi olan 57 yaşına zaten ulaşmıştı. Kahire'de elektrik tedarikinin sağlam olmadığı bilinen bir durumdu ve Antik Dönem'den kalma, böyle korku salan bir metin gerçekte yoktu. Fakat mezara dair yavaş yavaş açığa çıkan olaylarla halkı eğlendirme gayretinde olan basın için böyle bir insanlık dramı altın fırsattı. Kazıyla uzaktan yakından ilişkili olan herkesi yakın markaja alan basın, bu kişilerin vakitsiz ve şaşırtıcı ölümlerinin tüm ayrıntılarını hiç vakit kaybetmeden yayınladı. Ancak Carter'a göre her şeyin bir sınırı vardı. Böyle bir lanetin varlığını defalarca reddetti; "Dünya üzerinde bu mezardan daha az riskli bir yer muhtemelen yoktur." diyordu. Fakat halk söylenenleri umursamadı. Onlara göre lanet gerçekti.

Bu lanet efsanesinin, kazının hayal edilen sonucu olmadığı aşikâr. Fakat Mısır'a dair her şeye karşı çevresindekileri de saran bir merak duyan Carter, keşfinden sonra Mısır'ın tüm dünyaya yayılan cazibesinden memnuniyet duymuş olsa gerek. Carter'ın hazineleri, dünyanın dört bir yanını dolaştıkları 1960'lara değin Kahire Müzesi'nde korundu. Çıkarıldıktan sonra hazinenin en çok rağbet gördüğü sergi, 1,6 milyonu aşkın insanın onu şöyle bir görmek için sekiz saatten uzun süre sırada beklediği British Museum'da gerçekleşti. Tek bir kişinin kararlılığı ve kendine inancı olmasaydı, bu antik harikalar belki de hâlâ toprağın altında gömülü olacaktı.

19 MAYIS 1919'DA SAMSUN'A...

"TEK İSTEĞİM ANADOLU'NUN BİR KIYISINA AYAK BASMAKTI"

Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile Samsun'a hareket etmeden önce Sultan Vahdettin ve Fethi Okyar'la görüştü. Gazi, Vahdettin'le görüşmesinde neler konuştuklarını yıllar sonra Falih Rıfkı Atay'a anlatmıştı

Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçmeye karar vermesinin hemen ardından hazırlıklara girişti. Yakınındaki arkadaşları ile görüşmelerde bulundu. Bunlardan biri İsmet Bey'di. İsmet Bey'i ziyarete gitti. Atatürk o ziyareti Falih Rıfkı Atay'a şöyle anlatıyor: "İsmet Bey o tarihte İstihzaratı Sulhiye Komisyonu'nda askeri uzman olarak görev yapıyordu. "Ne haber" dedim. "Tahmin edeceğin gibi" dedi. "Şuradan bana bir Türkiye haritası bulup masaya açar mısın? Üzerinde konuşacağım" dedim. İsmet Bey haritayı bulup açtı. Fazla olarak daima cebinde taşıdığı pergeli de çıkardı. Latife ettim; "henüz pergellik bir şey yok, biraz pergelsiz görüşelim."

"Ne yapacaksın" diye sordu. Bu münasebetle söylemeliyim ki, benim daima en iyi anlaştığım dostlarımdan biri İsmet olmuştur. Onun için bu mülakatın sebepsiz olmadığına hükmetmişti. "Mesela", dedim, "hiçbir sıfat ve salahiyet sahibi olmaksızın Anadolu'ya geçmek ve orada milleti uyandırarak kurtulma çarelerini aramak için en müsait mıntıka ve beni o mıntıkaya götürecek en kolay yol hangisi olabilir?" Yüzüme baktı, tekrar neşeli ve ümitli güldü: "Karar verdin mi" dedi. "Şimdilik bundan bahsetmeyelim, bana memleketi, milleti ve orduyu anlayıp bilen, vaziyeti yakından gören, tehlikede şüphesi olmayan bir arkadaş gibi cevap ver" dedim. İsmet Bey masanın kenarındaki sandalyeye ilişti ve derin derin düşünmeye başladı. O sırada ben salonun içinde dolaşıyordum. Bana sesleninceye kadar gezindim. Birdenbire ayağa kalktı, gülerek: "Yollar çok, mıntıkalar çok!" dedi. Bu sırada bazı ziyaretçilerin geldiklerini haber verdiler. Bir hayli müddet sonra gene İsmet Bey'le yalnız kaldık: "Ne yapacağını bana ne vakit söyleyeceksin?" dedi. "Zamanında!" dedim. (...) "Tahmin edersiniz ki fikir hazırlıkları, seferberlikte asker toplamak için olduğu gibi davul zurna ile temin edilemez. Fikir hazırlıklarında tevazuyla çalışmak, kendini silmek, karşısındakine samimi bir kanaat ilham etmek lazımdır."

Atatürk'ün, Dahiliye nazırı Mehmet Ali ve Harbiye nazırı Şakir Paşa'nın damadı Bahriye nazırı Avni Paşa gibi hükümet yetkilileriyle görüşmelerin ardından kapsamını kendisinin çizip Harbiye nazırının onayladığı geniş yetkilerle 9'uncu Ordu müfettişi olarak Samsun'a gönderilmesi kararı verildi.

Ressam Cumhur Koraltürk'ün *Bandırma Vapuru* tablosu.

Atlas Tarih Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı

ANNEYE VEDA

Kız kardeşi Makbule Atadan, Samsun'a hareket etmeden evvel Atatürk'ün annesiyle vedalaşmasını şöyle anlatıyor: "Müze olan evin üst katında, sokağa bakan şahnişli odadaki annemin karyolasının karşısına ufak bir sofra kurdurdum. Ona yerde rahatça oturacağı bir minder hazırlattım. Olayı daha dün olmuş gibi hatırlıyorum. Önüne koyduğumuz ve bugün benim hâlâ sakladığım gümüş tepside patates püreli rosto, ıspanaklı yumurtadan ibaret bir yemek vardı. Atatürk geldi, annemizin elini öptü, benim hatırımı sordu ve mindere bağdaş kurup oturdu. Yemeğe isteksiz olduğu halinden belli idi. Zorla çiğnediği lokmaların arkasını kesti, elinden çatalını bıraktı. Gözleri alev gibi yanıyor, çok heyecanlı olduğu halinden belli oluyordu. Birdenbire söze başladı: "Anne, ben yarın Anadolu'ya gidiyorum. Buraların hali belli değil. Selanik nasıl elden gittiyse buralar da öyle olabilir. Ben, kurtarmaya çalışacağım. Ne elimden gelirse onu yapacağım. Fakat bu işte tehlike çoktur. Hesapta ölmek, gidip gelmemek vardır. Bana hakkını helal et... Sen de bunları iyi dinle Makbuş, işler fenaya dönerse, sakın buradan ayrılmayın. Bütün paranızı sarf edersiniz, paranız biterse, halılarınızı, kıymetli eşyanızı satarsınız. Bir kere daha söylüyorum. Ne olursa olsun yola çıkmaya kalkmayacaksınız. Başaramazsam zaten sizi öldürürler, o zaman elbet, ben de ölmüş olurum." Bu bizim için hiç beklenmedik bir darbe idi. Onun sözlerini anne-kız bir bardak zehir gibi yutmuştuk. Benim boğazım kurumuş, ciğerlerim sanki birbirine kenetlenmişti. Annem çok sevdiği Mustafa'sının bu sözlerinden derin bir üzüntüye düşmüş ve hemen şiddetli bir kalp krizi ile sarsılmaya başlamıştı. Bu şiddetli kriz bize her şeyi unutturdu. Zavallı anacığıma nefes aldırmak için pencereleri açtık, kucağımızda onu sofaya çıkardık. Atatürk heyecan içinde söylediği sözlerin yaptığı etkiyi silmek istermiş gibi annemi: "Anne, merak etme, bu kadar üzülme... Ben size en kötü ihtimali anlattım, başarmam ihtimali de kuvvetlidir. Tekrar buraya dönerim. Sizi yanıma aldırırım, üzülme" diye avutmaya çalışıyordu. Doktor Rasim Ferit vaktinde yetişmemiş olsaydı, o akşam annem ölebilirdi. Sabaha kadar onunla uğraştık, şafak sökerken biraz rahatlar gibi oldu ve o zaman da zaten ayrılık vakti geldi. O veda dakikalarının ayrıntıları belleğimde bütün canlılığıyla hâlâ yaşıyor. Ağabeyim annemin yatağına oturdu. Kollarıyla onu sardı. Ellerini ve yüzünü öptü. Anne, "bana hakkını helal et" diyordu. Annem artık sakinleşmişti. Gözlerinden akan yaşlar hayır dualarıyla kımıldayan dudaklarına doğru süzülüyordu."

Bu dönemde Sultan Vahdettin ile görüşmeye Yıldız Sarayı'na çağırıldı. Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs'taki Samsun yolculuğu öncesi sultan ile son görüşmesini şöyle aktarıyor:

"Yıldız Sarayı'nın ufak bir salonunda Vahdettin'le adeta diz dize denecek kadar yakın oturduk. Sağında, dirseğini dayamış olduğu bir masa, ve üstünde bir kitap var. Salonun Boğaziçi'ne doğru açılan penceresinden gördüğümüz manzara şu; birbirine muvazi hatlar üzerinde düşman zırhlıları! Bordalarındaki toplar sanki Yıldız Sarayı'na doğrulmuş! Manzarayı görmek için oturduğumuz yerlerden başlarımızı sağa sola çevirmek kâfi idi.

Vahdettin hiç unutmayacağım şu sözlerle konuşmaya başladı: "Paşa paşa, şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin, bunların hepsi artık bu kitaba girmiştir (elini demin bahsettiğim kitabın üstüne bastı ve ilave etti) tarihe geçmiştir. O zaman bunun bir tarih kitabı olduğunu anladım. Dikkatle ve sükûnla dinliyordum: "Bunları unutun" dedi, "Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden mühim olabilir. Paşa devleti kurtarabilirsin!" Bu son sözlerden hayrete düştüm. Acaba Vahdettin benimle samimi mi konuşuyor? Vahdettin ki ecnebi hükümetlerin yüzüncü derece aletleri ile temas arayarak devletini ve saltanatını kurtarmaya çalışıyordu, bütün yaptıklarından pişman mıydı? Aldatıldığını mı anlamıştı? Fakat böyle bir tahmin ile başka bahislere girişmeyi tehlikeli addettim. Kendisine basit cevaplar verdim: "Hakkımdaki teveccüh ve itimada arz-ı teşekkür ederim. Elimden gelen hizmette kusur etmeyeceğime emniyet buyurunuz." Söylerken, kafamdaki muammayı da halletmeye uğraşıyordum. Çok iyi anladığım, veliahtlığında, padişahlığında bütün his ve fikirlerini, temayüllerini, sahtekârlıklarını tanıdığım adamdan nasıl yüksek ve asil bir hareket bekleyebilirdim? Memleketi kurtarmak lazımdır, istersem bunu yapabilirmişim. Nasıl hemen hüküm veririm: Vahdettin demek istiyordu ki hiçbir kuvvetimiz yoktur. Tek mesnedimiz İstanbul'a hâkim olanların siyasetine uymaktır. Benim memuriyetim, onların şikâyet ettikleri meseleleri halletmektir. Eğer onları memnun edebilirsem, memleketi ve halkı bu siyasetin doğru olduğuna inandırabilirsem ve bu siyasete karşı gelen Türkleri tedip edersem, Vahdettin'in arzularını yerine getirmiş olacaktım. "Merak buyurmayın efendimiz" dedim, "Nokta-i nazar-ı şahanenizi anladım. İrade-i seniyeniz olursa hemen hareket edeceğim ve bana emir buyurduklarınızı bir an unutmayacağım."

Harbiye Nazırı Şakir Paşa

"Muvaffak ol!" hitab-ı şahanesine mazhar olduktan sonra, huzurundan çıktım."

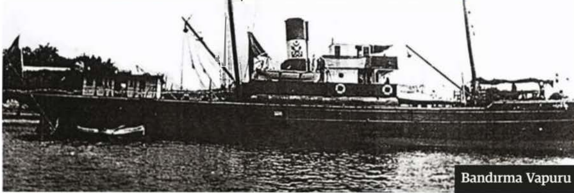
BANDIRMA VAPURU İLE SAMSUN'A

Anadolu'ya geçiş günü gelmişti. Atatürk Samsun'a yolculuğu Falih Rıfkı'ya şöyle anlatıyor: "Artık Şişli'deki evi bırakmak üzereyiz. Bandırma Vapuru Galata rıhtımında hazır, bildiğimiz bu! Karargâhımızdan olanlar muayyen saatte rıhtımda toplanmış olacaklardı. Otomobil kapımın önünde idi. Evdeki vedaları bitirmiştim. Tam o sırada gelerek beni büroma götüren bir dostum, aldığı bir habere göre benim ya hareketime müsaade edilmeyeceğini, yahut vapurun Karadeniz'de batırılacağını söyledi. Yıldırımla vurulmuşa döndüm. Daha sonra vaktiyle uzun müddet yanımda çalışan bir erkân-ı harp de gelerek, maiyetinde çalıştığı bir

Mustafa Kemal Atatürk 5 Temmuz 1919'da Erzurum'da. Ayakta Dr. Refik Saydam, solda Erzurum Valisi Münir Akkaya, sağda Süreyya Bey ve Mazhar Müfit Bey

"VAHDETTİN DEMEK İSTİYORDU Kİ HİÇBİR KUVVETİMİZ YOKTUR. TEK MESNEDİMİZ İSTANBUL'A HÂKİM OLANLARIN SİYASETİNE UYMAKTIR"

Bandırma Vapuru

Damat'tan aynı şeyleri öğrendiğini bildirdi. Bir an yalnız kaldım ve düşündüm. Bu dakikada düşmanların elinde idim. Bana her istediklerini yapamazlar mıydı? Beynimden bir şimşek geçti: Tutabilirler, sürebilirler, fakat öldürmek! Bunun için beni Karadeniz'in coşkun dalgaları arasında yakalamak lazımdır. Bu ihtimal mantıklıydı. Ancak artık benim için yakalanmak, hapsolmak, nefyolmak (sürülmek), düşündüklerimi yapmaktan men edilmek, hepsi ölmekle birdi. Hemen karar verdim. Otomobile atlayarak Galata rıhtımına geldim. Baktım ki rıhtıma yanaşmış olacağını sandığım vapur uzaklardadır. Sandallarla vapura gittik. Kaptana yola çıkmak için emir verdimse de Kızkulesi açıklarında muayeneye tabi tutulduk. Birkaç ecnebi zabit ve askeri bizi yoklayacaklardı. Muayene uzayıp gitti. Gelip gidildiğine göre acaba bunlarla şehirdekiler arasında bir muhabere mi vardı? Maksat beni tevkif etmekse, bütün bu şeylere lüzum yoktu, sıkılıyordum. Bir kararsızlık da olabilir diye düşündüm. Bundan istifade edebilmek için kaptana hareket hazırlıklarını çabuklaştırmasını söyledim. Yirmi yedi yıllık ihtiyar kaptan demir aldırmaya başladı. Ben kaptan yerinde idim. Zabit ve askerler dışarı çıktılar. Hareket ettik. Karadeniz boğazından çıkarken, kaptana tehlikeli ihtimalleri anlattım. Cevap verdi: "Ne aksi" dedi, "bu denizi pek iyi tanımam, pusulamız da biraz bozuk." Mümkün olduğu kadar kıyıları takip etmesini tavsiye ettim. Çünkü bundan sonra benim tek istediğim, Anadolu'nun bir kara parçasına ayak basmaktan ibaretti. Sahili takip ederek evvela Sinop'a geldik. Kasabaya çıktım. Oradakilerle görüşerek, Samsun'a kolaylıkla gidilebilecek yol olup olmadığını soruşturdum. Maatteessüf yokmuş. Çok zorluk çekecek ve günlerce yollarda kalacaktık. Bilmem neden, Samsun'a bir an evvel ayak basmak için o kadar acele ediyordum ki zaman kaybetmektense tehlikeye göğüs germeyi tercih ettim. Tekrar Bandırma Vapuru'na bindik. Aynı tertipte seyahat ederek, nihayet Samsun limanına vardık!"

Sultan Vahdettin mütareke günlerinde

ALİ FETHİ (OKYAR)

Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya geçmeden önce, İstanbul'un işgali sırasında tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'ne konulan (daha sonra Malta Adası'na sürgüne gönderilecek) asker ve siyaset adamları arasında bulunan Ali Fethi'yi (Okyar) birkaç kez ziyaret ederek planları hakkında bilgi verdi. Atatürk'ün son ziyaretinden sonra Bekirağa Bölüğü'nde koğuş arkadaşı olan Ali Fethi ile Yunus Nadi (Abalıoğlu) arasında Mustafa Kemal'in Samsun'a yolculuğu ile ilgili şu konuşma geçiyor:
"Ali Fethi: Paşa yarın buradan hareket ediyor. Samsun'a çıkacak. Buradan Samsun'a gitmek için koskoca üç gün lazım. Bir kere bu üç günü selametle atlattık mı, üst tarafı inşallah bütün selâmet olacaktır. Ah, şu üç gün.
Yunus Nadi: Paşa gizli mi gidiyor?
Ali Fethi: Hayır, şark mıntıkası orduları müfettişi olmuş, resmen gidiyor. Şu kadar ki; tabii işin zahirisi böyle, hatmisi ise bambaşka. Herifler Paşa'nın kurduğu dolaba gafletle sürüklenmişler. O ne dediyse yapmışlar. Meseleden İngilizlerin haberi yok gibidir. Eğer paşanın Anadolu'ya gitmekte olduğu bir iki cin fikirlinin nazarı dikkatini celbederse, Allah etmesin, yoldan çevirmeye kalkışabilirler. İşte bu üç gün zarfında Paşa kadar ve belki daha ziyade burada biz adeta çocuk doğururcasına ıstırap ve azap çekeceğiz. Mesele fevkalade mühimdir. Aman, ilk iş olarak nazar-ı dikkati celbedeyim, meselenin burada dahi konuşulması caiz değildir. Deminden beri ne hallere girdiğime elbette dikkat etmişsindir. Zaten kendim heyecan içindeyim. (...) O kararını vermiştir; "bir kere Samsun'a ayak attıktan sonra bu işlerin tamamını düzeltmeyince bir daha buraya gelmem" diyor ve işleri düzeltebileceğinden en kati surette emindir."

Ali Fethi (Okyar)

Bir Bakışta Üç Krallık

ÇİN, M.S. 220-280

Üç Krallık dönemi nedir?

Bölünmüşlük Dönemi olarak da anılan Üç Krallık dönemi Çin'in en kanlı dönemlerinden biriydi. Merkezi yönetim olan Han Hanedanı'nın dağılmasının ardından Wei, Shu ve Wu devletleri çalkantıyla geçen 60 yıllık bir süreç boyunca birbirleriyle savaştılar.

Ne zaman gerçekleşti?

Üç Krallık dönemi M.S. 220'de Wei devletinin kurulmasıyla başlayıp, Jin Hanedanı'nın Wu devletini fethetmesiyle sona eriyor. 220-263 arasındaki zaman zarfına Çin'in merkezi bölgelerinin üç farklı askeri bölgeye ayrılması damgasını vururken, 263-280 arasındaki dönem bir dizi şiddetli savaşla ön plana çıkıyor.

General Guan Yu, Üç Krallık döneminde Shu Krallığı'nın ünlü bir askeriydi

Romantikleştirilmiş hatırası

Üç Krallık dönemi ülkeyi ekonomik ve kültürel olarak zayıflatıp milyonlarca kişiyi ölüme veya ülkeyi terk etmeye mahkûm etti. Fakat günümüzde, sonradan yazılan çok sayıda kurgusal eser nedeniyle romantik bir bakış açısıyla hatırlanıyor. Bunlardan en ünlüsü Luo Guanzhong'un *Üç Krallığın Hikâyesi* adlı romanı. Romanda, hâkimiyet için mücadele eden feodal derebeylerinin ve uşakların hikâyesi dramatize edilerek anlatılıyor.

Shu Han devletinin kurucusu ve ilk hükümdarı Liu Bei'ye adanmış bir heykel

Çengdu'daki Üç Krallık Tapınağı'nda bulunan bir Guan Yu heykeli

Birleşme çabası

Shu ve Wu devletleri, büyük oranda Kızıl Kayalar Muharebesi'nin ardından kuruldu. M.S. 208 yılında gerçekleşen bu muharebede, güçten düşen Han Hanedanı'nın sondan bir önceki lideri Cao Cao, Çin'i yeniden birleştirmeye çalışırken tartışmasız bir mağlubiyet aldı. Kuzeyin savaş ağası Cao Cao yeniden kuzeye çekilmek zorunda kaldı ve düşmanları Liu Bei ve Sun Quan özgürce kendi derebeyliklerini kurdular.

Çin'in Çengdu kentindeki Üç Krallık Tapınağı'nda bulunan kırmızı tütsüler

Sarı Türban İsyanı

Üç Krallık döneminin başlangıç ve bitiş tarihleri M.S. 220-280 olarak belirlense de çok sayıda Çinli tarihçi farklı başlangıç tarihlerine atıfta bulunduğundan, kesin bir tarih belirlemek mümkün olmuyor. En çok kabul gören başlangıç tarihlerinden biri, Sarı Türban İsyanı'nın gerçekleştiği M.S. 184'tür. Bu isyanda, köylüler Han Hanedanı'nın o zamanki hükümdarı İmparator Ling'e kitlesel olarak başkaldırmıştı.

Teknolojik gelişmeler

Kısa sürmesine ve ülke için olumsuz sonuçları olmasına rağmen, Üç Krallık döneminde çok sayıda teknolojik gelişme yaşandı. Ahşap öküz, el arabası, art arda ok atan arbalet, zincirli pompa ve farklı dişli sistemleri gibi devrim niteliğinde çok sayıda icat yapıldı. Bu icatların pek çoğu sonraki yüzyıllarda tüm dünyaya yayıldı.

Luo Guanzhong'un *Üç Krallığın Hikâyesi* adlı kitabından bir sahne

Para basılamadı

Kraliyet sarayı yıkılıp Han Hanedanı iktidardan düştüğünde, krallığın darphanesi de yıkılmış oldu ve bu yüzden yeni para basılamadı. M.S. 221'de, büyük oranda Wei devletine dönüşmüş olan Han Hanedanı'ndan arta kalanların lideri Cao Cao, ipek kumaşları ve tahılları para birimi ilan etti. Buna rağmen çok sayıda yeni para gizlice basıldı.

Wu'yu mağlup eden Sima Yan

Jin egemenliğinde birleşme

M.S. 280'de savaş halindeki üç krallığın her birinin çöküşüyle, Jin Hanedanı Çin'i birleştirmek üzere harekete geçti ve ülkeyi 140 yıl boyunca yönetti. Jin Hanedanı'nın İktidarı M.S. 420'de, İmparator Gong'un tahtı Liu Yu'ya bırakmasıyla devrilecekti. Liu Yu'nun tahta geçmesi Güney Hanedanları'nın ilki olan Liu Song Hanedanı'nın başlangıcı oldu.

Önemli kişiler

Cao Cao
M.S. 155-220
Han Hanedanı'nın sondan bir önceki lideri Cao Cao, Wei devletinin temellerini attı.

Liu Bei
M.S. 161-223
Rakipleri kadar askeri ve kaynağı olmamasına rağmen, Liu Bei önde gelen bir savaş ağası oldu ve Shu devletini kurdu.

Sun Quan
M.S. 182-252
Üç Krallık döneminde Wu devletini kuran Sun Quan işinin ehli bir yöneticiydi ve liyakatiyle tanınırdı.

Sima Yi
M.S. 179- 251
Çin'in gelecekteki imparatoru Sima Yan'ın dedesi olan, dönemin ünlü generallerinden Sima Yi çok sayıda önemli muharebeyi kazanmıştı.

Sima Yan
M.S. 236-290
Sima Yan, Wu'yu mağlup ederek Üç Krallık dönemine son verdi ve Jin Hanedanı'nın ilk imparatoru oldu.

Önemli olaylar

İsyan ve düşüş
M.S. 219
M.S. 184 yılında gerçekleşen Sarı Türban İsyanı'nın ardından, iktidardaki Han Hanedanı düşüşe geçer ve nihayetinde M.S. 219'da yıkılır.

3'lü bozuluyor
M.S.263
M.S. 220 yılında kurulup 43 yıl boyunca varlığını koruyan Shu devleti, altı ay süren kanlı bir kuşatmanın ardından Wei tarafından fethedilir.

Cao Huan çekilir
M.S.264
Cao Huan'ı tahttan indiren Sima Yan böylelikle Wei Hanedanı'nı devirerek Jin Hanedanı'nı kurar.

Beş koldan saldırı
M.S. 280
Sima Yan, Wu sınırlarına beş koldan büyük bir saldırı düzenler, düşman ordusunu mağlup eder ve başkent Jianye'yi alır.

Ülke birleşir
M.S. 280
Çin, 60 yıllık çalkantının ardından, Jin Hanedanı'nın egemenliğinde birleşir ve Jin Hanedanı ülkeyi 140 yıl yönetir.

Bir Dönemin Sonu
İSTANBUL'UN FETHİ

Fatih Sultan Mehmet, bir zamanlar dünyanın en müreffeh şehri olan Konstantinopolis'i ele geçirmenin hayalini kurdu. 1453'te, hayalini gerçekleştirmek üzere geleceğin İstanbul'unun surlarına dayanmıştı

David Crookes

Fatih Sultan Mehmet, Konstantinopolis'in tarihi yarımadasının surlarına bakan bir tepede mevzilendi. Ortodoks Hristiyanlığın kalesi olan şehri akıncılara karşı savunmakla görevlendirilenler şehrin surlarından baktıklarında, en fazla 250 metre öteye kurulmuş yığınla çadırın arasından II. Mehmet'in konumunu açıkça görebiliyorlardı.

Çadırlar kümeler halinde düzenlenmişti. Her kümenin ortasında, tepesinde meydan okurcasına Marmara Denizi'ne karşı dalgalanan Osmanlı bayrağıyla subay çadırları yer alıyordu. 21 yaşındaki Fatih'in kırmızı ve altın rengi çadırı, Osmanlı İmparatorluğu'nun padişahlarına yaraşan ihtişamıyla daha arkaya kurulmuştu. 60.000 askerin yanında onlara silah ve erzak taşıyan binlerce kişinin görüntüsü şehir ahalisi için tüyler ürperticiydi. Konstantinopolis'in başındaki isim Bizans İmparatoru XI. Konstantin Paleologos'a göre, ömrünü adadığı şehrin kapısına dayanan bu muazzam kalabalığın amacı aşikârdı. Savaş kaçınılmazdı ve Osmanlı ordusunun büyüklüğü kendi ordusunun neredeyse on katıydı.

Bu büyüklükte bir ordunun karnını doyurup sağlığını korumak için gereken lojistiği göz önünde bulunduran II. Mehmet, Konstantinopolis'teki savaşın çabuk bitmesi gerektiğinin farkındaydı. Bu yüzden Konstantin'e bir teklifte bulundu: Şehri teslim ederse yaşamını bağışlayacak ve Mistra adlı daha küçük bir şehrin yönetimini kendisine verecekti. İmparator teklifi reddetti ve şehri savunmaya kararlı olduklarını, ancak kuşatmanın kaldırılması karşılığında vergi ödeyebileceklerini söyledi.

6 Nisan 1453 günü, hafif topların Konstantinopolis'e doğru ateşlenmesiyle ilk saldırı yapıldı. Osmanlı askerleri şehre doğru ilerleyip şehrin surlarını geçmeye çalışıyordu. Fakat sağlam savunma, askerleri geri püskürtüp binlerce kişinin ölümüne yol açtı. II. Mehmet, surları yer yer çökertmiş ve Boğaziçi'ndeki müstahkem mevkileri almış olsa da şehri ele geçirmenin kolay olmayacağını anladı. Şehri almak için çok daha büyük bir güç gerekiyordu. Fatih, Konstantinopolis'in surlarını deprem gibi sarsacak muazzam bir ateş gücüne başvuracaktı.

XI. Konstantin şehrinin önemini iyi biliyordu. Konstantinopolis Avrupa'ya geçiş kapısıydı. Geçmiş 1.000 yılda tam 23 kez kuşatılmış ve yalnızca bir kez, 1203'teki Dördüncü Haçlı Seferi'nde Hristiyan şövalyeler tarafından alınabilmiş, geçit vermez surlarla çevrili bir şehirdi. Doğu Roma İmparatorluğu veya daha sonraki adıyla Bizans İmparatorluğu için çok büyük önemi olan Konstantinopolis ticaret merkeziydi ve geçmişte dünyanın en büyük ve en müreffeh şehriydi. Çevresindeki tüm toprakları ele geçirerek şehri Avrupa ve ▶

Konstantinopolis bir zamanların en görkemli şehriydi

Asya'nın ortasında bir başına bırakan Osmanlı İmparatorluğu karşısında o güne değin direnmeyi başarmıştı.

Bir zamanların kudretli Roma İmparatorluğu'nun son ileri karakolu haline gelen Konstantinopolis'i fethetmek tarihteki rakip liderler arasında her geçen gün daha fazla haset konusu olmuştu. Müslümanlar, Konstantinopolis'in alınamamasının İslam'ın Avrupa'ya ulaşmasını engellediği inancıyla 674 ile 678 yılları arasında Konstantinopolis'i kuşatmış, 717'de ise tekrar denemişlerdi. Hristiyan Avrupa, İslamiyet'in hâkimiyetine kapı aralayacağından, Konstantinopolis'in kaybedilmesinden kaygılanıyordu. Şehir, fetih girişimlerini atlattıysa da Müslümanların burada şehit olması Konstantinopolis'i kutsal bir yer haline getirmiş ve Müslümanların şehri gelecekte fethetme konusundaki kararlılıklarını derinleştirmişti.

Fakat yüzyıllardır, Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olan Konstantinopolis için asıl tehdidi Katolik Kilisesi'nin merkezi Roma oluşturuyordu. Dördüncü Haçlı Seferleri, Konstantinopolis'te ne güç ne de zenginlik bırakmıştı. Dolayısıyla, 1453'e gelindiğinde şehir geçmişteki halinin soluk bir gölgesi gibiydi. Zirve döneminde Akdeniz sahilinin büyük bir bölümüne hâkim olan Bizans İmparatorluğu, bu dönemde sadece Konstantinopolis ve çevresindeki küçük bir bölgeden ibaretti. Asıl gücünü kaybetmiş olsa da şehrin konumu ve tarihi onu hala cazip kılıyordu ve II. Mehmet şehri ele geçirmeyi çok istiyordu.

Fatih, seleflerinin yapamadığı şeyi yapmakta kararlıydı. Haçlılara karşı başarıyla mücadele eden ve zaferler kazanan babası II. Murat sayesinde tahta geçmişti. II. Mehmet, Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olup hâkimiyetini genişletmek arzusuyla iktidara gelmişti. Dünyada tek bir inanç, tek bir imparatorluk ve tek bir saltanat olsun istiyordu. 1453 yılı bu arzusunu gerçekleştirmek için en doğru zamandı. XI. Konstantin, önceki imparatorlarla kıyaslandığında oldukça güçsüzdü ve 100.000 nüfuslu şehir topyekün iflas etmiş durumdaydı. Konstantinopolis işgali önlemek için Osmanlı İmparatorluğu'na çok büyük meblağlar ödüyordu. Fakat bu durum şehri ekonomik olarak zayıflatmaktan başka bir işe yaramıyordu. Şimdi ise düşman kapıya dayanmış, kıyameti koparmak üzereydi. 49 yaşındaki Konstantin sayıca küçük ordusuyla pek de şansı olmadığını biliyordu fakat son nefesine kadar savaşmaya karar verdi.

Osmanlı'dan gelecek bir saldırının eli kulağında olduğunu bilen Konstantin daha önce çareyi Papa'ya başvurmakta aramıştı. Tehdidin üstesinden gelebilmek ve şehri savunabilmek için batıdan gelecek yardıma ihtiyaç vardı. ▶

1. Rumeli Hisarı 1452 kışı: Fatih, Boğazkesen adında, 7,5 metre kalınlığında duvarları olan görkemli bir kale yapılmasını emretti. Boğaz'ın en dar noktasında yer alan kaledeki askerler bu sayede Konstantinopolis'e giden tedarik yollarını kesebileceklerdi.

2. Zincir 2 Nisan 1453: Osmanlı ordusunun kapısına dayanması üzerine XI. Konstantin, geçmiş yüzyıllarda yapılmış olan zinciri Haliç'in ağzını kapatacak şekilde çektirdi. Bu sayede, Osmanlı gemilerinin Haliç'ten girmesini önlüyordu.

3. Osmanlı ordugâhı 2 Nisan 1453: Şehrin surlarının hemen dışında Osmanlı ordusunun ordugâhı bulunuyordu. Farklı kollara ayrılmış olan ordunun merkezinde Yeniçeriler ile birlikte Fatih Sultan Mehmet yer alıyordu. Toplar surların en zayıf olduğu yerlere konuşlandırılmıştı.

4. Konstantinopolis'in surları 6 Nisan-29 Mayıs 1453: 6,5 kilometre uzunluğunda, denize kıyısı olmayan bu surlar Osmanlı ordusunun ilk hedefiydi. 29 Mayıs 1453 günü şehri ele geçirmeden önce, surları uzun süre top ateşine tutup yıkmaya çalıştılar.

5. Hendek Beşinci yüzyılda kazılan hendek şehre yaklaşan düşman ordularına karşı fazladan bir bariyer sağlıyordu. 20 metre genişliğinde ve yedi metre derinliğindeydi. Osmanlılar hendeği doldurup şehre kolay ve güvenli bir şekilde girmeyi denediler.

6. Zincirin atlatılması 22 Nisan 1453: Konstantin Haliç'ten girişi zincirle engellediğinden, II. Mehmet gemilerin karadan yürütülmesini emretti. Gece yarısı, gemileri yağlı ağaç kütüklerinden yapılmış kızakların üzerine oturtup karadan çektiler ve denize indirdiler. Bu zekice hamle Konstantin için sürpriz oldu.

KUŞATMA SİLAHLARININ GELİŞİMİ

KOÇBAŞI

İLK KULLANIMI: BİLİNMİYOR

GÜÇLÜ YÖNLERİ: Antik dönemlerden beri savaşlarda kullanılan koçbaşları, tahkimatları yıkmada yüz yıllar boyunca çok etkili oldu. Başta ağır kütükler şeklinde kullanılan bu silahlara sonradan sallanan mekanizmalar eklendi.

ZAYIF YÖNLERİ: Taş ve tuğlaya etkisi muazzam olsa da kalın surlarda kullanışsızdı. Askerlerin surları yıkabilmek için surlara yakınlaşması gerekiyordu. Sonradan, bu silahın yerini ateş gücü ve toplar aldı.

KUŞATMA KULESİ

İLK KULLANIMI: M.Ö. 11. YÜZYIL

GÜÇLÜ YÖNLERİ: Hareketli kuşatma kuleleri alçak duvarlarla aynı boyda veya onlardan daha yüksek olduğundan, askerlerin bunları aşmasına imkân veriyordu. Daha sonraki yıllarda hendekleri doldurmak gibi gizli işleri yapabilmek adına alt kısım kapalı hale getirilecekti.

ZAYIF YÖNLERİ: Ahşaptan yapıldığından çökme tehlikesi vardı. Konstantinopolis'te, Bizans'ın deniz savaşlarında sıklıkla başvurduğu bir silah olan Rum Ateşi'ni kullanan savunma birlikleri kuleleri ateşe verdi.

TOP

İLK KULLANIMI: M.S. 12. YÜZYIL

GÜÇLÜ YÖNLERİ: Konstantinopolis'te kullanılan süper topta görüldüğü üzere toplar tahkimatları yıkmada oldukça etkiliydi. Birinci Dünya Savaşı'nda da yoğun şekilde kullanılan topçu ateşi gelişerek günümüze kadar varlığını korudu.

ZAYIF YÖNLERİ: Tekrar doldurma süresi ve hedefe doğru şekilde yöneltme gerekliliği topları elverişsiz kılıyor. Osmanlı askerlerinin Konstantinopolis'te süper topu doldurmaları üç saatlerini alıyordu. Oldukça yorucu olan bu işin elle yapılması gerekiyordu.

MANCINIK

İLK KULLANIMI: M.Ö. DÖRDÜNCÜ YÜZYIL

GÜÇLÜ YÖNLERİ: Mancınıklarla şehrin müstahkem surları ve kaleleri üzerinden gülleler fırlatılabiliyor ve kalabalığın orta yerine korku ve ölüm saçılabiliyordu. Mancınıklar, büyük taşlarla surları yıkmak için de kullanılabiliyordu.

ZAYIF YÖNLERİ: Savunma güçlüyse mancınık etkisiz kalabiliyordu. Hangi tipin kullanıldığı fark etmeksizin (bazılarında fırlatma yayı kullanılırken bazıları kaşığa benzer bir yapıdaydı) mancınıkları hareket ettirip pozisyon almak zordu.

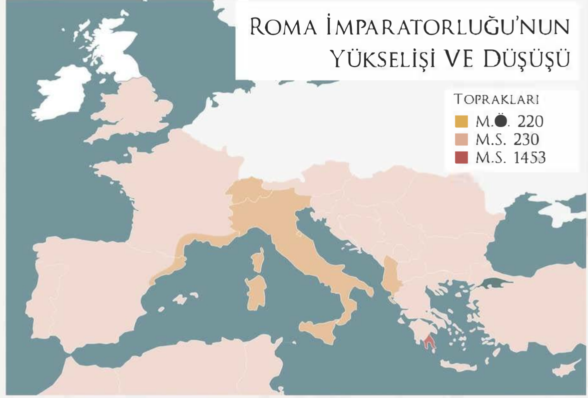
Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs 1453'te İstanbul'u fethetti

1452 yılının sonunda Katolik ve Ortodoks kiliseleri Ayasofya'da Katolik usullerine göre bir ayin tertiplemişti ve Patrikhane'nin Roma kilisesine katıldığı açıklanmıştı. Buna rağmen, sonraki aylarda ne vaat edilen savaş gemileri ne de herhangi bir yardım gelmişti. Yalnız kalan Konstantin şehrin surlarını onarma ve güçlendirme işine girişti.

Roma İmparatorluğu'nun son ileri karakolu, büyük bir bölümü denize bakan 19 kilometre uzunluğunda surlarla çevriliydi. Surların kuzeyinde bulunan ve şehrin doğal limanı konumunda olan Haliç'in ağzında boydan boya bir zincir bulunuyordu. Osmanlı gemilerinin Konstantinopolis'in kuzeyde kalan bölümüne geçmesini engelleyen zincir, şehrin savunmasının önemli bir unsuruydu. Konstantin'in stratejisi, surların kıyıda olmayan 6,5 kilometrelik kısmına ağırlık vermekti fakat Osmanlı'nın kullanacağı yeni silahtan haberdar değildi.

Yeni şeyler keşfetmeyi seven Fatih, daha önce görülmedik büyüklükte bir top dökülmesi fikri sunulduğunda bunu çok beğendi. Bu topun, Konstantinopolis'in ünlü surlarını yerle bir etmek için harika bir silah olacağına kanaat getirdi. Barut 11. yüzyıldan beri kullanılıyordu. Song Hanedanı döneminde yazılmış Wujing Zongyao adlı metinde baruttan bahsediliyordu. Dolayısıyla, top o dönemde oldukça bilinen bir silahtı. Fakat Osmanlı'nın yeni silahı farklıydı. Fikir, Macaristan Krallığı'ndan Konstantinopolis'i ziyarete gelen ve Konstantin'in yeni silahlar geliştirmesi için görevlendirdiği Urban adındaki bir döküm ustasına aitti. Ödemelerin düzensiz yapılması Urban Usta'yı II. Mehmet'in yanında çalışmaya teşvik etmişti. Fatih'e, şehrin surlarını yerle bir edecek büyüklükteki gülleleri ateşleyebilecek bir silah yapmayı vaat etti.

Bu süper topu dökmesi için Urban Usta'ya yüklü miktarda para ve malzeme verildi.

"Urban Usta, Fatih'e, şehrin surlarını yerle bir edecek büyüklükteki gülleleri ateşleyebilecek bir silah yapmayı vaat etti"

Devasa silahı üretmek üç ay sürdü. Netice, 680 kilogram ağırlığındaki gülleleri 1,2 kilometre uzaklığa fırlatabilen, sekiz metre uzunluğunda bir canavardı. Şahi adı verilen toplar Konstantinopolis'in surlarını vurduğunda herkesin nutku tutuldu. Konstantin'in adamları, çevrelerini kuşatan taşları dövüp yerle bir eden ve şehrin surlarında delikler açan bu silahın şiddetli saldırıları karşısında ne yapacağını şaşırmıştı. Topu doldurmak üç saat sürdüğünden ancak o zaman soluk alabildiler. Bu süreyi, çamur ve eldeki diğer malzemelerle surları onarmak için kullandılar. Savunma birlikleri, darbelerin etkisini azaltmak için surlardan aşağı hayvan derileri sarkıttı.

Gülleler şehrin surlarına çarptıkça çıkan gürültünün yanında, surlardaki ve zemindeki sarsıntı, fiziksel olduğu kadar psikolojik bir hasara da yol açıyordu. Top atışları günlerce devam etti. Bu arada, Giovanni Giustiniani ve Sakız Adası'ndan getirdiği 700 paralı asker Konsantin'in yardımına yetişti. Konstantinopolis'in surlarının onarılmasında ve bir şekilde güçlü kalmasında Giustiniani'nin büyük faydası oldu. Savaş 12. gününe ulaşmıştı.

Fatih'in asıl hedeflerinden biri şehrin surlarını çevreleyen hendekleri doldurarak şehre hızlıca erişebilmekti. Ancak Konstantin'in adamları ▶

Fatih Sultan Mehmet, Konstantinopolis'i ele geçirmenin hayalini uzun yıllardır kuruyordu

İSTİLAYA UĞRAMIŞ BAZI TARİHİ ŞEHİRLER

Konstantinopolis

Osmanlı Yeniçerileri şehrin sağlam surlarını ve çetin savunmasını sonunda aşıp Konstantinopolis'e girdi. Fatih Sultan Mehmet şehre fazla zarar verilmemesini istemişti. Tarihte istilaya uğramış pek çok şehre oranla Konstantinopolis çok daha az zarar gördü.

Şehrin ne kadarı yok edildi?

Şehirde yok edilen en önemli yapıt

Ölü sayısı

4.000

Kullanılan temel silah

Top

29 MAYIS 1453

Anvers

İspanya'nın iflasını ilan etmesi üzerine maaşlarını alamadıkları için kızgın olan İspanyol Piyade Nizamı Tercio, yağmalamak amacıyla Anvers'e girdi. Yüklü miktarda eşyaya el koyan Terciolar şehri ateşe vererek en zengin bölgelerini tamamen yok ettiler.

Şehrin ne kadarı yok edildi?

Şehirde yok edilen en önemli yapıt

Ölü sayısı

8.000

Kullanılan temel silah

Ateş

4 KASIM 1576

Roma

Kutsal Roma İmparatoru V. Charles'ın birlikleri maaşlarını alamadıkları için öfkelendiler. Nihayetinde aralarından 34.000 kişi ayaklanıp Roma'ya doğru yürüyüşe geçti. Kiliseler ve manastırlar yağmalanıp talan edildi. İsyanda katledilenler arasında rahipler, keşişler ve rahibeler de vardı.

Şehrin ne kadarı yok edildi?

Şehirde yok edilen en önemli yapıt

Ölü sayısı

12.000

Kullanılan temel silah

Kılıçlar

6 MAYIS 1527

Bağdat

Yaklaşık 150.000 Moğol Bağdat'a vardı ve 13 Şubat günü şehre girdi. Bir haftada şehrin tüm serveti yağmalanıp şehir yok edildi. Moğolların işlediği en büyük suçlardan biri yüzlerce kitabı Dicle Nehri'ne atmaktı. Bunun yanı sıra dehşet verici katliamlar da yaptılar.

Şehrin ne kadarı yok edildi?

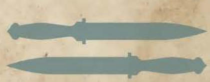
Şehirde yok edilen en önemli yapıt

Ölü sayısı

1.000.000

Kullanılan temel silah

Bıçaklar

13 ŞUBAT 1258

ŞEHRİN ADI KİMDEN GELİYOR?

Şehrin adı, 306 ile 337 yılları arasında Roma imparatoru olan Büyük Konstantin'den geliyor. I. Konstantin 312 yılında, Batı Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyeti için İmparator Maxentius'a karşı verdiği savaşı kazandı. Hristiyanlığı seçen ilk imparator olarak, bu zafer dini hoşgörünün öncüsü olmasını sağladı. Onun iktidarında imparatorluk zenginleşti ve nihayetinde 324'te birleşti. I. Konstantin, imparatorluğu doğudan yönetmeye devam etti ve Bizantion'da Yeni Roma'yı (Nova Roma) kurdu. Romalılar onun şerefine şehrin adını Konstantinopolis olarak değiştirdiler ve şehir, Bizans İmparatorluğu olarak anılacak imparatorluğun başkenti oldu.

geceleri hendekleri boşaltıyorlardı. Buna rağmen, 18 Nisan günü Konstantinopolis'i ele geçirmek üzere yapılacak ikinci bir saldırı için yeterli hasar verilip ilerleme kaydedilmişti. Fakat bu saldırı da geri püskürtüldü.

Osmanlı'nın, savaştan önceki hazırlık sırasında aldığı en etkili kararlardan biri, şehre yakın bir konuma Rumeli Hisarı'nı yaptırmak olmuştu. Kuşatma için oldukça iyi bir zamanda biten hisara verilen bir diğer isim de Boğazkesen'di. Tamamlanması yalnızca dört ay süren hisardan günümüzün İstanbul Boğazı'ndaki deniz trafiği kontrol edilebiliyordu. Osmanlı, deniz kenarına yerleştirdiği büyük toplarla, boğazdan geçmeye çalışan gemileri vurarak Konstantinopolis'e giden desteğin önünü kesebilirdi. Konstantinopolis'in etrafı tamamen sarılmıştı.

Öte yandan, Konstantinopolis de hazırlığını yapmıştı. Bizanslılar, Haliç'in ağzına zincir çekmişti. Kanala girişi engelleyerek bu yönden gelecek bir saldırıyı önlemiş olacaklardı. Böylece, Osmanlı'nın denizdeki üstünlüğüyle

> "Yeniçeriler aldıkları üst düzey eğitim sayesinde duvarları aştılar"

baş etmeleri mümkün olacaktı. Sıcak bir deniz çatışması yaşanmış ve Bizanslılar galip gelmişti. Haliç'ten geçişin engellenmesi, Bizanslıların surların karada kalan kısımlarına odaklanabileceği anlamına geliyordu.

Ancak, Fatih Sultan Mehmet zekice bir çözüm bulmuştu; zinciri ve hemen yanı başındaki kara parçasını gözden geçirdi. Gemileri zincir çekilen yerin yanında bulunan tepeden yürütmeye karar verdi ve savaş tarihinin en akıllıca hamlelerinden birini gerçekleştirdi. Askerler ve öküzler, yağlı kızaklara oturtulmuş gemileri çektiler. Çok sayıda gemi muazzam bir çabayla bir gecede karadan yürütüldü. Gemileri karşılarında görünce şaşkına dönen ve dehşete kapılan Bizanslılar ne yapacağını bilemez halde kalakaldı. Gemiler, Haliç'in kıyılarında bulunan ve pek az korunan surları topa tutabilecek durumdaydı. Sadece birkaç saat içerisinde surlara büyük hasar verildi. Batırılan gemilerden kaçan çok sayıda Bizans askeri öldürüldü.

Konstantinopolis için verilen bu karşılıklı mücadele devam ederken, II. Mehmet askerlerine şehrin altını kazmalarını emretti. 16 Mayıs günü Bizans askerleri yer altından gelen sesler duydular ve ne olup bittiğine bakmaya gittiler. Lağımcıları keşfetmeleri üzerine Bizanslılar onları püskürttü ve sonraki saldırıların yerini saptamak için etkili yollar aramaya koyuldu. Yolu Konstantinopolis'e düşen İskoçyalı paralı asker John Grant, şehrin surlarının yakınlarına su dolu kovalar koymayı önerdi. Su yüzeyindeki en ufak bir dalgalanma yeraltında kazı yapıldığının işareti olacaktı. Bu yöntem işe yaradı.

Saldırılar bir şekilde geri püskürtülüyordu ancak savunma birlikleri yorulmuştu ve surlarda bir karmaşa hakimdi. 27 Mayıs günü Fatih büyük bir saldırı gerçekleştirmeye karar verdi. Osmanlı güçleri surları ağır şekilde topa tutup büyük hasara yol açtı. Bu defa hızlı hareket ediyorlardı ve Bizanslılara surları onaracak zaman tanımadılar; surlar dayanamamıştı... Ardından, Fatih Sultan Mehmet askerlerine şehre girmek üzere hazırlık yapmalarını emretti. Şehrin ana yapısına dokunmamalarını istemişti; Osmanlı'nın yeni başkenti olacak şehri olabildiğince bozulmamış istiyordu. O dönemde fethedilen şehirlerde çok daha uzun süre yağma yapılmasına rağmen, Fatih yağmayı sadece üç günle sınırladı. Osmanlı ordusu 28 Mayıs gününü taktiklerini gözden geçirerek, hazırlanarak ve dua ederek geçirdi.

Konstantin de şehrini savaşa hazırladı, askerlerini son adam ölene kadar savaşmaları için cesaretlendirdi ve şehrini canı pahasına savunacağına yemin etti. Konstantinopolis'i savunacak sadece 4.000 asker kalmıştı; kuşatmanın başında ise bunun iki katı sayıda asker vardı. 29 Mayıs günü, kuşatmanın 47. gününde, Osmanlı askerleri şehre akın edip surlara tırmandılar. Bizanslılar, merdivenleri itip kızgın yağ dökerek askerlerin girişini engelledi. Yapılan iki saldırı bu şekilde püskürtüldü.

Fakat Yeniçerileri durdurmak zordu; aldıkları üst düzey eğitim sayesinde, saatler süren çatışmalardan sonra duvarları aştılar. Şehrin dar sokaklarında göğüs göğse savaşıyorlardı. Osmanlı askerleri şehri ele geçirip Ayasofya'ya girdi. Askerleriyle birlikte savaşan Konstantin öldürüldü. 1.000 yıllık tarihinin ardından Roma İmparatorluğu'nun son kalesi düşmüştü. Fatih Sultan Mehmet, hayalini gerçekleştirmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni başkenti olacak İstanbul'u fethederek bir dönemin sonunu getirmişti.

ALL ABOUT HISTORY

YAYINCI
Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı
Cem M. Başar

Yayın Direktörü (Sorumlu)
Gökhun Sungurtekin

Grafik Tasarım
Hasan Kaya

Katkıda Bulunanlar
Gamze Doğan Çetinkasap, Kubilay Tutar, Cem Şancı,
Arzu Uzunali, Cenk Tarhan, Eylül Şahinoğlu

Etkinlik ve Proje Direktörü
Aii Ermanlleri

Kurumsal İletişim Müdürü
Funda Demirci Ayan

YÖNETİM
Satış ve Dağıtım Direktörü Egemen Erkorol
Finans Direktörü Didem Kurucu
Üretim Planlama Direktörü (Tüzel Kişi Temsilcisi) Yakup Kurtulmuş
Dijital İçerik Direktörü Eren Demir

REKLAM
Grup Başkanı Nisa Aslı Erten Çokça
Grup Başkan Yardımcısı Seda Erdoğan Dal, Işıl Baysal Turan
Satış Koordinatörü Burcu Acavut, Burcu Kevser Karaçam
Satış Müdürü İpek Tunalı, Beril Güroğlu Sözkesen
Reklam Teknik Müdürü Ayfer Kaygun Buka
☎ 0 212 336 53 61-62

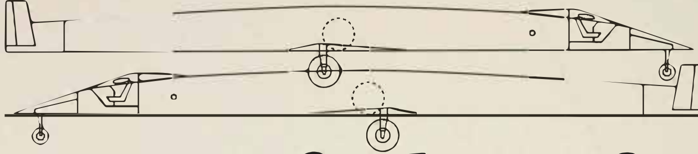
REZERVASYON
Rezervasyon ☎ 0 212 336 53 00 - 57 - 59
Rezervasyon Faks 0 212 336 53 92-93
Hedef Sayfalar Reklam Koordinatörü Aysel Şener
Reklam Bölgeler Satış Müdürü Hülya Erdoğan
☎ 0 212 336 53 72 Faks 0 212 336 53 91
Ankara Reklam Satış Koordinatörü Sezinur Balıkçıoğlu
Ankara Reklam Satış Müdürü Beliz Balıbey
☎ 0 312 207 00 72-73

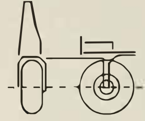
ANKARA TEMSİLCİSİ
Erdal İpekeşen ☎ 0 312 207 00 71

ULUSLARARASI REKLAM SATIŞ TEMSİLCİLERİMİZ
İtalya: Mariolina Siclari
☎ +39 02 91 32 34 66, mariolina.siclari@burda.com
Burda Community Network
Almanya/Merkez: Vanessa Noetzel
☎ +49 89 9250 3532, vanessa.noetzel@burda.com
Michael Neuwirth
☎ +49 89 9250 3629 michael.neuwirth@burda.com
Avusturya/İsviçre: Goran Vukota
☎ +41 44 81 02 146, goran.vukota@burda.com
Fransa/Lüksemburg Marion Badolle-Feick
☎ +33 1 72 71 25 24, marion.badolle-feick@burda.com
İngiltere/İrlanda: Jeannine Soeldner
☎ +44 20 3440 5832 jeannine.soeldner@burda.com
ABD+Kanada+Meksika Salvatore Zammuto
☎ +1 212 884 48 24, salvatore.zammuto@burda.com

YÖNETİM YERİ
Kuştepe Mah. Mecidiyeköy Yolu Cad. No 12
Trump Towers Kule 2 Kat: 21-22 34387 Şişli - İstanbul
☎ 0 212 410 32 00 Faks 0 212 410 35 81
Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye - İstanbul
☎ 444 44 03 Faks 0 216 365 9907-08 www.bilnet.net.tr
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
DB Okur Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0 300 okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0 300 Faks 0 212 410 35 - 12 - 13
E-posta abone@doganburda.com Web www.doganburda.com
Çalışma saatleri
Her gün saat 9.00-22.00 arasında hizmet verilmektedir
Yayın türü: Ulusal, iki ayda bir

FIPP

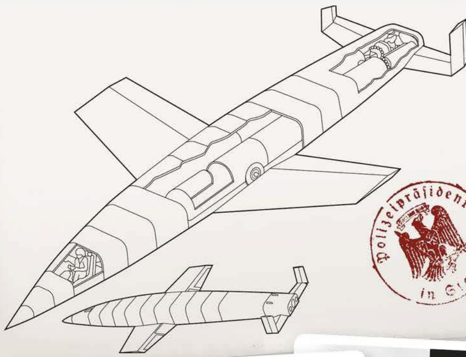
Hitler'in astronotları

Dünyayı tehdit eden Nazi roket programının yükselişi ve düşüşü

Yazan: Jonny O'Callaghan

Aralarında Wernher von Braun'un da bulunduğu, Hitler'in 100'ü aşkın roket bilimcisi Peenemünde'de

Robert Goddard roket biliminin öncülerinden biriydi

Yirmili ve otuzlu yıllarda, Wernher von Braun adında genç bir Alman roket bilimci yıldızlara yolculuk etmeyi düşlüyordu. Bu hayalinde yalnız değildi; yüzlerce mühendis kendisini "roket bilimci" olarak nitelendirmeye başlamış, insanlı uzay yolculuklarının teorik tasarıları üzerinde çalışıp bunları olgunlaşmış konseptlere dönüştürmüştü. İkinci Dünya Savaş'ı patlak vermeden önce Hitler bu araştırmalardan ve daha da önemlisi roketlerin Almanya'nın düşmanları üzerinde yaratabileceği korkunç yıkımdan haberdar olmuştu. Çok geçmeden, bu roket bilimcilerin büyük çoğunluğu düşmanlara korku salacak 'akıl sır ermez' silahların yapımında çalışmaya başlamıştı.

Savaş boyunca, ibreyi Almanya'nın lehine çevirebileceğine inandığı gelişmiş teknoloji ürünü 'mucize silahlar' Hitler'in aklını başından almıştı. Söz konusu silahlar arasında Naziler'in geliştirdiği Tiger adlı ağır savaş tankları, piyade tüfekleri ve kızılötesi gece görüş nişangâhları gibi korkutucu derecede gelişmiş savaş makineleri de vardı. O dönemde ülkeler roket teknolojisi hakkında çok az şey biliyorlardı fakat Hitler roketlerin yıkıcı gücünü fark ettiği anda hiç vakit kaybetmeden roket programı için fon ayırdı.

Modern roket biliminin kökeni, ABD'li fizikçi Robert Goddard'ın biri çok kademeli roketi tarif eden diğeri ise sıvı yakıtla çalışan roket sisteminin ilkelerini açıklayan iki patenti yayınladığı 1914 yılına dayanıyor. Bu çalışmalar, nesneleri uzaya gönderebilmenin zeminini hazırladığından uzay yolculuklarının önemli köşe taşları olarak görülüyor.

Goddard sonraki birkaç yıl boyunca çalışmalarını sürdürdü. Çalışmaları arasında, ABD tarafından Birinci Dünya Savaşı sırasında düşman tanklarına karşı kullanılan ilkel bir roketatarın geliştirilmesi de vardı. 1919'da, Aşırı Yüksek Rakımlara Ulaşma Yöntemi adında devrim niteliğinde bir kitap yayınladı. O zamana değin yaptığı tüm çalışmalara ve roket uçuşlarına dair teorilere bu kitapta yer verdi. Kitabın küçük bir bölümünü, kendi tasarımı izlenerek yapılacak bir roketin Ay'a ulaşabileceği yönündeki düşüncesine ayırdı. New York Times'da yer alan ve uzay boşluğunda bu tür bir roket yolculuğunun imkansız olacağını öne süren talihsiz bir başyazı da dahil olmak üzere, ABD gazetelerinde bu iddiası nedeniyle alaya alındı. Yaklaşık elli yıl sonra insanlık Ay'a ayak bastığında ise New York Times bir özür yazısı yayınladı.

Goddard'ın fikirleri basında olumsuz bir etki yaratmış olsa da başta Almanya olmak üzere dünya çapında bilim insanlarının ilgisini çekmişti. 1922'de, Avusturya-Macaristan doğumlu Alman fizikçi Hermann Oberth, Goddard'a bir mektup yazarak çalışmasının bir nüshasını istedi. Bu sayede, sıvı yakıtla çalışan roketler üzerine yaptığı araştırmasında ilerleme sağlayabilecekti. Goddard bu ricasını kırmadı ve Oberth, uzay boşluğunda roket yolculuğu üzerine yaptığı kendi çalışmasını bir sonraki yıl yayınladı. 1929'da Oberth, 18 ▸

yaşındaki asistanı Wernher von Braun ile birlikte, sıvı yakıtla çalışan ilk motoru test etti. Von Braun sonradan Oberth hakkında şunları söyleyecekti: "Yalnızca yaşamımda hangi yöne gideceğimi gösterdiği için değil, aynı zamanda teorik ve uygulamalı roket bilimine ve uzay yolculuğuna ilk temasımı sağladığı için Oberth'e çok şey borçluyum."

Oberth'in çalışması, Almanya'daki çok sayıda roket meraklısına ilham kaynağı olup pek çok amatör roket topluluğunun kurulmasına yol açtı. Bunlardan en ünlüsü, *Uzay Yolculuğu Topluluğu* anlamına gelen *Verein für Raumschiffahrt (VfR)* idi. 1927'de kurulan topluluğun ilk üyeleri arasında Oberth ve von Braun da bulunuyordu. 1930'ların başlarında VfR, roket deneyleri için Alman ordusundan ödenek istedi. Almanya'daki askeri deneyler Versay Barış Antlaşması nedeniyle sınırlandırılmıştı fakat roket bilimi kısıtlamaya dahil değildi. Bu sayede topluluğun talebi kabul edildi ve 1930'da Berlin'deki terk edilmiş bir mühimmat deposunda Oberth'in önceki roket motorunun daha güçlü bir versiyonunu başarıyla test ettiler. 1932'ye gelindiğinde bir roket geliştirip bir kilometreden fazla yüksekliğe çıkarmayı başarmışlardı. Ordu, deneme amaçlı bir fırlatma için kontrat imzalamak istediğinde grupta fikir ayrılıkları ortaya çıktı ve nihayetinde 1933'te dağıldılar.

Alman ordusu artık roketlerin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla giderek daha fazla ilgilenir hale gelmişti. Berlin'in hemen güneyindeki Kummersdorf'ta, Alman topçu subayı Walter Dornberger'in başında bulunduğu bir test tesisi de kurmuşlardı. 1934'e gelindiğinde von Braun, sıvı yakıtla çalışan bir roket geliştirmek üzere Dornberger'in yanında aktif olarak çalışıyordu. Çok geçmeden von Braun'a bir ekip verildi ve 1934 yılının sonunda A-2 olarak bilinen iki roketi ateşlediler. İkinci roket 3,5 kilometre yüksekliğe ulaşarak yeni bir rekora imza attı.

1937'de tesis, roket bilimcilerin oluşturduğu ekibin planladığı iddialı testler için yetersiz gelmeye başlamıştı. Bu projelerden biri, öndeki bir pervaneyle hareket ettirilen uçakların aksine, yalnızca roket gücüyle uçurulan bir uçaktı. Bu yüzden ekip, Berlin'in 110 kilometre doğusunda bulunan açık bir alana, Neuhardenberg'e taşındı. 3 Haziran 1937'de, modifiye edilmiş bir Heinkel He 112 uçağını uçurdular. Test pilotu Erich Warsitz tarafından uçurulan uçak yalnızca arka tarafındaki bir roketle hareket ettiriliyordu. Bu özel tasarım daha ileri seviyeye taşınmamış olsa da Hitler'e ve Nazi Partisi'ne roketlerin pratik uygulamalar için kullanışlı olduğunu kanıtladı. Alman ordusunun güçlenmesinin ardından Naziler Peenemünde'de, bu tür teknolojilerin araştırılıp geliştirilebileceği ve roket bilimine tahsis edilmiş bir merkez kurdular. 2 Nisan 1936'da

Britanya güçleri tarafından, 1945 yılında Geri Ateşleme Operasyonu (Operation Backfire) sırasında Almanya'nın Cuxhaven şehrinin yakınlarındaki bir fırlatma rampasından ateşlenen V-2 roketi

"Naziler, Peenemünde'de roket bilimine tahsis edilmiş bir merkez kurdular"

V-2: Britanya'yı dehşete düşüren silah

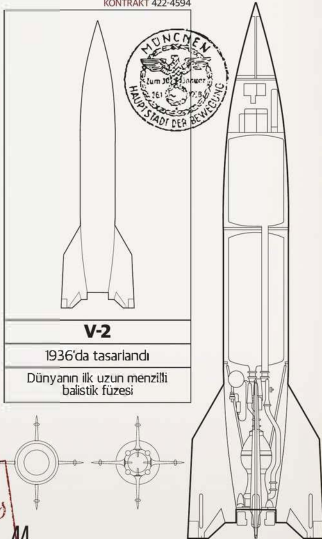
1944-1945

Aslen Aggregat 4 (A-4) olarak bilinen, dünyanın ilk balistik füzesi V-2, Nazi Almanya'sının savaşın ilerleyen aşamalarında Müttefik güçlere karşı kullandığı bir silahtı. Bunun yanı sıra V-2, 100 kilometre yükseklikteki resmi uzay sınırını geçen insan yapımı ilk araçtı.

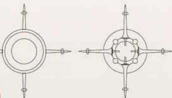
Sıvı yakıtla çalışan roket, Wernher von Braun'un yönetimi altında Peenemünde'de görev alan çok sayıda bilim insanı ve mühendis tarafından geliştirilmişti. 14 metre uzunluğundaki V-2, ses hızının çok üstüne çıkıyor ve bu da onu durdurulamaz yapıyordu. En az 88 kilometre yüksekliğe fırlatılıyorsa da sıklıkla bundan daha yükseğe ve uzaya ulaşabiliyor, ardından onu hedefe yönlendiren kanatlarıyla inişe geçmeye başlıyordu. Ancak ne var ki hedefe isabet başarısı çok düşüktü.

İlk V-2 saldırıları, 8 Eylül 1944'te Paris ve Londra'ya yapılmıştı. Hiçbir uyarı olmaksızın gerçekleşen patlamalar kurbanları savunmasız yakalıyordu. 3.200'ü aşkın V-2 roketi, çoğu Anvers ve Londra olmak üzere farklı hedeflere fırlatıldı. V-2 roketleri Britanya'da 6.000'i aşkın kişinin ölümüne ve yaklaşık 18.000 kişinin yaralanmasına yol açtı. Saldırılara karşı önlem olarak Britanya, roketlerin normalde düştüğünden daha ileri bölgelere ulaştığı yönünde yanlış bir istihbarat yayarak Nazilerin roketleri yeniden kalibre etmesini sağladı. Bu şekilde roketlerin kısa düşmesini sağladılar ve hedefe ulaşma başarısını engellediler.

Belçika'nın Anvers şehrinde sergilenen bir V-2 roketi

Reich Havacılık Bakanlığı, Almanya ve Polonya sınırındaki bir Baltık adası olan Usedom'un kuzeyindeki yarımadayı satın aldı. Peenemünde kenti burada Peenemünde Ordu Araştırma Merkezi (Heeresversuchsanstalt Peenemünde-HVP) adında eşi benzeri görülmemiş bir araştırma tesisine dönüştü.

Bugün Peenemünde, modern roket biliminin doğduğu yer olarak görülüyor. Hitler, olabildiğince çok roket bilimciyi ve mühendisi buraya topladı ve sivil roket testlerini yasakladı; roketlerin yalnızca askeri amaçlarla kullanımına izin verilmişti. Öte yandan, bu merkezdeki bilim insanlarının savaş silahları üretme konusundaki kaygıları da net şekilde belgelenmiş durumda. Pek çoğu, merkezde kaydettikleri gelişmelerin daha fazla bilimsel ve barışçıl çabanın öncüsü olacağı umudunu koruyordu. Von Braun'un şu sözleri de bu umuda işaret ediyor: "Bizler her zaman, askeri amaçlarla roketler geliştirmeyi dolambaçlı yoldan da olsa uzaya gitmek olarak düşündük." Öte yandan, uzay uçuşu tarihçisi Amy Teitel, Nazilerin böyle bir arzusu dahi olmadığını söylüyor: "Nazilerin uzayı sadece askeri amaçlarla kullanacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Eğer A-10 ve hipersonik planör tamamlanmış olsaydı, uzayı hiçbir engelle karşılaşmadan Nazilerin düşmanlarını bombalayacakları bir alan olarak kullanacaklardı."

Aggregat roket serisi üzerinde başlamış oldukları çalışmayı ilerleten Von Braun ve ekibi, Braun'un daha önceki A-2 roketinin gelişmiş bir versiyonu olacak A-3 roketini imal etmeye koyuldu. Çok sayıda başarısızlığa rağmen, sonunda 18 kilometre yüksekliğe ulaşabilen bir roket yapmayı da başardılar. Fakat asıl dönüm noktası serinin bir sonraki roketi olan, müthiş A-4 oldu.

Sonradan, İntikam Silahı 2 (V-2: Vergeltungswaffe 2) adını alacak olan A-4, 1.000 kilogram ağırlığında yük taşıyabilen yeniden tasarlanmış bir motora sahipti. 1941'e kadar Peenemünde ekibi, V-2 roketini kapsamlı şekilde test ettiği çalışmalar yürüttü; ta ki 1942 Mart'ında ilk kez başarıyla fırlatılana değin. Geçmişteki tüm roketleri aşarak 80 kilometreden yüksek bir irtifaya erişen A-4, atmosfer ile uzay arasındaki sınırı başarıyla geçen ilk insan yapımı nesne oldu. 1943 yılında roketin geniş çaplı üretimine başlandı ve 1944'e gelindiğinde roket yıkıcı etkisiyle Almanya'nın düşmanlarına karşı kullanılıyordu.

Dehşet verici potansiyeline rağmen, V-2 savaştan sonra oluşturulan neredeyse tüm uzay programları için mihenk taşı olacaktı. Söz konusu dönemde, hiçbir ulus von Braun ve ekibinin Peenemünde'deki başarısının yanına dahi yaklaşamamıştı. Savaşın sonunda, V-2 roketleri hem ABD hem de Sovyetler Birliği'nin en çok rağbet gösterdiği teknolojilerden biri olacaktı. Öte yandan V-2, planlanmış roket serisinin henüz ilkiydi. 40'ların başında roket üretimi ve araştırmaları artarken, von Braun ve ekibi seriyi daha da geliştirip uzayın derinliklerine gönderebilecekleri roketler yapmanın olanaklarını ▶

Eugen Sänger

1905-1964

Eugen Sänger, inşaat mühendisliği üzerine de çalışmalar yapan Avusturyalı bir havacılık mühendisiydi. Alman amatör roket topluluğu Verein für Raumschiffahrt'ın (VfR) üyelerinden biri olan Sänger, Hermann Oberth'in çalışmalarından etkilenmişti.

30'lu yılların başında, roket gücüyle gerçekleşen uçuşlar hakkındaki tezini yayınlamak istedi ancak tez fazla fantastik bulunduğundan reddedildi. Bunun yerine, kanat kirişlerinin fiziksel prensiplerini açıkladığı daha temkinli bir konu seçti. Fakat 1935'te başlangıçtaki tezini yayınlayarak Alman Havacılık Bakanlığı'nın ilgisini çekmeye çalıştı. Ölümcül gücüyle ABD'yi vurabilecek bir bombardıman uçağı tasarımı üzerinde çalışabilmesi için, kendisine Almanya'nın Braunschweig şehri yakınlarında bir araştırma enstitüsü tahsis edildi. Sonradan 'Amerika Bombacısı' olarak anılacak bu tasarımın adı o zamanlar Silbervogel'di (Gümüş Kuş).

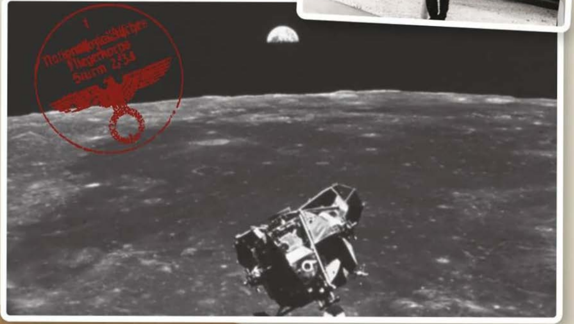
Sänger, Silbervogel'in bombayı hedefe bırakmak üzere alçalmaya başlamadan önce bir dizi yörünge altı sıçrama yaparak atmosfer sınırı boyunca ilerlemesinin mümkün olup olmadığını araştıran bir ekibi yönetiyordu. Uçak için devrim niteliğinde bir roket motoru tasarladı. Bu tasarımda motoru soğutmak için yakıt dolaşımından faydalanılıyordu. Ancak tasarımı İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda hâlâ bitmemişti ve bu uçak asla havalanamadı.

Von Braun 1912-1977

Wernher von Braun, "roket biliminin babası" olarak tanınıyor. Öğrenciyken uzay yolculuklarına oldukça ilgi duyan von Braun, Hermann Oberth'in konuyla ilgili kapsamlı çalışmasını okudu. 1930'da, Oberth'le birlikte çalışıp ondan çok şey öğreneceği VfR'ye katıldı. Von Braun 1934'te, Berlin Üniversitesi'nde havacılık mühendisliği alanında uzmanlaştığı doktorasını tamamladı. Tezi, *Yanma Testleri Hakkında* adıyla yayınlandı. Ancak bunun, gizli tutulan ve 1960'a kadar yayınlanmayan *Sıvı Yakıtlı Roket Sorununun Ortaya Konulması, Teorik ve Deneysel Çözümü* adlı daha kapsamlı bir tezin küçük bir bölümü olduğu anlaşıldı. Von Braun'un tezi orduyu derinden etkilemişti. Potansiyeli fark edilince kendisine Kummersdorf'ta mühendislerden ve bilim insanlarından oluşan bir ekip verildi. Ardından, Peenemünde araştırma merkezindeki roket bilimcilerin başına getirildi.

Savaştan sonra ABD'ye teslim olan von Braun, 60'larda NASA'da üst düzey görevlerde bulundu; uzaya ve nihayetinde Ay'a başarılı insanlı uçuşlar gerçekleştirdi. Müttefik ülkeleri kaosa sürükleyecek bir roket geliştirmesini isteyen Nazi rejimiyle ilişkisi yüzünden ihtilaflı bir öyküsü olsa da barışçıl uzay yolculuklarına yaptığı katkı su götürmez bir gerçektir.

> "Savaş boyunca, ibreyi Almanya'nın lehine çevirebileceğine inandığı gelişmiş teknoloji ürünü 'mucize silahlar' Hitler'in aklını başından almıştı"

araştırıyorlardı. Bu araştırmalar Hitler'e, o çok istediği, Dünya'nın öteki ucunu dahi vurabilecek roketi sağlayacaktı.

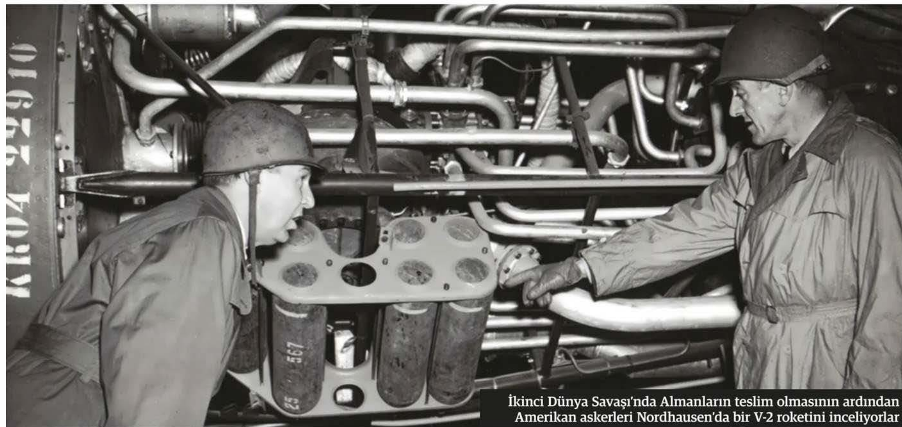
Von Braun ve ekibi, roketlere kanatlar ekleyerek menzilini ciddi ölçüde arttırabileceklerini fark ettiler. Böylece, A-9'u tasarladılar. A-9, V-2 roketinin yanına kanatlar takılarak modifiye edilmiş haliydi. Bu sayede roket, sonradan Karman Hattı adını alacak 100 kilometre yükseklik sınırını geçip uzaya ulaştıktan sonra, 800 kilometre uzaklıktaki hedefleri vurabiliyordu. A-9 ve sonraki roket tasarımları hiçbir zaman havalanamadılar fakat neler yapabilecekleri gün gibi ortadaydı.

Bu çalışmalara dayanan A-10 serisi, dünyanın ilk çok kademeli roket tasarımı olarak kabul ediliyor. Yaklaşık 20 metre uzunluğunda olan ve 16.000 kilogramı aşkın ağırlığa sahip bu roketler, V-2 roketinin çok sayıda motorla modifiye edilmiş haliydi ve en üst kademesinde A-9 bulunuyordu. Planlara göre, iki kademeli roket uzaya ulaştığında ayrılacak, yükünü 500 kilometreden fazla uzaklıktaki bir hedefe götürecek olan A9'u terk edecekti. Ayrılmadan sonra A-10 paraşütle yeryüzüne inecek ve bu sayede sonraki fırlatmalarda da kullanılmak üzere geri kazanılacaktı.

A-9 ve A-10 roketlerini tasarlamaktaki nihai amaç Avrupa'dan fırlatılan roketlerle ABD'yi vurabilmekti. 1940 ve 1941'de, tasarımın üzerinde Hermann Oberth çalışmıştı. Oberth ve birlikte çalıştığı mühendisler önemli bir sorunla karşılaştılar. ABD'yi vurmak üzere 5.000 kilometreden fazla yol alması gereken roketin hedefini isabetli bir şekilde vurmasını sağlayacak kusursuz güdüm sistemini geliştirememişlerdi. Hem denizde hem de karada bir dizi radyo anteni kullanılması önerisi değerlendirildi. Fakat bu kez de ABD'deki hedefleri işaretlemek üzere bu radyo antenlerini yerleştirecek kişilere ihtiyaç vardı.

Bunun yerine radikal bir tasarım fikri buldular. A-9 roketi basınçlı bir kokpit içerecek şekilde modifiye edilebilirse rokete bir pilot yerleştirilebilir ve söz konusu hedefe manuel olarak uçurulabilirdi. Fırlatma koltuğu, pilotun hedefi vurmadan önce kaçmasını sağlayabilirdi. Peenemünde ekibi, atmosfer ile uzay arasındaki sınırı geçen bir rokete kokpit yerleştirerek, farkında olmadan dünyanın ilk astronotunu uzaya götürecek ilk uzay gemisini tasarlıyordu.

Bu tasarım elbette büyük bir hırsın sonucuydu. O dönemde insanlı uzay yolculuklarına dair hiçbir şey bilinmiyordu ve Sovyetler Birliği'nin uzaya hayvanlar gönderdiği 1951 tarihine kadar da bilinmeyecekti. Böyle bir çaba başarılı olacaksa da, teknoloji mükemmelleşmeden önce ilk pilotlar büyük ihtimalle hayatlarını harcamış olacaklardı. Von Braun ve ekibinin savaştan sonraki analizleri de eğer bu uçuşları yapmış olsalardı muhtemelen felaketle karşılaşacaklarını gösterdi. Her şeyden

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların teslim olmasının ardından Amerikan askerleri Nordhausen'da bir V-2 roketini inceliyorlar

10 aşamalı Nazi uzay operasyonları planı

1. Peenemünde
Von Braun ve arkadaşları roketler üzerine araştırma-geliştirme çalışmaları yapabilecekleri bir merkeze ihtiyaç duyuyorlardı. 1937'de Peenemünde'nin inşa edilmesiyle bu ihtiyaçları giderildi.

2. Uzaya erişim
Uzay yolculuğunun mümkün olduğunu kanıtlamak için ilk hedef, uzay sınırının ötesine bir roket fırlatabilmekti. A-4 (V2) roketi bunu başardı.

3. Çok kademeli roket
Von Braun ve Peenemünde ekibi, uzayda daha derinlere ulaşabilmek için, çok daha yükseklere fırlatılabilen çok kademeli bir rokete ihtiyaç olduğunu fark ettiler (A-9).

4. Roketli uçak
Roket bilimine sağlanan finansmanı güvence altına almak için, uzay mekiklerine benzer şekilde, savaş başlığını daha uzaktaki bir hedefe ulaştırmak amacıyla, büyük bir roketin üzerine yerleştirilmiş bir uçak tasarladılar.

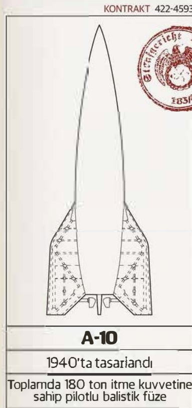
5. Uyduların fırlatılması
Peenemünde'deki bilim insanlarının çoğu, uzay boşluğunun bir astronotun üzerindeki etkisini tam olarak anlamak için uzaya insansız uydular göndermeleri gerektiğini anladılar.

A-10 roketi

A-10, Atlantik'in öte tarafından ABD'ye taarruz etmeye imkân veren bir roket tasarımıydı. Hitler'in niyeti dünyayı fethetmekti ve ABD'ye saldırmak için roketlerden istifade edebilmesi Nazi davasına muazzam bir katkı sağlayacaktı.

Peenemünde'deki roket bilimciler, Amerika Projesi (Projekt Amerika) kapsamında planladıkları bu roketi araştırıp test etmekle yükümlülerdi. Roketin uzaya ulaşması için, NASA'nın Ay yolculuğu sırasında kullandığı Satürn V roketindekine benzer devasa bir motora ihtiyaç vardı. Bu sayede roket, 4.300 km/s hızla yol alıp hedefine bombayı bırakabilecekti.

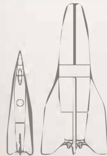
Fakat yeterli bir güdüm sistemi olmaksızın, roketin ABD'ye karşı uzun menzilli kullanılamayacağına karar verildi. Nitekim, A-9'un küçük ve insanlı bir versiyonunun A-10'un üzerine yerleştirilmesiyle, içerideki pilotun 5.000 kilometreyi aşkın uzaklıktaki hedefleri dahi vurmak üzere roketi yönlendirebileceğine dair fikirleri tartıştılar. Bu durumda A-10 roketinin tamamı 20 metre uzunluğunda olacaktı. Fakat savaşın sonuna doğru V-2 roketine yoğunlaştıklarından A-10 projesi rafa kaldırıldı. İlginçtir ki bu roketin temel niteliklerinden bazıları sonradan ABD roketlerinde kullanıldı.

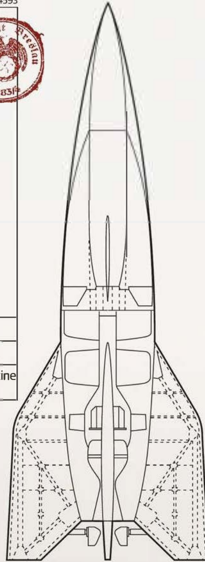

A-10

1940'ta tasarlandı

Toplamda 180 ton itme kuvvetine sahip pilotlu balistik füze

önce, A-9 roketinin uzaydan geri dönüp tekrar Dünya atmosferine girerken karşılaşacağı direncin etkisini feci şekilde hafife alıyorlardı. Bugünkü bilgilerimize dayanarak, A-9 roketinin ilkel tasarımının modern uzay gemilerinde bulunması gereken bir bileşen olan ısı kalkanını yeterli ölçüde içermediğini de göz önünde bulundurduğumuzda, roketin hedefine ulaşmadan çok önce paramparça olacağını söyleyebiliriz.

Bununla birlikte, von Braun ve ekibinin bu noktada durmak istemediklerine dair bazı tahminler bulunuyor. Teitel, "roketler yapıp evreni keşfetmek üzere bunları uzaya fırlatmak von Braun'un hayaliydi. Fikrimce, Nazi savaş makinesini kendi araştırmalarına neredeyse sınırsız bir kaynak sağlamak üzere kullandı" diyor. Hitler onları sözüm ona 'mucize silahlar' üretmekle görevlendirmiş olsa da von Braun ve ekibi, eğer Almanya savaşı kazanırsa roketleri daha barışçıl amaçlar için uçurabilme şansı yakalayabilecekleri umudunu taşıyordu.

Böylece, Aggregat roket serisinin bir sonraki aşaması projelendirildi ancak hiçbir zaman hayata geçirilmedi. A-10'dan sonra, von Braun ve ekibi dünyanın ilk üç kademeli roketi A-11'i, ardından da dört kademeli A-12'yi tasarlamayı hayal ediyordu. V-2 ve diğer Aggregat roketleri yalnızca yörünge altı uçuşlarda kullanılmak üzere tasarlanmıştı. Yani uzaya erişebilen ancak orada kalabilmek için yeterli güç ve hıza sahip olmayan roketlerdi. Öngördükleri son iki roket gerçek birer yörünge roketi olabilirdi. Savaş bir türlü bitmek bilmeyip Almanya'nın yenilgisi kaçınılmaz bir hal aldığında, düşmanları vurmak amacıyla geliştirilip üretimi hızlandırılan V-2 roketleri yüzünden bu çalışmalar ertelendi. Nazi roket uzmanlarının uzayı keşfetme hayalleri savaş sonuçlananana değin rafa kaldırılmıştı.

Peenemünde'ki beyinler yalnızca roketler üzerine çalışmalar yürütmüyorlardı. 1936'nın Şubat ayında Avusturyalı Dr. Eugen Sänger, roketlerden güç alan uçaklar hakkında iki makale yayınladı. Von Braun ve ekibi ise bir yıl sonra benzer bir tasarım olan modifiye edilmiş Heinkel He 112'yi uçuracaklardı. Sänger'in, "gümüş kuş" anlamına gelen Silbervogel tasarımı, çok kısa bir sürede çok uzun mesafeler kat etmek üzere yörünge altı uzaya ulaşabilecek bir uçaktı. Sänger, ABD'yi vurabilecek bir araç tasarlaması umuduyla araştırmasını ilerletmesi için onu görevlendiren Alman Yüksek Komutanlığı'nın ilgisini çekmişti. Nazi liderleri, roketlerle bilimsel ya da barışçıl keşif amaçlı herhangi bir çalışma yapılmasını ▶

6. İnsanlı roket
Otomatik navigasyonlu roketlerin getirdiği sınırlamalar ile ilgili çalışmaların ardından sıra, roketli uçağa bir pilot yerleştirmeye ve roket belirlenmiş hedefine ulaşmadan önce pilotu uçaktan çıkaracak sistemi tasarlamaya geldi.

7. Uzay uçağı
Silbervogel, pilotun Dünya ile uzay arasındaki sınırı geçip belirli bir süre uzayda kalmasını mümkün kılan daha gelişmiş bir araç olarak tasarlanmıştı.

8. Uzay istasyonu
Uzay istasyonları fikri Avusturya-Macaristanlı mühendis Herman Potočnik'in çok ilgisini çekiyordu. 1928'de uzun süreli uzay yolculukları için böyle bir istasyona ihtiyaç duyulacağını ana hatlarıyla açıklayan bir kitap yayınladı.

9. Uzay aynası
Söylentiye göre, uzayda Güneş enerjisini dizginleyip Dünya'ya yöneltecek dev bir ayna inşa etme fikri Alman mühendis Hermann Oberth'in ilgisini çekiyordu.

10. Ay'a yolculuk
Peenemünde'deki roket bilimcilerin nihai hayali, mükemmelleştirdikleri teknolojileri kullanarak insanların Ay'a ayak basmasını sağlamaktı.

Hitler'in roket takıntısı

Hitler başlangıçta von Braun'un roket teknolojisinden pek de etkilenmemişti. 23 Mart 1939 günü ilk kez bir roket tesisini ziyaret etmiş ve ona gösterilen statik roket motoru testleri ilgisini çekmemişti. von Braun'un Peenemünde'deki araştırmalarına devam etmesineyse Üçüncü Reich hükümetinin yüksek rütbeli subaylarının ısrarı üzerine izin vermişti.

Almanya'nın Britanya Muharebesi'ni kesin olarak kaybettiği ve Alman hava savaş birimi Luftwaffe'nin güçten düştüğü 1943 Temmuz'unda Hitler roket teknolojisine ilgi göstermeye başladı. Sonradan V-2 adını alacak A-4 roketinin fırlatıldığı anın görüntülerini gören Hitler, Peenemünde'deki füze araştırmalarını Üçüncü Reich hükümetinin askeri gündeminin en üstüne taşıdı.

Hitler'in aklını çelen bir diğer husus, roketlerin mevcut tüm silahlardan daha uzağa ateşlenebiliyor olma ihtimaliydi. Savaşın sonuna doğru Nazi Almanyası'nın bariz bir yenilgiyle karşı karşıya olmasına rağmen Hitler, dünyayı fethetmeye başlamak için hâlâ ABD'ye saldırmanın hasretiyle yanıp tutuşuyordu. Batı Avrupa'dan uzaya fırlatılıp ABD'nin doğu kıyılarında yıkıcı etkiler bırakacak bu silah ise Peenemünde'de bulunuyordu.

Hitler, aralarında Londra'nın da bulunduğu çok sayıda hedefe fırlatılmak üzere V-2 roketlerinin seri üretimini emretmişti. ABD'ye saldırmak için uzun menzilli silahlar geliştirilebileceği umuduyla Silbervogel gibi daha fantastik teknolojiler üzerine yapılan bazı araştırmalara izin vermiş olması da muhtemeldi. Silbervogel'a 'Amerika Bombacısı' isminin verilmesi tam da Hitler'in bu takıntısına gönderme gibi görünüyor.

"Savaşın sonuna doğru von Braun, roketlerin geleceğin teknolojisi olacağının farkına varmıştı"

istemiyorlardı. Onlara göre roketler ve uzaya gitmek için yapılacak tüm girişimler sadece Almanya'nın düşmanlarında kitlesel bir yıkıma yol açıp savaşın kazanılmasını sağlayacaksa kullanışlı olabilirdi.

Silbervogel, 145 kilometre yüksekliğe ulaşmasını sağlayan bir roket motorunun kullanıldığı basık tasarıma sahip bir uçaktı. Bu yükseldik, uzayın sınırının oldukça ötesindeydi. Eğer uçurulmuş olsaydı, o zamana değin en yükseğe ulaşan insan yapımı nesne olacaktı. Uçağın, azami irtifaya ulaştıktan sonra atmosfer boyunca bir "sekme" hareketi yaparak 25.000 kilometre uzaklıktaki hedefe ulaşması ve alçalarak taşıdığı bombayı hedefe bırakması amaçlanıyordu. Almanya'ya dönmek mümkün olmadığından, Hitler'in astronotlarından biri uçağı ABD'deki hedefe uçuracak ve ardından Pasifik Okyanusu'nda Japonların kontrolündeki bölgelerden birine iniş yapacaktı.

Fakat Nazi uzay programındaki pek çok plan gibi bu da hiçbir zaman gerçekleşmedi. Peenemünde'de tasarlanıp inşa edilen roketlerde olduğu gibi, Silbervogel de ekibin roketlerin atmosfere geri dönüş sırasında maruz kaldığı ısı hakkında doğru düzgün fikir sahibi olmadığını bir kez daha gösterdi. Silbervogel uçurulmuş olsaydı, daha ilk denemesinde, Dünya atmosferine yeniden girdiği anda parçalanacağı muhakkaktı. Yine de Silbervogel, gelecekteki uzay yolculuklarına katkı sağladı. Türünün ilk örneği olan gövde tasarımı, son derece başarılı uzay mekikleri de dahil, ABD'nin tasarlayıp geliştirdiği bazı uzay araçlarını doğrudan etkiledi.

1945'e gelindiğinde Amerikalılar ve Sovyetler, dünya üzerinde kimsenin benzerini yapamayacağı makineler üreten Peenemünde'deki bilim insanlarının dehasının farkına vardılar. 1945 baharında, Sovyetler'in Peenemünde'ye ilk ulaşacak ve buradaki bilim insanlarını kendi programına dahil edecek taraf olacağı neredeyse kesinleşmişti. Bu durum Amerikalıları dehşete düşürdü. Sovyetler'in, ABD'nin sahip olabileceği teknolojilerden daha üstün bir şeye erişmesini istemiyorlardı. Bu yüzden ABD, 'mucize silahları' araştırıp geliştiren Nazi Almanyası bilim insanlarını ülkeden kaçırma programı olan Paperclip Operasyonu'nu hayata geçirdi. Von Braun ve ekibi farkında olmadan en kıymetli savaş ganimeti olmuştu. Amerikalılar, Paperclip Operasyonu kapsamında, azami öneme sahip olduğunu düşündükleri bilim insanlarının yer aldığı bir 'Kara Liste' hazırladılar. Tabii ki Wernher von Braun listenin en tepesindeydi.

Teitel şöyle diyor: "Savaşın sonuna doğru von Braun, roketlerin geleceğin teknolojisi olacağının farkına varmıştı. Vizyon ve uzmanlığını bir pazarlık kozu olarak kullandı ve çalışmalarını sürdürüp uyduları ve insanları uzaya gönderebileceği bir yere yerleşmeyi tercih etti." Von Braun ve ekibi Sovyetler'deki mahkûmlara dair korkunç öyküler duyuyor ve böylesi bir muameleye maruz kalmak istemiyorlardı. Karar vermeleri gerekiyordu; ya savaşın bitmesini bekleyip kaçınılmaz şekilde Sovyetler'in eline düşeceklerdi ya da cesurca bir karar verip ABD'ye kaçacak ve teslim olacaklardı. İkincisinde karar kıldılar. Sovyetler, Peenemünde'ye ilk önce varan ve bilim insanlarının arkalarında bıraktıkları çok sayıda bilgiyi ele geçiren taraf olduğundan, von Braun ve ekibinin bu kararı, 50'ler ve 60'larda ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki uzay yarışının eşit koşullarda gerçekleşmesini sağlayan bir denge unsuru yaratmış oldu.

1945 Nisan'ında von Braun, kıymetli roket bilimcileriyle ne yapacağına karar verememiş Alman Yüksek Komutanlığı'ndan gelen on kadar farklı emirle uğraşıyordu. Bazı direktiflerde, işgalci Sovyet güçlerine karşı savaşmak üzere ön cepheye gitmeleri emrediliyordu. Bazılarında ise Almanya'nın iç bölgelerine doğru geri çekilmeleri isteniyordu. Von Braun ikinci seçeneği bir bahane olarak kullandı ve yüzlerce çalışanıyla birlikte, Almanya'nın Thüringen eyaletinde bulunan ve V-2 roketlerinin üretildiği Mittelwerk adlı fabrikaya doğru yola çıktı. Oberammergau kasabasına yaklaşırken ABD'li birliklerle karşılaştılar. Von Braun, kardeşi Magnus'u gönderip teslim olmak istediklerini iletti. Von Braun'un teslim olduğu haberi alınır alınmaz, Amerikalılar Paperclip Operasyonu'nu hızla devreye soktu. İngiliz istihbaratının, önemli bilgileri elde etmek amacıyla von Braun ve ekibini bizzat sorgulamak için çabalamasına rağmen, Amerikalılar Peenemünde'nin roket bilimcilerini çabucak ABD'nin Teksas eyaletine götürdü.

Artık ABD, yirminci yüzyılın en zeki roket bilimcilerini, yani uzaya astronotlar göndermenin hayalini kurdukları sırada kendilerini savaş silahları tasarlarken bulan kişileri elinde tutuyordu. ABD, Nazi Partisi ile ilişkili olmalarına rağmen Peenemünde ekibinin büyük bir kısmının ülkenin uzay programı için vazgeçilmez olduğunu fark etmişti. Bu konuda en dikkat çeken kişi kuşkusuz von Braun'du. Roket dehası, Temmuz 1960 ile Şubat 1970 yılları arasında Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi'nde, yani NASA'da üst düzey görevlerde bulundu. Peenemünde ekibi, roket bilimindeki uzmanlığı sayesinde 60'larda bir dizi başarıya imza attı. Bunların arasında, otuz yıl önce hayalini kurdukları ancak gerçekleşeceğine ihtimal dahi vermedikleri bir başarı da vardı: 20 Temmuz 1969'da ilk kez bir insan Ay'ın yüzeyinde yürüyordu.

Zaman Yolcusunun El Kitabı

FEODAL JAPONYA

Sengoku Dönemi 1400-1600

Japonya'da, Sengoku veya iç savaş dönemi tehlikeli olduğu kadar aynı zamanda en canlı dönem. İplerin bir şogunun elinde olduğu ülke, bir imparator tarafından 'yönetiliyor' olsa da hepsi de olabildiğince çok toprak kapmaya can atan farklı aileler ve klanlar arasında bölünmüş durumda. Ülke, Ōnin Savaşı ile paramparça olduğundan, 260 farklı bölgenin yöneticileri olan daimyolar (feodal derebeyleri) sürekli bir iktidar mücadelesi veriyor ve iç çatışmalar bitmek bilmiyor. İlham veren bir cesaretin ve akıl almaz yeteneklerin yanında, ihaneti de ensende hissedeceğin bir dönemdesin. Ülke, köklerinden koparılmış ve perişan halde olduğundan, kendi halinde bir köylü bile yükselerek Japonya'nın hükümdarı olabilir, yüzlerce yıldır önemini koruyan köklü isimlere sahip kişiler ise bir günde gözden düşebilir.

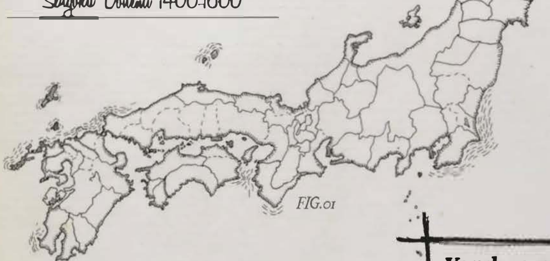

FIG.01

NEREDE KALMALI?

Sengoku Japonya'sının büyük bir kısmı sırtını döner dönmez sana saldıracak düşmanlarla çevrili olduğundan, yaşamak için korunaklı ve güvenli bir yer seçmek ölüm kalım meselesi. Kyoto gibi sıklıkla el değiştiren ve şehre ciddi zararlar veren meydan muharebelerinin gerçekleşebileceği merkezi şehirlerden uzak durmak en iyisi. Kalacak en güvenli yer, merkezdeki çatışmalardan uzak korunaklı bir dağ kalesi olacaktır. Çok sayıda daimyo, büyük şiddet olaylarının olduğu dönemlerde inzivaya çekilmek için bu kaleleri güvenli sığınaklar olarak kullanıyor. İç mekânın büyüklüğü ve sağlam tahkimatları buraları hem konforlu hem de güvenli kılıyor.

FIG.02

Yapılması ve yapılmaması gerekenler

✓ **Şogunun suyuna git.** Şogun, yalnızca bir kukla işlevi gören İmparator'dan çok daha önemli ve çok daha güçlü.

✓ **Klanlardan haberdar ol.** Bölgeler sık sık el değiştiriyor. Kontrolün kimde olduğunu bilmen hayatını kurtarır.

✓ **Ninjalarla dost ol.** Tam bir ironi, fakat ihanet ve iki yüzlülüğün dünyasında en güvenilir ve mert kişiler ninjalar.

✓ **Suikastlara karşı dikkatli ol.** Samuraylar ve daimyolar bir ahlak yasasına göre yaşadıklarını iddia etseler de suikast girişimleri sık rastlanan olaylar. Nobunaga bile suikasttan kıl payı kurtuldu.

✗ **Küçük işleri hafife alma.** Hideyoshi ilk zamanlar terlik taşıyan bir hizmetçiyken amirlerini öyle bir etkiledi ki sonunda terfi etti ve Japonya'yı birleştirecek kişi oldu.

✗ **Uzun kılıç taşıma.** Yalnızca samuraylar uzun kılıç taşıma hakkına sahip. Samuraylardan rol çalarsan canından olabilirsin.

✗ **Teklif edilen her yemek davetini kabul etme.** İyi niyetli bir jest gibi görünse de seni pusuya düşürüp öldürmek amacıyla yapılmış olması daha muhtemel.

✗ **Hristiyanlık öğretilerine dair vaazlar verme.** Hideyoshi Hristiyanlıktan öyle nefret ediyordu ki karşılaştığı tüm Hristiyan misyonerleri derhal idam ettiriyordu. Misyonerlerin büyük bir kısmı çarmıha gerildi.

KİMLE ARKADAŞ OLUNUR?

Oda Nobunaga

Bir samuray daimyo olan Nobunaga tüm ömrünü fetihlerde ve savaşlarda geçirmiş gaddar bir savaş ağasıydı. Korkusuzluğuyla ün salan ve şiddete meyilli olan Nobunaga göz korkutan bir kişi. Fakat seninle ittifak yapmaya ikna edersen, güç ve iktidarını sana karşı değil senin için kullanacaktır.

FIG.03

İpucu: Nobunaga ile ittifak yapmayı başarırsan iki yakın müttefiki Tokugawa Ieyasu ve Toyotomi Hideyoshi'nin de gözüne girmeyi ihmal etme. Sengoku döneminin en güçlü daimyolarının büyük çoğunluğu karşılıklı güvensizlik içerisinde ve ittifaklar kurmayı reddediyorlar. Bu yüzden, bu üç daimyo güçlerini birleştirince tüm Japonya'yı fethedip birleştirecek büyüklükte bir orduya sahip olacaklar. Doğru kişileri seçtiğinden emin olduğun müddetçe ittifaklar kurmaktan çekinme.

FIG.04

KİMDEN UZAK DURMALI?

Ikkō-ikki

Savaşçı Budist keşişlerin oluşturduğu bir isyancı grup olan Ikkō-ikki, Shin Budizmi (Jōdo Shinshū) öğretilerini tüm Japonya'ya yaymak istiyor. Fakat onları tehlikeli yapan şey tabii ki bu değil; keşiş olduklarından ve istedikleri bölgede tapınaklar kurabileceklerinden, diğer savaşçı klanların aksine, bulundukları bölgenin kurallarına uymuyorlar. Vergi ödemeyi reddedip düzen namına ne kaldıysa onu da bozuyorlar. Nobunaga'nın beş yıl süren kuşatmasına direnebilecek kadar güçlü olsalar da yöntemleri vahşi ve ne yapacakları pek belli olmuyor. Gruba yakınlaşacaksan aldığın risklerin farkında ol.

Biliyor muydun?

Samurayların hepsi erkek değil. Kadın samuraylara Onna-bugeisha deniyor.

Yardımı dokunacak yetenekler

Bu yeteneklerin en azından birinde ustalaşman feodal Japonya'nın tehlikeli dünyasında hayatta kalmana yardımcı olacaktır

Diplomasi

Şiddet sadece bazı meseleleri çözebilir. Bu, Sengoku Japonya'sında bilhassa geçerli. Nispeten zayıf bir ordusu olmasına rağmen Hideyoshi düşmanlarını dikkatle inceliyor ve sağ çıkmanın neredeyse imkânsız olduğu durumlarda hayatta kalıp başarılı olmak için pratik zekâsını kullanıyor.

FIG.05

Kılıç dövüşü

Güçlünün başarılı olup zayıfın ezildiği bir savaş döneminden söz ediyoruz. Çatışma kaçınılmaz. Bu yüzden, kendini nasıl savunacağını bilmen azami önem taşıyor.

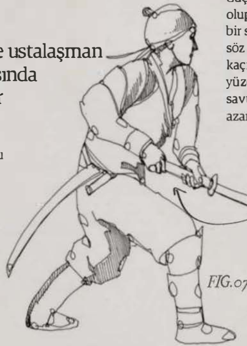
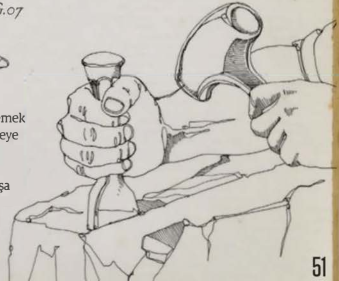

FIG.07

Zanaat

Daimyolar zenginliklerini sergilemek suretiyle birbirlerine üstün gelmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla yetenekli ressamlar, inşaat ustaları ve marangozlar etkileyici kaleler inşa etmek için çok rağbet görüyor.

FIG.06

Jan Dark'ın inançlarına olan bağlılığı ve adanmışlığı onu tarihteki en önemli figürlerden biri yaptı

JAN DARK EFSANESİ

İngilizlerin yenilmesine yardım eden mütevazı bir köylü kızı olan Jan Dark, bir azize ve kurtarıcı olarak hatırlanıyor. Fakat aynı zamanda çetrefilli bir siyasi entrikanın piyonu olmuştu

Yazar: Nick Soldinger

12 Şubat 1429'da, Yüzyıl Savaşları'nın en yoğun döneminde Orléans şehrini kuşatan İngiliz ordusuna erzak taşıyan bir konvoy saldırıya uğradı. İngiliz ordusu, Döfen olarak anılan Fransa'nın meşru veliahdına bağlı 4.000 kişilik ordu etrafını çevirince yük arabalarını savunma düzenine getirerek yaklaşan Fransız güçlerini ok yağmuruna tuttu. Çatışma bittiğinde 400'ü aşkın Fransız ve müttefiki İskoç askeri ölmüştü. İngilizler ise yalnızca dört asker kaybettiler. Bu katliam, Döfen'in hak iddia ettiği Fransa tahtını ele geçirmek için verdiği mücadelede dibi gördüğünün kanıtıydı. 21 Mayıs 1420'de imzalanmış olan Troyes Antlaşması ile İngiltere Kralı V. Henry ve mirasçılarının, Fransa Kralı VI. Charles'ın ölümünün ardından Fransa tahtını miras alması kararlaştırılmıştı. Ancak Döfen bunu reddediyordu.

Döfen'in yenilgisiyle sonuçlanan bu son çatışmadan yalnızca üç hafta sonra silahlı ve toz toprak içerisindeki küçük bir grup, Döfen'in Orléans'ın 160 kilometre güneyinde bulunan Chinon'daki kalesine vardı. Grupta erkek kılığına girmiş, kısa saçlı, 17 yaşında bir köylü kızı da bulunuyordu. Kız, ısrarla Döfen'e bir mesajı olduğunu söylüyordu. Müstakbel kralın ve maiyetinin huzuruna çıkarıldığında, Tanrı tarafından Fransa'yı kurtarmak ve Döfen'in taç giyerek kral olmasını sağlamak üzere gönderildiğini söyledi. Bu köylü kızının adı Jan Dark'tı (Jeanne d'Arc).

Tarihteki en ikonik figürlerden birinin olağanüstü hikâyesini anlamak için günümüz dünyasının onun içinde yaşadığı dünyadan ne kadar farklı olduğunu kavramak gerekiyor. Orta Çağ Avrupa'sının panoramasına kaleler, katedraller ve surlarla çevrilmiş şehirler hâkimdi. Doğal dünyanın anlaşılamaması; cadıların, şeytanların ve meleklerin gerçekten var olduğunun düşünülmesine, dindar düşünürlerin felsefi ve ideolojik egemenliğine yol açıyordu.

Diğer taraftan, kadın düşmanlığı çok yaygındı. Kadınların sahip olabileceği mal mülk sınırlandırılıyor, hayatlarını nasıl yaşayacaklarını yasa ve gelenekler belirliyordu. Erkek kıyafetleri giyen bir kadın bile o dönemde Tanrı'ya hakaret sayılıyordu. Fakat Jan Dark, 6 Mart 1429 günü Döfen'e

hitap ederken erkek kıyafetleriyle karşısında duruyordu. Vaucouleurs'ün bir köyünden Chinon'ya yaptığı yolculuğuna başlamadan birkaç hafta önce bu kıyafetleri edinmişti. Vaucouleurs'deki bir garnizonun komutanı, kimliğini gizlemesi için Jan'a bu kıyafetlerin yanı sıra bir at ve silahlı korumalar vermişti. Çünkü Jan'ın bir kâhin olabileceğine dair ünü yayılmaya başlamıştı.

Jan, 1412'de Paris'in 250 kilometre kuzeydoğusunda bulunan Domrémy'de dünyaya geldi. O dönemde Fransa nesillerdir süren savaş nedeniyle perişan durumdaydı. İngiltere ve Fransa 1337'den beri ülkenin hâkimiyeti için savaş halindeydi. 1415'te, Jan henüz üç yaşındayken Fransa, Agincourt'ta V. Henry komutasındaki İngiltere karşısında ezici bir yenilgi almıştı.

Sayıca İngilizlerden çok üstün olmasına rağmen, yağmurdan sırılsıklam olmuş muharebe meydanında çamura saplanan seçkin Fransız şövalyeleri Henry'nin okçuları tarafından yok edilince Fransız ordusu bozguna uğramıştı. Tabii ki o dönemde yenilgi bu şekilde açıklanmıyordu. Orta Çağ Avrupa'sında, Tanrı'nın iradesi gündelik hayattan bağımsız düşünülemezdi. İngiltere kralı böylesi beklenmedik bir zaferde ilahi bir müdahalenin kendisine yardım ettiğini iddia ediyordu. Öte yandan, Fransa kralı da yenilgisini Tanrı'nın onları cezalandırmasına yoruyordu. Fransa yalnız İngiltere ile değil kendi içinde de savaşıyordu. Akıl hastalığı alâmetleri gösteren Fransa kralı VI. Charles ülkeyi yönetecek durumda değildi. Bu durum, ülkenin hâkimiyeti için mücadele eden iki karşıt grubu doğuracak bir iktidar boşluğu yarattı: Burgonyalılar ve kralcı Armanyaklılar.

Rekabet öyle sertti ki Agincourt'tan beş yıl sonra Burgonyalıların lideri olan Burgonya dükü, işgalci İngilizlerin tarafına geçerek, artık VI. Charles'ın oğlu ve meşru veliaht Döfen'in liderlik ettiği Armanyaklılara karşı bir anlaşma imzaladı. İç savaş bu şekilde alevlendi. Sekiz yıl boyunca yenilgi Armanyaklıların peşini bırakmadı, ta ki Döfen'nin ordusu ülkenin bir ucundan diğerine uzanan Loire Nehri'ne geri çekilmek zorunda kalana değin. Fransa, Paris de dahil kuzeyi kontrol eden İngilizler ve Burgonyalılar ile, güneyi kontrol eden Armanyaklılar arasında bölünmüştü.

Jan Dark'ın yakalanışını tasvir eden bir resim

"Fransa, yalnız İngiltere ile değil kendi içinde de savaşıyordu"

Döfen büyük ihtimalle, askerlerin moralini yükselten Jan Dark'ı kendi siyasi amaçları için kullandı

Jan Dark 13 yaşındayken kuzeydoğu Fransa'daki köyü cephe hattıydı; Domrémy, Burgonyalılara ve İngilizlere ait bölgelerle çevrili bir Armanyak ileri karakolu haline gelmişti. Köy, saldırı ve baskınlara maruz kaldığından Jan ve ailesi göç etmek zorunda kaldılar. Hayatının derinden sarsıldığı bu dönemde muhtemelen travma geçirmiş olan Jan'ın, kafasının içerisinde ilk kez bazı sesler duyduğunu iddia etmesi şaşırtıcı olmasa gerek. Çağdaş psikologlar Jan'ın durumunu muhtemel bir kişilik bozukluğu olarak değerlendiriyorlar. Fakat o dönemdeki Hristiyan inancı nedeniyle Jan bu seslerin Tanrı'dan gelen mesajlar olduğu sonucuna varmıştı. 15. yüzyıl Avrupa'sında bu tarz inançlar alışılmadık değildi. Jan'ın yaşadığı dönemde Fransa'da, sezgileri sözde güçlü olan ve Tanrı ile doğrudan iletişim kurduğunu iddia eden düzinelerce kişi vardı. Ancak, Jan'ın duyduğu seslerin yapmasını söylediği şeyler onu farklı kılıyordu. Sesler sürekli, "Döfen'e git. Sana liderlik etmen için bir ordu verecek ve sen bu orduyla İngilizleri Fransa kıyılarından süreceksin!" diyordu.

Mantık çerçevesinde değerlendirildiğinde, sesin sunduğu önerinin gerçekleşmesi imkânsızdı. Jan genç, yoksul ve kadındı. Döfen'le konuşmaya yönelik ilk girişimleri, bekleneceği üzere kâle alınmamıştı. Fakat 1429 Şubat'ındaki yenilginin ardından her yolu deneyecek kadar çaresiz olduğu anlaşılan Döfen, Jan'ı çağırttı. O dönemki tüm hükümdarlar gibi Döfen de makamının Tanrı tarafından bahşedildiğini ve onu çevreleyen dünyada Tanrı'nın iradesini aramanın görevi

Fransa kralı Jan Dark için özel bir zırh sipariş etti

Jan Dark'ın çocukluğu, ailesinin kırsal bölgedeki çiftliğinde geçti

olduğuna inanıyordu; bu irade bir köylü kızının deli saçmalarında görünse dahi... Öte yandan Döfen, belki de bunun iyi bir propaganda aracı olabileceğini hissetmişti.

Jan Dark, Döfen'in emrindeki en iyi teologlar tarafından üç hafta boyunca sorgulandı. Bu teologlar, Tanrı'nın kadınları asker olmak ve tek başına bir orduyu yönetmek için yaratmadığına inanıyorlardı. Fakat Jan, kafasındaki seslerin bariz şekilde söylediği şeylere öyle ikna olmuştu ki teologlar Jan'ın Tanrı'nın ulağı mı yoksa şeytanın elçisi mi olduğuna karar veremediler. Hangisi olduğunu anlamak için "bir işarete" ihtiyaç duyduklarını söylediler. Aslında işaretten kasıtları bu işten kurtulmalarını sağlayacak bir durumun ortaya çıkmasıydı. Jan'a, Orléans kuşatma altındayken Döfen'in Reims Katedrali'nde taç giymesini nasıl sağlayacağını sorduklarında, "bana bir ordu verin, kuşatmayı bizzat yaracağım" cevabını aldılar.

Bunun üzerine teologlar Döfen'e Jan'ın oldukça ikna edici olduğunu, söylediklerini gerçekten yapma ihtimali bulunduğunu fakat emin olmak için Orléans'a giden bir orduya eşlik etmesi gerektiğini söylediler. Eğer ordu kuşatmayı yarabilirse Jan'ın ilahi bir ulak olduğu anlaşılacak ve kuşatmanın kalkması olayların Döfen'in arzu ettiği yöne girdiğine dair bir işaret olacaktı. Ancak ordu başarısız olursa Jan'ı şeytanın gönderdiğini anlayacaklardı. Döfen zarları attı ve Jan'ın incecik bedenine uyacak özel bir zırh ve üzerinde iki yanında melekler bulunan Hz. İsa'nın bir tasvirinin yer aldığı ipekten beyaz bir sancak yapılmasını emretti. Böylece savaş sırasında Jan fark edilecekti ve herkes onu görebilecekti. Eğer Tanrı Döfen'in davasını gerçekten destekliyorsa bunu hem ▶

Sapkınlık suçu

Siyasi kaygılarla şekillenen yargılama, Jan Dark'ı kamuoyunun önünde gözden düşürüp moral bozmak amacıyla kurulmuş bir tezgâhtı

Jan'ın yargılanmasına 1431'in ilk aylarında başlandı. Her gün, içlerinde Burgonya piskoposu Pierre Cauchon'un da bulunduğu 43 kişiden oluşan jürinin karşısına çıkarılıyor ve sorgulanıyordu. Dördüncü günde, ilk kez 13 yaşındayken ilahi sesler duyduğunu, Aziz Michael ve pek çok başka meleğin kendisini ziyaret ettiğini söyledi.

Bu söyledikleri tam olarak Cauchon'un duymak istediği türden bir hikâyeydi. Kilise, meleklerin ve şeytanların insanlara görünebileceğini kabul ediyordu. Bununla birlikte, ilahi meleklerin bazı fiziksel özellikleri olacağı sonucuna varmıştı. Hiçbir eğitim almamış Jan'ın, teozofi alanına ait tekniklerle belirlenen bu özelliklerden haberdar olması beklenemezdi. Jan, Cauchon'un da teşvikiyle, jüriyi doğru söylediğine ikna etmek için gördüklerini tüm ayrıntılarıyla anlattı. Ancak, ilk kez Döfen'in huzuruna çıkıp bir ordu istediğinde meleklerin kendisine bir kez daha göründüğünü söyleyince yazgısı belirlendi. Meleklerden birinin Tanrı'nın sembolü olan altın bir taç taşıdığını ve Fransa tahtında meşru veliahdının oturması gerektiğini söylediğini iddia etti.

Hiçbir melek fiziksel olarak bir şey taşıyamayacağından Cauchon, Jan'ın gördüklerinin şeytanın işi olduğuna hükmetti. Jan sapkınlıktan suçlu bulundu. Günahlarını itiraf etmezse canlı canlı yakılacağı söylendi. Korkudan dehşete düşen Jan, okuma yazması olmadığından ne yazdığını bilmediği bir itirafa parmak bastı ve cezası hafifletilerek ömür boyu hapse çevrildi.

Fakat dört gün sonra itirafını geri çekti ve Cauchon'a, tacı taşıyan meleğin aslında kendisi olduğunu söyledi. "Kralıma, bana fırsat verilirse onun taç giymesini sağlayacağımı söyledim" diyordu. Fakat bu beyanı canını kurtarmaya yetmedi. 30 Mayıs 1431 tarihinde Jan Dark yakılarak öldürüldü. Öldüğünde 19 yaşında olduğu düşünülüyor.

Jan Dark'ın soruşturmasını yürüten Piskopos Pierre Cauchon, onun yargılanmasındaki rolü nedeniyle öldükten sonra kiliseden aforoz edildi

Jan Dark, rahiplerden idam edilirken karşısında bir haç tutmalarını istedi

Tarihteki kadın savaşçılar

Antik dönemden beri çok sayıda kadın savaşçı muharebe meydanlarında ön plana çıktıysa da tarih kitapları onlara pek değinmiyor

I. Artemisia

M.Ö. beşinci yüzyılda Halikarnas kraliçesi olan Artemisia, Pers kralı Serhas'ın müttefiki olarak girdiği Artemision Deniz Muharebesi'nde beş gemiye kumanda etti. Antik Yunanlı tarihçi Herodot, Artemisia'nın cesaretinden, acımasızlığından ve stratejik zekâsından bahsediyor.

Kraliçe Boudica

M.S. 60 civarında Britanya'nın Iceni kabilesinin kraliçesi Boudica, Romalı lejyonerlerin kızlarına tecavüz etmesi üzerine Roma'ya karşı bir isyan başlattı. Muazzam bir orduya liderlik eden Boudica'nın intikam uğruna 80.000 kişiyi katlettiği söyleniyor.

Zenobia

250-275 yılları arasında Suriye'de hüküm süren Palmira İmparatorluğu'nun kraliçesi Zenobia, II. Cladius egemenliğindeki Roma İmparatorluğu'na başkaldırdı. Savaşta öyle büyük bir başarı gösterdi ki Roma lejyonlarını Anadolu'dan sürmeyi başardı.

Nakano Takeko

Kadın samuray Nakano, Japonya'da Boshin İç Savaşı (1868-1869) sırasında cesurca savaştı. Japon İmparatorluk ordusuna karşı tamamı kadınlardan oluşan bir birliğe liderlik eden Nakano ne yazık ki savaşta can verdi.

Lidya Litvyak

İkinci Dünya Savaşı sırasında görev yapan Sovyet savaş pilotu Lidya Litvyak, bir düşman uçağı düşüren ilk kadın oldu. Ayrıca, bir kadın savaş pilotu tarafından düşürülen en fazla uçak rekorunu da elinde tutuyor (tek başına 12, diğer pilotlarla birlikte 4).

Orléans Kuşatması, Döfen'in İngilizlere karşı verdiği savaşın dönüm noktası olarak hatırlanıyor

"Yedi aylık kuşatmanın ardından, Jan Dark yalnızca dört günde Orléans'ı kurtarmıştı. Destekçilerinin iddiasına göre bu zafer, onu Tanrı'nın gönderdiğinin kanıtıydı"

düşmanlarının hem de dostlarının bilmesini istiyordu.

Jan Dark, 29 Nisan 1429'da Orléans'a ulaştı. İngiliz ordusu şehri etkili şekilde kuşatacak büyüklükte değildi. Jan, doğu kısımdaki safları yararak şehrin o bölümündeki hisara ulaşmayı başardı. Yerel halk onu bir kurtarıcı olarak selamladı. 4 Mayıs günü ordusunun geri kalanının da şehre varmasıyla Orléans için savaş başladı.

Öğleden sonra Jan, doğu yönünde İngiliz birliklerinin zayıf olduğu uç noktaya saldırdı. Bu saldırı, şiddetli bir çatışmanın ardından kısa sürede püskürtüldü. Okuma yazması olmayan Jan o gece, İngilizlere teslim ol çağrısında bulunan ve eğer reddederlerse çok vahim sonuçları olacağı konusunda onları uyaran bir mektup yazdırdı. Mektup bir oka bağlanıp İngiliz saflarına atıldı. Fakat Jan'ın uyarısını kimse dikkate almadı ve çatışmalar sonraki dört gün boyunca devam etti.

O dönemde Orléans, Loire Nehri'nin kuzeyinde yer alan, surlarla çevrili bir şehirdi. Şehir bir köprüyle güneye bağlanıyordu ve köprünün sonunda müstahkem bir giriş kapısı görevi gören Tourelles adında bir hisar bulunuyordu. Kuşatmanın ilk günlerinde İngilizler bu köprüyü ele geçirmiş fakat köprünün kuzeyde kalan kısmını zapt edememişlerdi; dolayısıyla kısmen kapana kısılmışlardı. Fransızlar, Tourelles'i geri alabilirlerse kuşatmayı yarabilirlerdi. 7 Mayıs gecesinin şafağında Jan, yılgın Fransız birliklerini topladı ve peşinden gelmeleri için onları yüreklendirdi. Şehrin kapıları tekrar açıldı ve Jan beyaz sancağını dalgalandırarak dörtnala ileri atıldı. Onun bu gözü kara cesaretinden etkilenen ordu Jan'ın ardından gitti. Birkaç saat sonra, Fransız birlikleri Tourelles için savaşıyordu.

Hisarın duvarlarından oklar yağarken merdiven ön tarafa getirildi. Hâlâ ön saflarda orduya liderlik eden Jan merdivene tırmanmaya başladı. Fakat zırhının zayıf bir noktasından aldığı ok darbesiyle yaralandı. Ok omzuna 15 santimetre kadar girmişti. Savaş meydanından uzaklaştırıldığı sırada herkes onun ölümcül bir yara aldığını düşünüyordu; fakat almamıştı. Müthiş bir dini coşkunluk yaşayan Jan yarası sarıldıktan sonra savaş alanına geri döndü. Askerlere esin kaynağı olması, günbatımmda Fransa'nın şanlı bir zafer kazanmasını sağladı.

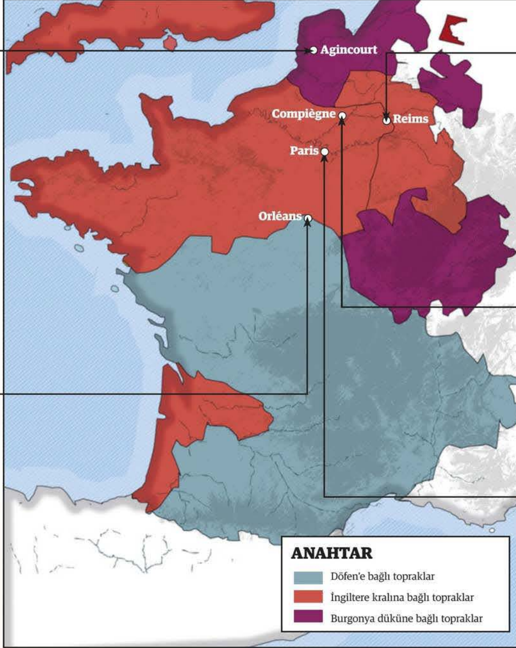
Yedi aylık kuşatmanın ardından, Jan Dark yalnızca dört günde Orléans'ı kurtarmıştı. Destekçilerinin iddiasına göre bu zafer, onu Tanrı'nın gönderdiğinin kanıtıydı. Mucizevi zaferinin haberi yayılmaya başladı. Jan'ın inancı hiç olmadığı kadar güçlenmişti. Orléans onun sınavı, zafer ise Tanrı'nın ulağı ▶

Jan Dark zamanında Fransa

Yaşadığı dönemde Jan'ın şahit olduğu zaferler ve yenilgiler

Agincourt Muharebesi, 1415
İngiltere kralı V. Henry için çok büyük önemi olan bu savaş, 1453 yılında bitecek Yüzyıl Savaşları'nın geri kalanına yön verdi. Fransa'nın küçük düşürücü yenilgisi, İngilizlerin Fransa'yı parçalayarak yönetmesine imkân sağladı.

Orléans Kuşatması, 1428-1429
Orléans Kuşatması, Armanyak davasının dönüm noktasıydı. Jan Dark'ın desteğiyle Fransızlar İngilizleri yendi ve kuşatma kalktı. Kuşatmanın kaldırılmasının siyasi etkisi hemen görülmese de Fransızların moralinin yükselmesi açısından büyük önem taşıyordu.

Reims'ın ele geçirilmesi, 1429
16 Temmuz günü Jan Dark, antik şehre kadar Döfen'in ordusuna liderlik etti. Ertesi sabah, Fransa'nın yasal veliahtı taç giydi ve Fransa tahtındaki meşruiyeti kesinleşti.

Compiègne Kuşatması
Altı aylık bir ateşkesin ardından, Normandiya dükünün bir Armanyak kenti olan Compiègne'e saldırmasıyla çatışmalar yeniden alevlendi. Şehri kurtarmak üzere küçük bir gruba liderlik eden Jan Dark bu savaşta da mağlup oldu ve yakalandı. Yargılamanın ardından sapkınlıkla suçlandı ve idam edildi.

Paris Kuşatması, 1430
Jan Dark'ın başkenti ele geçirmek amacıyla kalkıştığı talihsiz girişim yenilgiyle sonuçlandı. Çiçeği burnunda kralın 1.000'i aşkın askeri öldürülüp 500'ü yaralanırken, hiçbir kazanım elde edilemedi. Bu yenilgiyle, Jan'ın Fransa tahtı için artık bir faydasının olmayacağı anlaşıldı.

Jan Dark'ı 1429'da Orléans'a girerken gösteren bir çizim

George William Joy tarafından yapılan bu resimde, zindanda uyuyan Jan Dark bir melek tarafından korunuyor

Jan Efsanesi

Jan Dark'ın kim olduğunda ve akıbetine dair dört alternatif teori

Jan Dark, Döfen'in üvey kardeşiydi

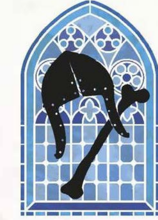
1819'da Fransız yazar Pierre Caze, Jan'ın Bavaria kraliçesi Isabeau (VI. Charles'ın karısı) ile Orléans dükü Louis'in gayri meşru kızı olduğunu iddia etti. Peki bu iddiasının dayanağı neydi? Caze'ın dayanağı, Döfen'in Jan'a verdiği armadaki kılıçtı. Bu kılıcı "gayrimeşru çocuk asası" olarak adlandırmıştı.

Gerçek: Merak uyandırıcı olmakla birlikte ihtimal dışı bir teori. Dük Louis, Jan'ın doğduğu düşünülen tarihten beş sene evvel öldü.

Biliyor muydunuz?

Savaşın bitişinden üç yıl sonra, 1456'da Papa III. Callistus'un yönettiği ikinci bir mahkemede Jan Dark aklandı.

Jan'dan kalan yadigârlar

Jan'ın yakıldığı odun yığınından çıkarıldığı iddia edilen yanmış bir kemik parçası Chinon'daki Jan Dark müzesinde sergileniyor. Jan'a ait olduğu iddia edilen bir miğfer ise New York'taki Metropolitan Müzesi'nde görülebiliyor.

Gerçek: Miğferin Jan'a ait olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmuyor. Yapılan adli tıp analizlerinde ise kemiğin Mısır'daki bir mumyaya ait olduğu saptandı.

Jan hayatta kaldı

Çok sayıda düzenbaz, Jan idam edildikten sonra onun gibi davranmaya kalkıştı. Bunlardan en başarılısı, kadın maceraperest ve asker olan Claude des Armoises'dı. Öyle ikna ediciydi ki Jan'ın kardeşini dahi kandırmayı başardı. Hayranlarının hediyelere boğduğu Claude bu düzenbazlığı yıllarca sürdürdü.

Gerçek: VII. Charles, 1440'ta Claude ile tanıştıktan sonra bir sahtekâr olduğunu anlayıp onu kovdu.

Jan bir cadıydı

1921 gibi geç bir tarihte, antropolog Margaret Murray, dini otoritelerin Jan'ı cadılıkla suçlamakta haklı olduğunu öne sürdü. Jan'ın, pagan kadın avcı Diana'ya tapan bir tarikatın lideri olduğu ve Katolik Kilisesi'ne karşı geldiği konusunda ısrar etti.

Gerçek: Tüm kanıtlar Jan'ın koyu bir Hristiyan olduğunu gösteriyor. Murray bu teoriyi yayımlamadan bir yıl önce Jan azize ilan edilmişti.

Jan Dark, acılı bir ölümle karşı karşıyayken dahi dini inançlarına sıkı sıkıya sarılmıştı

olduğunun işaretiydi. Şimdi sıra asıl amacına gelmişti: Döfen'e taç giydirip İngilizleri Fransa'dan sonsuza dek defetmek.

Fransa kralları yüzyıllardır Reims Katedrali'nde taç giyiyorlardı. Katedral, Orléans'ın 160 kilometre kuzeyinde İngilizlerin elinde bulunan bölgedeydi. Mümkün olan en büyük orduyu toplayan Döfen, Jan'ı da yanına alarak kuzeye doğru yola çıktı. Kazanılan son zafer ve artık Orléans Bakiresi olarak anılan Jan'ın ilahi varlığı ile morali yerine gelen birlikler, karşılarına kim çıktıysa yenerek kuzeyi ezip geçtiler.

Taç giyme töreninin hazırlıkları genellikle aylar sürerdi. Fakat olağanüstü bir dönemden geçiyorlardı ve zaman çok kıymetliydi. Döfen'in olabildiğince çabuk yemin etmesi siyasi menfaati bakımından önem arz ediyordu. Maiyetindekiler gece boyunca gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra Döfen, şehre girmesinden bir gün sonra tacı giydi. Dört ay öncesinde Armanyaklıların davası suya düşmenin eşiğindeyken, Jan'ın azımsanmayacak katkıları sayesinde VII. Charles, Fransa kralı olarak taç giymişti.

Şimdi Jan Dark'ın hedefi ülkeyi yeni kralının egemenliği altında birleştirmekti. Fakat İngiltere kralına bağlılık yemini eden Burgonyalılar bu yönde yapılan çağrıları reddettiler. Dolayısıyla, işgalci İngilizleri ülkeden atmak için verilen mücadeleyle birlikte iç savaş da sürecekti. Jan, başkenti ele geçirerek iki düşmana da ölümcül bir darbe indirmeyi umuyordu. Fakat Paris uğruna yapılacak savaşın Orléans'tan çok daha zorlu olacağı anlaşıldı.

"Bir okçu, Burgonyalı birlikler tarafından etrafı sarılan Jan'ı atından indirdi. Çok geçmeden tüm Fransa'daki en değerli siyasi tutsak olmuştu"

Fransa'nın zaferine öncülük eden Jan Dark, kadın düşmanlığına ve ön yargılara göğüs gerdi

Paris, Batı Avrupa'daki en korunaklı şehirdi. Kuleleri ve devasa hendekleri olan surlar şehri çevreliyordu. Ayrıca İngilizler ile Burgonyalılar top ve okçularla şehrin surlarını koruyorlardı. Bir savaş çıkması durumunda yerel halkın da göz önüne alınması gerekiyordu. Orléans halkının aksine, Paris'in 280.000 nüfuslu halkının büyük çoğunluğu Armanyaklıların davasına düşmanca yaklaşıyordu. Dolayısıyla, Orléans'taki gibi halkın içinden bir isyanın yükselmesi beklenemezdi. Öte yandan, Tanrı'nın elçisi olduğuna tutkuyla inanan Jan, tüm ihtimaller kesinkes aleyhinde olmasına rağmen Paris'e saldırmanın bir intihar olacağını bir türlü anlamıyordu. Şehre saldırmak için, Bakire Meryem'in doğumunun kutlandığı 8 Eylül tarihini seçti.

Jan, atının üzerinde en önde dörtnala gidiyor, beyaz sancağını herkesin görmesi için dalgalandırarak pervasızca savaşa atılıyordu. Bu sırada kral VII. Charles'ın birlikleri tepelerinden oklar, toplar ve ateşler yağarken Paris surlarına dayanmışlardı. Şehrin surlarını yıkmak için saatler boyunca verilen ümitsiz çabaların ardından Jan, bir tatar yayından çıkan okun kalçasına isabet etmesiyle yine yaralandı. Şanslıydı, yanında sancağını taşıyan adam yüzüne isabet eden bir ok nedeniyle hayatını kaybetmişti. Jan savaş alanından uzaklaştırıldı ve yarası sarıldı. Bu talihsiz saldırıda kralın ölen veya yaralanan askerlerinin sayısı 1.500'den fazlaydı. Sabah olduğunda Jan tekrar saldırmak istediyse de ordusunun geri kalanını da kaybetmekten korkan kral buna izin vermedi. VII. Charles, askeri harekâttansa diplomasi yoluna gitti ve 1429 yılının sonunda altı aylık bir ateşkes imzalandı. Jan Dark, ateşkese karşı çıkıp silahlı mücadelenin Tanrı'nın iradesi olduğunda ısrar etti. Saray mensuplarından bazıları krala, Jan'ın savaşmaktaki ısrarının onu ayak bağı haline getirdiğini söylediler. Kralın da hemfikir olduğu anlaşılıyordu ve geçmişte oldukça faydası dokunan Jan, çok geçmeden kralın gözünden düştü.

1430 baharında çatışmalar tekrar alevlendiğinde Burgonya dükü, Paris'in kuzeyinde bir Armanyak şehri olan Compiègne'e saldırdı. Artık kral tarafından desteklenmemesine rağmen Jan, Burgonyalıları defetmek isteyen ona sadık bir grupla birlikte hızla şehre gitti. 22 Mayıs gecesi şehre vardılar. Ertesi sabah Jan Dark zırhını son kez giydi. Atına binip ünlü sancağını son kez dalgalandıran Jan'ın öncülüğündeki küçük grup şehrin kapılarının dışında Burgonya ordugâhına saldırdı. Fakat Burgonyalılar sayıca çok üstündü ve kısa sürede Jan ve beraberindekileri ezip geçtiler. Bir okçu, Burgonyalı birlikler tarafından etrafı sarılan Jan'ı atından indirdi. Çok geçmeden tüm Fransa'daki en değerli siyasi tutsak olmuştu.

Jan Dark bir zamanlar, cesaretini yitirmiş Armanyak ordusunu harekete geçirmek için güçlü bir propaganda aracı olarak kullanılmıştı. Ancak, Paris Kuşatması'ndaki bozgunun ardından krala faydasının dokunup dokunmayacağı şüpheli hale gelmişti. İngilizlere esir düşmesi, VII. Charles'ın 18 yaşındaki bir köylü kızından kendi amaçları için istifade etmeyi planlayan düşmanlarına yarayacaktı. Jan Dark'ın yalancı veya daha da kötüsü şeytan tarafından gönderilen bir sapkın olduğunu kanıtlayabilirlerse, Orléans Bakiresi'ni çevreleyen güçten faydalanabilir ve Armanyak ordusunu bir önceki yılın umutsuzluğuna ve karanlığına sürükleyebilirlerdi.

Bakire Jan

Tarihçi Juliet Barker, İngiltere ve Fransa krallıklarının Jan Dark'tan nasıl istifade ettiklerini gün yüzüne çıkarıyor

Orta Çağ'da yaşamış insanların Tanrı ile iletişim kurduğunu iddia etmesi ne kadar yaygın bir durumdu?

Jan Dark, vahiy aldığını söyleyen ve kutsal olduğu iddia edilen çok sayıda kadından biriydi. Bu tarz iddialarda bulunan sıradan insanların sayısı 14. yüzyılın ortalarından itibaren artışa geçmişti. Tanrı'nın Dünya üzerindeki tek tercümanı olan Kilise'nin otoritesine meydan okuduğundan ve halk arasındaki huzursuzlukları tetiklediğinden bu iddialar ciddiye alınıyordu.
Jan, bu ilahi mesajları iletmek üzere Fransa kralının huzuruna çıkarılan en az dört kadından biriydi. Ondan önceki diğer üç kadın da aynı gerekçelere dayanarak sapkınlık suçlamasıyla yargılanmıştı. İkisi tövbe etmiş, biri ise Jan gibi tövbe etmeyi reddetmiş ve kazıkta yakılarak idam edilmişti.

Jan'ı dönemin diğer "kâhinlerinden" ayıran neydi?

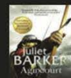
Jan'ın, misyonunun ilahi kökenlerine olan inancı mutlaktı ve duyduğu seslerin gerçek olduğundan son derece emindi. O meydana çıkana kadar Tanrı'nın İngilizler'in tarafında olduğuna inanan bölünmüş bir ülkede böylesine kuvvetli bir inanç, onu ikna edici, korkusuz ve karizmatik bir figür haline getirdi. Öte yandan, saray mensupları arasında, Fransa'yı eski görkemine kavuşturmak için Lorraine'den kalkıp gelen kâhin bakire imajını yaratmasına yardım eden güçlü destekçileri vardı. Döfen'in üvey annesi Aragonlu Yolande bunlardan biriydi. Bu kişiler, Jan'a bir erkek zırhı ve büyük Kral Şarlman'ın büyükbabasına ait olduğu iddia edilen bir kılıç temin edip, krallığını yeniden kazanma girişiminde Jan'ı sembolik bir lider olarak kabul etmesi için Döfen'i ikna ettiler. Girdiği savaşları kaybedip ayak bağı olmaya başladığında fark edeceği üzere Jan, destekçilerinin himayesi olmaksızın diğer sözde kâhinler ve elçiler kadar işe yaramazdı.

Jan'ın ölümü üzerine gelen tepkiler ne oldu?

Liderlik ettiği askerlerin nasıl tepki verdiğini bilmiyoruz. Fakat Döfen, yani taç giymesini sağladığı VII. Charles, ne onu kurtarmak için bir girişimde bulundu ne de 20 yıl sonra onun sapkınlık hükmünü kaldırmak zorunda kalıncaya değin adını ağzına aldı. Saray mensupları arasında daha önce Jan'ı destekleyenler ise kendilerine başka bir kâhin buldular ve Jan'ın yerini 'Çoban William' aldı. Yalnızca, İngiliz kuşatmasının kaldırılmasına yardım ettiği Orléans'da önemini koruyan Jan, sonraki yıllarda hatırlanması için her yıl şerefine düzenlenen bir festivalle anılmaya başladı.

Fransa ordusunun kötü giden talihinin dönmesinde Jan'ın katkısı ne oldu?

Lorraine'in kâhin bakiresi olarak anılan Jan orduya umut verdi. Öte yandan o, bir generalden ziyade sembolik bir figürdü. Patay Muharebesi'nin ve Reims seferinin kazanılmasını sağlayanlar aslında deneyimli komutanlardı. Bu komutanlar Jan'ı karar alma süreçlerine dahil etmediler. Jan komutanların desteği olmadan Paris'i kuşatmaya kalktığında ise başarısız oldu. Ölümünden sonraki 20 yıl boyunca İngilizlerin Kuzey Fransa'nın büyük bir bölümüne hükmettiği genellikle gözden kaçan bir gerçektir.

Orta Çağ ve Yüzyıl Savaşları üzerine kapsamlı çalışmaları olan Juliet Barker şu kitapların yazarıdır: *Agincourt: The King, The Campaign, The Battle, Conquest: The English Kingdom of France 1417-1450 and England, Arise: The People, The King And The Great Revolt of 1382.*

MACHU

Göklerdeki Şehir

Dünyanın en gizemli tarihi yerlerinden birinin yükselişinin ve ardından harabeye dönüşünün öyküsü

Yazan: Alex Hoskins

Hiram Bingham, kayıp şehri nerede araması gerektiğine dair verilen tüm tavsiyeleri çoktan tüketmişti. İnka medeniyetinin ünlü Kayıp Şehri olan Vilcabamba Viejo'yu ararken her türlü tehlikeyi göze alarak dağları dolaşmış, her çalının altına bakmış ancak bu yolculukların sadece birkaçı İnkalar'ın Peru'daki efsanelere konu olan şehrini bulabileceğine dair umut vermişti. Fakat, 23 Temmuz 1911'de Melchor Arteaga isimli bir çiftçi, Keçuvaca çevirmeni aracılığıyla, dağlarda araştırmacıların henüz farkında olmadığı muazzam büyüklükte kalıntılar olduğunu söyledi. Bingham'ın arkasındaki bulutlarla kaplı dağları gösteren çiftçinin bahsettiği yerin adıysa "eski zirve" anlamına gelen Machu Picchu'ydu.

Ertesi sabah, çiseleyen yağmurun altında ve yukarı çıktıkça incelen havada Arteaga'nın ardı sıra yürüyen Bingham ile çevirmeni, çiftçinin bahsettiği eski dağa tırmanmaya koyuldular. İçlerinde Yale Üniversitesi'nin en iyi arkeologlarının da bulunduğu keşif ekibinin geri kalanıysa yine elleri boş dönecekleri başka bir geziye daha çıkmak istememişti. Tehlikeli patikalardan tırmandıkları yorucu bir yolculuğun ardından civarda yaşayan çiftçilerin kullandığı bir barakaya vardılar. Arteaga'nın konuştuğu genç bir delikanlı Bingham ve diğerlerine kendisini takip etmelerini işaret etti. Barakadan sonraki birkaç dakikalık yürüyüşün sonunda, yağmurdan sırılsıklam olmuş bitki örtüsünün arasından çıktıklarında onu ilk defa gördüler: Harabeye dönmüş Machu Picchu şehri!

Önlerindeki geniş alana yayılmış şehirde, yüzlerce yıl önce terk edilmiş, harabe haldeki göz alıcı taş ev sıralarını gördüler. Ancak, harabe de olsa bu şehir geçmişteki uygar ▶

01

NEDEN İNŞA EDİLDİ?

Teori: **Güneş'in Bakireleri için bir manastır olarak inşa edildi**

Machu Picchu'daki kazılarda yaklaşık 100 iskelet bulundu. Osteolog George Eaton bunlardan dörtte üçünün kadın iskeleti olduğunu saptadı. Bu bulgu da şehrin, İnkalar'ın Güneş Tanrısı İnti'ye tapınan kadın rahibeler için inşa edildiği teorisini doğurdu. Sonradan yapılan analizlerdeyse iskeletlerin yarısının kadınlara diğer yarısının ise erkeklere ait olduğu anlaşıldı.

MACHU PICCHU'NUN HAZİNELERİ

Şehre ve halkına hayranlık duymamıza sebep olan İnka eserleri

Quipu Yazılı dilleri olmayan İnkalar, insanların ve malların idaresi için zekice bir sistem buldular. Quipu adı verilen bu sistemde düğümlü şeritler bulunuyordu. Düğüm, biçimine göre bir sayıyı, düğümlerin arasındaki mesafe ise bu sayının 10, 100 veya 1.000 katını ifade ediyordu.

Aryballos Büyük, testi tarzında bir kap olan Aryballos çoğunlukla sıvı ve yağların taşınmasında kullanılıyordu. Koni şeklindeki tabanı sayesinde toprağın altına yerleştirilerek saklanabiliyordu. Genelde bu testiler oksitlenmiş turuncu renkli boyalarla ve geometrik desenlerle süsleniyordu.

Bizmut bronz alaşımı tören bıçağı

Hiram Bingham'ın kazılar sırasında bulduğu, Machu Picchu bölgesine özgü bu bıçak, kullanılan bizmut-bronz alaşımıyla dikkat çekiyor. Bakır alaşımının kullanıldığı ilk örneklerden biridir.

Tören çanağı 2012'de gün yüzüne çıkarılan çanak, hâlâ Machu Picchu'ya dair öğreneceğimiz çok şey olduğunu gösteriyor. 1.000 yıllık çanak, Çimu kültürüne ait bir eser. Machu Picchu'ya sunulan bir hediye olduğu düşünülüyor.

Mumyalar Machu Picchu'nın yakınındaki Tupac Amaru adlı bölgede bulunan mumyalanmış bu kalıntılar ölü bedenlerin muhafaza edilmesi geleneğinin İnka kültüründe yer aldığını gösteriyor. Bazı mumyalarda birden fazla iskelet bulunuyor.

yaşamı şüpheye yer bırakmayacak şekilde gözler önüne seriyordu. Terk edildikten sonra şehrin üzerini örtmeye başlamış asmaların ve ağaçların altında kalmış olsalar da Bingham, İnkalar'ın taş işçiliğini çok net şekilde tanımıştı. Buranın aradıkları şehir olduğuna şüphe yoktu ve nihayet Vilcabamba Viejo artık kayıp değildi.

Fakat aslında burası Bingham'ın zannettiği şehir değildi. Çok daha önemli bir keşif yapmıştı. Aradığı Vilcabamba Viejo şehrini Espiritu Pampa'da zaten bulmuş, ancak yeteri kadar büyük olmadığını düşündüğünden önemsememişti. Bingham, Machu Picchu'da bulduğu harabelerin Vilcabamba Viejo olduğuna ölene kadar inanmaya devam etti. Bununla birlikte, keşfettiği kalıntılar ve eserler İnka toplumunun anlaşılmasına diğer tüm şehirlerden daha fazla katkı sağladı ve Machu Picchu, tarihindeki açıklanamayan sayısız gizemle insanları cezbederek rağbet gören çok popüler bir antik şehir oldu.

And Dağları'nın yüksek kesimlerindeki Cusco şehrinin 80 kilometre kuzeybatısında yer alan Machu Picchu bölgesi Urubamba Nehri'ne tepeden bakıyor. İsmini aldığı Machu Picchu (eski zirve) ve Huayna Picchu (yeni zirve) zirveleri arasında, 2.350 metre yüksekliğe inşa edilen şehir, İnka uygarlığının iç yüzünü anlamamızı sağlıyor. Peki, nasıl olmuştu da arkeolojik önemi tartışılmaz olan, muazzam büyüklükteki bu şehir o ana kadar kâşiflerin, tarihçilerin ve ülkenin altını üstüne getiren İspanyol istilacıların gözünden kaçmıştı? Görünen o ki Bingham turnayı gözünden vurmuştu ama İnka tarihinin bu unutulmuş hazinesi antik medeniyete ışık tuttuğu kadar, bu medeniyete dair çok sayıda soruyu da beraberinde getirmişti. Bu sorulardan en önemlisi ise, bu olağanüstü şehrin kim tarafından ve neden inşa edildiğiydi.

Keşif hakkında sonraki yıllarda, hatta on yıllar sonra bile teoriler son bulmadı. İnkalar yazılı bir iletişim şekli geliştirmedikleri için arkalarında onları anlamamızın anahtarı olabilecek kodlar da bırakmamışlardı. Şehrin dini önemine dair varsayımlardan, yüksek rakımlı bir kale yapılmasını gerektirecek çatışmalara kadar olası tüm makul teoriler tartışıldı. Modern bilim sayesinde, aralarında 200 iskeletin de bulunduğu kalıntıların daha kesin analizleri yapılabildiğinden bu teorilerden bazıları gözden düştü. Örneğin, bu bölgenin Güneş'in Bakireleri için inşa edilmiş bir manastır olduğu teorisi artık geçerli değil.

02

NEDEN İNŞA EDİLDİ?

Teori: Kale olarak inşa edildi
Surlar, kuleler ve hendekler gibi savunma yapılarının varlığı Machu Picchu'nun savunma amaçlı bir kale olarak inşa edildiğini düşündürtüyor. Kaleye ihtiyaç duyulmasının sebebi, suyu kıymetli bir kaynak haline getiren kuraklık olabilir. Bu teori Machu Picchu'nun neden terk edildiğine dair de bir açıklama sunuyor; halk su aramak için başka bir yere gitmiş olabilir.

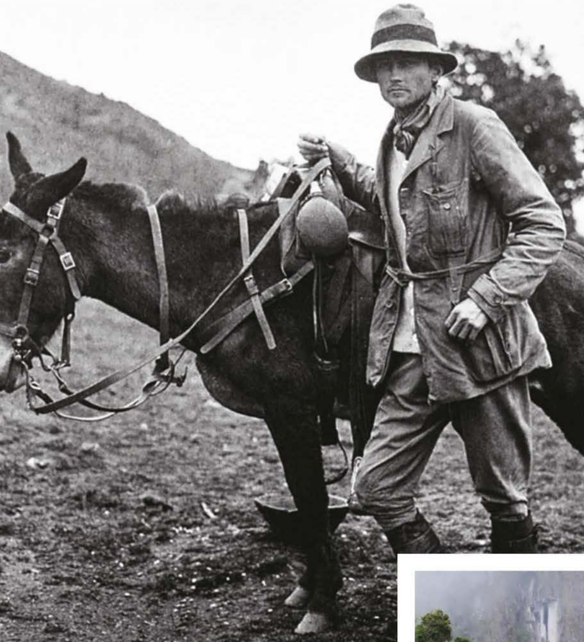
Günümüzde bölgenin, İmparator Pachacuti'nin emriyle, kendine ikinci bir ikametgâh olması ve hükümet işlerini yürüttüğü bir ileri karakol olarak kullanılması için inşa edildiği düşünülüyor.

Pachacuti Inca Yupanqui imparatorluk kurma ve genişletme konusunda usta bir hükümdardı ve gücünün tüm Peru'yu kat edip Bolivya sınırlarına kadar dayanmasını sağlayacak bir şehir inşa etme fikrinden hoşlanmıştı. Pachacuti, İnka Uygarlığı'nı genişletmek için duyduğu arzu nedeniyle günümüzde Makedonya kralı II. Filip'e benzetiliyor. 1438 ila 1472 yıllarındaki hükümdarlığı sırasında İnka İmparatorluğu dikkate değer ölçüde genişledi. Oğlu ve halefi Tupac Inca Yupanqui'nin yardımıyla, İnka toplumunun sınırları bugünkü Güney Peru'dan Ekvador'daki Kito'ya kadar uzanmıştı.

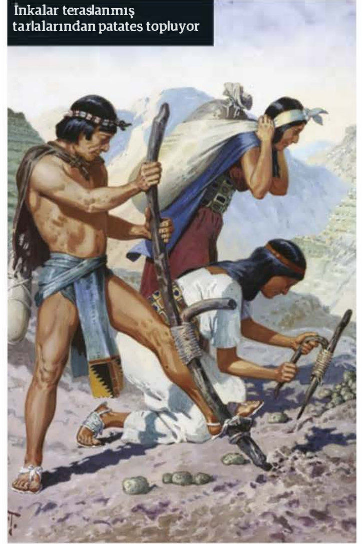
Pachacuti'nin fetih yöntemleri her zaman şiddet ve saldırganlık içermiyordu. Başka toplulukları İnka toplumuna katmak için güç yoluna başvurmaktansa kurnazlık ve pazarlık yoluna gittiği de oluyordu. Böyle bir seçenek her zaman el altında olsa da eğer bir bölge anlaşmaya yanaşmazsa şiddet kullanmaktan çekinmiyordu, dolayısıyla pek de "yumuşak başlı" biri sayılmazdı.

Bir topluluğun İnka toplumuna katılarak kazanabileceği sayısız fayda vardı. Örneğin bu sayede lüks mallara erişim sağlanabilir, ticaret yapılabilir ve en önemlisi İnka'nın Güney Amerika geneline yayılmış ve en az 24.000 kilometre uzunluğunda olan olağanüstü yol ağına ve bu yollar üzerindeki önemli geçitlere ulaşılabilirdi. Bunun karşılığındaysa, Pachacuti'nin imparatorluğu da yeni katılan bölgelerdeki topraklardan, mallardan ve hizmetlerden faydalanabilirdi.

Hiram Bingham, Machu Picchu'daki binaları görür görmez bunların İnkalar'a ait yapılar olduğunu anlamıştı. İnkalar'ın mühendislik becerileri öylesine etkileyici ve devrimseldi ki onlara "Yeni Dünya'nın Romalıları" denildi ve Machu Picchu'daki en müstesna eserlerden bazıları bugün hâlâ ayakta duruyor. Yapıları oluşturan taşların arasında harç olmaması ve tek tip özel kesim tuğlalar tipik İnka teknikleridir. Bölgede sık sık yaşanan depremlere karşı zekice bir önlem olarak harç kullanılmayınca, binalar yıkılmadan hafifçe hareket edebiliyordu. Harcın yokluğunu telafi etmek içinse taşlar yapboz parçaları gibi ▶

Bingham, Peru'nun Pampaconas bölgesinde. Şehrin keşfedildiği 1911 gezisinin sonu

İnkalar teraslanmış tarlalarından patates topluyor

Güneş'in Başrahibi, imparatordan sonra gelen ikinci kişiydi

Machu Picchu'nun Bingham tarafından keşfedildiği büyük oranda kabul görse de şehri ilk kez kendilerinin bulduğunu iddia eden başkaları da var

birbirine sımsıkı geçecek şekilde kusursuzca kesiliyordu. Modern makineler olmadığından bu iş elle yapılıyordu.

Büyük olasılıkla başka bir kayayla taş levhaları yontarak çok sayıda tek tip granit tuğla işlenmişti. Fakat bu iş için kullanmaya uygun sağlamlıkta bir taş alet bulmak her zaman kolay olmuyordu, zira her ne kadar granit kolayca parçalara ayrılsa da betondan bile sağlam bir malzemeydi ve tekrar tekrar vurulan aletlerin büyük çoğunluğunu zayıflatıp kırılma noktasına getiriyordu.

Depremlerin yanı sıra büyük miktardaki sağanak yağmurlar da bölgeyi toprak kaymalarına ve kaya düşmesine müsait hale getiriyordu. Dolayısıyla, tuğla yapımından arta kalan taş parçaları suyun tahliye edilmesine yardımcı olacak drenaj kanalları için kullanılıyor, bu da sürekli yağışlı olan havaya karşı elverişli ve pratik bir çözüm oluşturuyordu. Machu Picchu'daki yapılar günümüzde depreme dayanıklı yapıları geliştirmenin yollarını arayan dünya genelindeki mühendisler tarafından incelenmeye devam ediyor. Modern yapılar bile depremlerde paramparça olabiliyorken, Machu Picchu'daki yapılar yüzyıllardır dimdik ayakta duruyor.

Uzun süren ve oldukça zahmetli olan granit blokların kırılması işinden kimin sorumlu olduğunu tam olarak bilmiyor olabiliriz, fakat Pachacuti'nin emrinde çok sayıda işçi olduğu kesin. Şehrin inşasında çalışan işçi sayısının 5.000 civarında olduğu tahmin ediliyor; inşası bittiğindeyse yalnızca 1.000 kişiye ev sahipliği yaptığı düşünüldüğünde bu rakam oldukça etkileyici görünüyor. İşçilerin geri kalanının şehrin inşası tamamlandıktan sonraki akıbeti ise, Machu Picchu'ya dair pek çok şey gibi muamma. Bölge, farklı amaçlarla kullanılmış çok sayıda yapıdan oluşuyor. Bu yapıların arasında askeri karakol, hapishane, güneşe ve hayvanlara ibadet için yapılmış tapınaklar ve çeşmeler bulunuyor, ancak bölgede en yaygın rastlanan yapılar konutlar. Bu evlerde yaşayan kişiler bu yapıları kimin inşa ettiğine dair bir ipucu edinmek için en iyi şansımız olabilir.

Şehirde yaşayan 1.000 kişinin hepsi değilse de büyük çoğunluğu Yanakuna, yani üst sınıfların işlerini gören hizmetlilerdi. Burası kraliyet inziva yeri olduğundan Yanakunalar her şeyin Pachacuti'nin arzu ettiği gibi olmasını sağlamakla görevliydi. Görevlerinin arasında, Machu Picchu'nun tarım teraslarındaki muntazam şekilde düzenlenmiş ekinlerle ilgilenmek, Pachacuti'ye ve İnka'nın seçkin sınıflarının üyelerine şahsen hizmet etmek, ▸

Machu Picchu'nun kurucusu olduğu düşünülen Pachacuti

BİR İNKA EVİ

Machu Picchu'daki Yanakunalar genellikle tek odası olan sade evlerde yaşarlardı

Kapılar
İnka evlerine dar kapılardan girilirdi. Kemer biçimindeki bu kapılar hasırlarla örtülür veya açık bırakılırdı. İnşa sırasında harç kullanılmadığından yapılardaki boşlukların küçük olması gerekiyordu.

Basamaklar
Machu Picchu'daki en göz alıcı ve hayret verici yapılardan biri, tek bir granit blok halinde oyulan taş merdivenlerdir. Ayrıca bloklardan daha geleneksel tarzda yapılan basamak setleri de bulunuyor.

03

NEDEN İNŞA EDİLDİ?

Teori: Kutsal bölgeyi onurlandırmak için

Machu Picchu'nun ne amaçla kullanıldığına dair çok sayıda teori, şehrin nefes kesici konumunu odağına alıyor. Machu Picchu, İnkalar'ın kutsal nehir olarak adlandırdıkları Urubamba Nehri'nin çevrelediği bir zirveye inşa edilmişti. Şehrin konumu, yüksek rakımı nedeniyle Güneş'e yakın durduğu da düşünülürse, kutsal olduğu anlaşılan çevresindeki bölgeye adanmış bir tür tapınak işlevi görmesi için seçilmiş olabilir.

Çatı
Günümüzdeki çoğu ev gibi İnka evlerinin de eğimli çatıları vardı. Eğimli çatılar yağmur sularının tahliye edilmesini sağlıyordu. Machu Picchu'nun yoğun yağmurları göz önüne alındığında bu oldukça faydalı bir özellikti. Çatı, çubuklardan oluşan bir iskeletin üzerine saman veya ot örtülerek yapılıyordu.

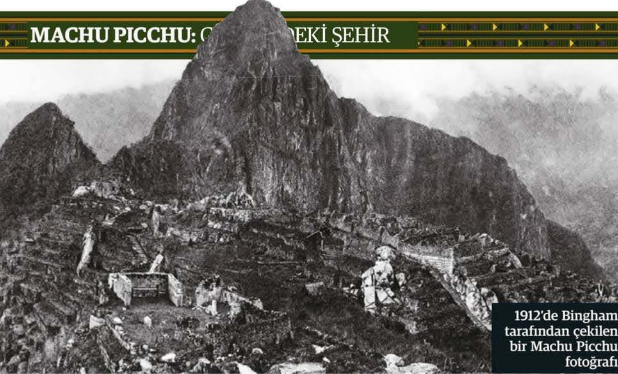
Pencereler
Konutlarda genelde pencere olmazdı. Olsa dahi, dar yapıları çok az Güneş ışığının girmesine yol açıyordu.

Dini öğeler
İnka toplumunun ayrılmaz bir parçası olan kutsal emanetler, kurban ritüellerinde kullanılan nesneler ve kıymetli heykeller gibi dini öğeler evin duvarlarındaki girintilere konulurdu.

Kancalar
Gardırop veya dolap gibi eşyaları olmadığından İnkalar, kıyafetlerini ve diğer şeyleri asmak için duvarlarına kemikten veya ahşaptan yapılmış kancalar takıyorlardı.

Konforsuz bir yaşam
İnka evlerinde bugün bildiğimiz anlamda herhangi bir mobilya bulunmuyordu. Hane üyeleri yere serdikleri bir battaniyenin üstünde ve rahat etmek için kullandıkları bir yastıkla yatıyorlardı. Yemeklerini de yine yere oturarak yiyorlardı.

Ateş
Bütün İnka evlerinin ortasında ateş yanıyordu. Taş evlerin ısınması, yemek pişirmek ve su ısıtmak için ateş elbette hayati bir öneme sahipti. Yaşamlarında bu derece önemli bir yer tuttuğundan İnkalar ateşe tapınıyorlardı.

1912'de Bingham tarafından çekilen bir Machu Picchu fotoğrafı

şehrin idari işleriyle ilgilenmek, yapıların bakımını yapmak ve genel olarak üst sınıflara hizmet etmek vardı. Şehir, Viktorya Britanyası dönemindeki gösterişli çiftlik malikânelerine benzer şekilde işliyordu fakat daha büyük ölçekli bir organizasyon söz konusuydu. Günümüzdeki kraliyet konutlarıyla karşılaştıracak olursak, Buckingham Sarayı'nda bile 200 hizmetli varken, çok daha kraliyet odaklı yaşayan İnka toplumunda imparatorun 1.000 hizmetliye sahip olduğu kolayca tahmin edilebilir.

Machu Picchu'yu anlatırken sıklıkla kullanılan "inziva yeri" tabiri, bölgenin yalnızca dinlenme amacıyla kullanıldığını ima ettiğinden biraz yanıltıcıdır. Pachacuti ve seçkinlerin buranın sürekli sakinleri olmadığı doğrudur. Fakat Machu Picchu, İnka toplumunun üst sınıflarına ait bir tatil köyünden ziyade idari bir merkezdi. İnka toplumunun ve hükümetin odak noktasıydı. Yanakunaların büyük bir bölümü de idari görevler üstlenerek şehrin bu şekilde işlev görmesine yardım ediyor olmalıydı. Yanakunalar alt sınıfların üyelerinden oluşuyordu. Bunlar yerel halk arasından seçilebildiği gibi çoğunluğu İnka İmparatorluğu'nun sınır bölgelerinden getiriliyordu. Machu Picchu'daki kazılarda elde edilen iskeletlerdeki dişlerin mineral bileşimine dair yapılan araştırmalar, Yanakunalar'dan bazılarının oldukça uzak yerlerden, Titikaka Gölü yakınındaki Bolivya sınırından ve Güney Amerika'nın kuzeydeki dağlık arazilerinden geldiğini gösteriyor.

Yanakunalar'dan bazıları geçici olarak istihdam edilse de pek çoğu için hizmetkârlık, bu uğurda ailelerini arkalarında bıraktıkları sürekli bir işti. İnka seçkinlerinin, birlikte yaşamayı gerektiren bu iş gücünü, daha da önemlisi bu sadakati sağlaması için bazı ikramiyeler sunması gerekiyordu. Hediye kumaşlar ve hizmetkârların kendi namına çalışabilecekleri topraklar bu ikramiyeler arasındaydı. Dolayısıyla, Yanakunalar'ın şerefli ve saygın bir muamele gördüklerine inanılıyor. Bölgeden elde edilen iskeletlerde de ağır fiziksel işlere dair herhangi bir emareye rastlanmadığından, Yanakunalar'ın evlerini ve ailelerini arkalarında bırakmak, kimi durumlarda da çok uzun mesafeler kat etmek gibi fedakârlıkları, imparatorun emrinde rahat ve onurlu bir yaşam sürmek umuduyla gönüllü olarak yapmış olmaları akla çok yatkın görünüyor.

Machu Picchu, inanılmaz bir hızla inşa edilip içinde yaşamın sürdüğü dönemde gelişmişti. Şehirde yaşam yaklaşık 100 sene devam etti ki bir şehir kurmanın zaman isteyen ve çetrefilli bir iş olduğu göz önüne alındığında, bu şaşırtıcı derecede kısa bir süreydi. Şehir manevi olarak önemli bir yerde ve uzun ömürlü olması için inşa edilmişti. Asıl kuruluş amacı bu olmasa da, Güneş'e adanmış çok sayıda tapınağın varlığı ve tapınakların gündönümüne göre sıralanmış olması, Machu Picchu'nun manevi değerini de ortaya koyuyor. Machu Picchu'nun terk edilmesi içinse gözle görünür bir sebep bulunmuyor ve hatta bugün dahi terk edildiği zamanki gibi sapasağlam duruyor. Öyleyse, insanlar neden bu muhteşem kalelerini terk ettiler?

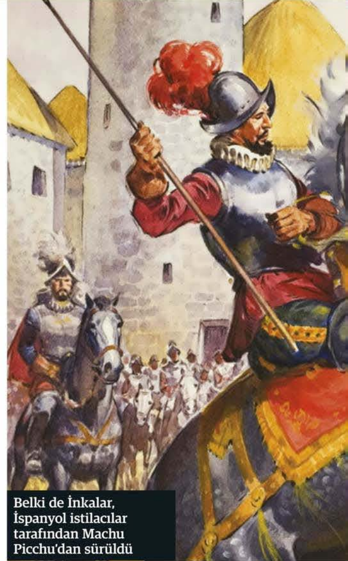
İnkalar'ın Machu Picchu'yu terk etme nedeni hakkındaki teoriler arasında en çok kabul göreni, Pachacuti'nin oğlu Tupac Inca ve torunu Huayna Capac döneminde

04

NEDEN İNŞA EDİLDİ?

Teori: Uzaylılar tarafından inşa edildi

Pek çok tarihi gizemde olduğu gibi olağanüstü yönler aramaya hevesli kişiler, Machu Picchu'nun bölgeyi ziyaret eden uzaylılar tarafından inşa edildiğine inanıyor. Bu teori, konunun uzmanlarının ilgisini çekmemekle birlikte yine de merak uyandırıyor. Doğaüstü konuları araştıran Eric Von Daniken, uzaylıların çok uzun zaman önce ilkel insanlara medeniyet getirdiğini ve Machu Picchu'nun taş işçiliğinin de uzaylıların eseri olabileceğini savunuyor.

Belki de İnkalar, İspanyol istilacılar tarafından Machu Picchu'dan sürüldü

UZMAN GÖRÜŞÜ

Machu Picchu, İnka toplumunun yaşamı hakkında bize ne tür bilgiler sağladı?

Kısa özgeçmiş

Dr John Hemming, CMG

Güney Amerika'da 50 yılı aşkın saha araştırması deneyimi olan Dr. John Hemming, Güney Amerika ve İnka tarihi üzerine 11 kitap yazdı.

Dünyanın en güzel ve etkileyici kalıntıları olması bir yana, Machu Picchu, İnka toplumunu anlama bakımından muazzam bir öneme sahip. Şehrin mimarı, çok yönlü bir hükümdar olan ve İnkalar'ın genişleme dönemini başlatıp İnka dinini, yönetim şeklini, sömürgeciliğini, mimarisini ve şehir planlamasını kökten değiştiren Pachacuti'dir. Machu Picchu, İnka Uygarlığı'nın başkenti Cusco yakınlarına inşa edilen, kraliyete ait ilk ve en güzel mülktür. Bununla birlikte, bir kraliyet mülkü olduğundan İnka halkının gündelik yaşamına ait tipik bir yapı da değildi. Örneğin, İngiliz kraliyet ailesinin yazlık konutu İngilizler için neyse Machu Picchu da İnka halkı için oydu. Pachacuti'nin ölümünden sonra terk edilen, el değmemiş ve İspanyol istilacıların gazabından kurtulmuş bir bölgeye inşa edilmiş olan Machu Picchu, arkeologlara tastamam bir kraliyet yerleşkesine ait eşyalar ve eserler sundu. Hiram Bingham incelemek üzere bunları yanında götürmüştü ve ancak bir yüzyıl sonra tekrar Peru'ya geri götürüldüler. Çarpıcı bir güzellikleri olmasa da üstün nitelikli bu eserler, bizlere İnka seçkinlerinin gündelik yaşamlarında neler kullandığını gösteriyor.

Paranın kullanılmadığı İnka toplumunda mallar ve hizmetler takas edilirdi

İnka toplumunun artık zirveye ulaştığı ve gerileme döneminin başladığıdır. Tahta kimin geçeceğine dair soruların yükselmesiyle iç savaş alevlenmiş ve Huayna Capac'ın, tahta geçmek isteyen iki oğlu Huascar ve Atahualpha arasında çatışma başlamıştı. Kendi imparatorluğunu kurmak için bu fırsatı kullanmak isteyen İspanyollar ise 16. yüzyılda işgali hızlandırarak ilerlemiş ve İnkalar'ı sömürgeye dönüştürmüştü. İspanyol vali Francisco Pizarro gibi istilacılar bu iç çatışmanın yarattığı iktidar boşluğundan faydalanmaya hazırdı ve çabalarında da büyük ölçüde başarılı oldular.

Machu Picchu'nun muntazam bir şekilde terk edildiği kesin olarak anlaşılıyor; hatta belki de şehir İspanyollar gelmeden çok önce terk edilmişti, zira kusursuz bir şekilde korunan konutlarda hiçbir çatışma izine rastlanmıyor. İspanyollar'ın, şayet buldularsa, şehri neden yok etmediklerini ise asla öğrenemeyeceğiz. Öte yandan, İspanyolların fetihleri sırasında Machu Picchu'ya rastladıklarına dair hiçbir tarihi kayıt da bulunmuyor. Açıkçası, çok sayıda tarihçi bu şehrin şans eseri İspanyollar'ın gazabından kurtulduğuna inanıyor. Akla yatkın olan bir başka teoriye göre Machu Picchu'daki İnkalar, Avrupalı sömürgecilerle beraber gelen çiçek virüsü gibi bir hastalığın pençesine düşmüş olabilirler. Safkan Güney Amerikalılar'dan oluşan bu topluluğun bağışıklık sistemi böyle habis bir hastalık türüyle savaşacak kadar donanımlı değildi. Machu Picchu halkının başına gelen felaket bu tarz bir hastalıksa, kazılarda bu hastalıklardan ölenlerin cansız bedenlerine rastlanmaması ise şaşırtıcı bir durum. Fakat 1.000 kişilik nüfusun hepsinin hastalığa yakalanmamış olması da mümkün. Hastalık topluluğu etkilemeye başladığında nüfusun büyük çoğunluğu göç etmiş olabilir. Tüm İnka halkının sonunu Avrupalılar ile beraber gelen hastalıkların getirdiğine şüphe yok. Fakat bu hastalıkların Machu Picchu'da yaşayanları şehri terk etmeye mecbur bıraktığına dair yeterli kanıt bulunmuyor.

Machu Picchu'yu dünyada en çok ziyaret edilen ve hayranlık duyulan bölgelerden biri yapan bir diğer niteliği de şehrin gizemleri. Bugün bu bölge, UNESCO tarafından 'Dünya Mirası' olarak kabul ediliyor. Machu Picchu'da bulunan iskeletler, eserler ve kalıntılar üzerinde yapılan incelemeler devam ediyor; ayrıca yapılan yeni kazılarda incelenecek başka bulgular da elde ediliyor. Machu Picchu toplumunu, burada yaşayan halkın yaşantısını ve onları şehri terk etmeye mecbur bırakan koşulları anlamaya çalışırken, bölgedeki çalışmaların doğuracağı sorulardan bazılarının ilelebet yanıtsız kalacağını da kabul etmemiz gerekiyor. Peru'nun gökyüzü şehrinin dünyayı böylesine büyülemesinin sebebi şüphesiz işte bu gizem.

PİLGRİMLER AMERİKA'YA GİTMESEYDİ

YENİ DÜNYA, 1620 – 1630

Yazar: Matthew Bennett

EVELYN TIDMAN

Evelyn tarih alanında çalışıyor. Londra'da çalışırken tarihi konu alan romanların bu kadar akademik ve sıkıcı olması gerekmediğini fark etti. Gerekli araştırmaları yapıp üç roman yazdı: 18. yüzyılda yaşamış bir korsan olan Bartholomew Roberts hakkındaki *Gentleman of Fortune*, Pilgrimler hakkındaki *One Small Candle* ve İngiliz İç Savaşı hakkındaki *For The King*.

Püritenler, 16. ve 17. yüzyıllarda İngiliz (Anglikan) Kilisesi'nde başlayan reformist harekete karşı çıkan ve 'saflığı' savunan Protestan Hristiyanlardı. 'Ayrılıkçı' Pilgrimler ise Püritenlerden farklı olarak sadece karşı çıkmakla kalmamış, İngiliz Kilisesi'nden ayrılmayı seçmişlerdi. 1620'de Yeni Dünya'ya doğru yelken açan ve orada koloni kuran Pilgrimler, ABD'nin tarihinde ve kültüründe çok önemli bir yere sahip. Peki ya bu seyahat hiç gerçekleşmemiş olsaydı? Tarihçi Evelyn Tidman sorularımızı yanıtladı.

Britanyalı Pilgrimler ve Püritenler Amerika'ya seyahat etmeselerdi ne değişirdi?

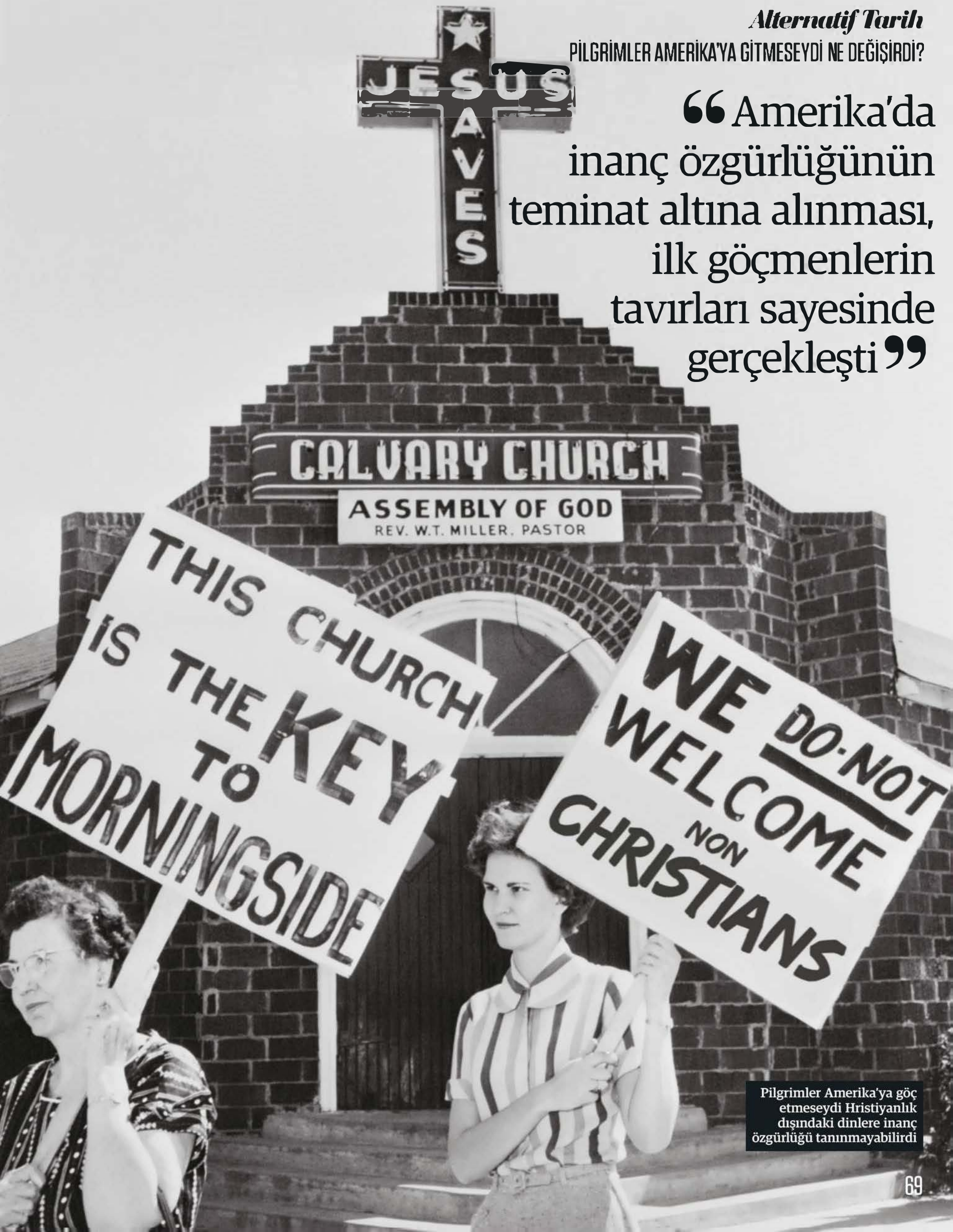
Pilgrimler ve Püritenler Amerika'ya seyahat etmeselerdi ülkenin dini ve siyasi yaşamı büyük olasılıkla tamamen farklı olurdu. Bilim insanları, Doğu Amerika'nın Püriten kökenlerinin bölge ve çevresindeki kanun ve düşünce yapısından sorumlu olduğunu, hatta hükûmete dahi nüfuz ettiğini ileri sürüyor. Amerika'nın, ilk göçmenlerin tavırları sayesinde inanç özgürlüğünü teminat altına aldığı söyleniyor. Başta Pilgrimler olmak üzere, ilk göçmenler vicdanlarının sesini dinleyip inanç özgürlüğü için savaştılar. Kendi özgürlüklerinin yanı sıra diğerlerinin hakları için de mücadele ettiler; hem de bu kişilerin dini inançlarını ve ilkelerini doğru bulmadıkları halde bunu yaptılar. Böyle bir etki olmasaydı, dindar bir ülke olan Amerika'da daha sonra gerçekleşen gelişmeler yaşanmazdı. Sonraki gelişmelerden kastım: Baptistler, Mennonitler, Amişler, Hristiyan Bilimciler, Mormonlar, Yehova Şahitleri ve diğer pek çok mezhep.

Pilgrimler ve Püritenler neden Amerika'ya seyahat ettiler?

Hollanda'da sürgün hayatı yaşayan Pilgrimlerin Amerika'ya gitmelerinin sebeplerinden biri, bu kişilerin çocuklarının İngilizceden daha iyi Hollandaca konuşmaları ve giderek daha fazla Hollandalı olmaya başlamalarıdır. Aslında niyetleri, 400 kişiden oluşan tüm cemaati Hollanda'daki Leiden'den Amerika'ya taşımak ve ayrı bir homojen cemaat olarak kalmaktı. Ancak tabii ki bunu tek seferde yapamazlardı. Çeşitli nedenlerden ötürü yanlarında kendi inançlarından olmayan kişileri de götürmek zorunda kaldılar ve ideallerinden taviz verdiler. Bu kişilere 'ayrılıkçı' denmesinin sebeplerinden biri de aslında Püritenlerden ayrı yaşamak istemeleridir. Püritenler, İngiliz Kilisesi'ni 'pür' yani saf hale getirmek istiyorlardı. Öte yandan, Ayrılıkçılar İngiliz Kilisesi'ne tamamen sırtlarını dönmüşlerdi. Dolayısıyla, Püritenlerin ve Pilgrimlerin inançları ve bakış açıları tam olarak bir değildi. Buna rağmen, sonradan Amerika'nın doğu kıyısında Massachusetts Körfezi Kolonisinin kurulmasıyla kaynaştılar.

Bu İngiliz yerleşimleri olmasaydı, Amerika'da hangi milletler hâkim güç olurdu?

Amerikan yerlilerinin, bu İngiliz yerleşimleri olmadan bölgeye hâkim olduklarını hayal etmek güzel olurdu; ancak İngiliz yerleşimleri olmasaydı yine de bu gerçekleşemezdi. O dönemde Avrupalı milletler Yeni Dünya'yı kendi çıkarlarına uygun şekilde paylaşmayı kafaya takmıştı. Portekizliler Brezilya'ya çoktan yerleşmişti. İspanyollar ise Güney Amerika'nın kalanının ve Karayipler'in peşindeydi. Yine Güney Amerika'da Surinam için mücadele eden Hollandalılar bir yandan da günümüzde New York'un bulunduğu bölgeye göz dikmişti. Fransızlar Kanada'yı ve Karayipler'deki bazı adaları almaya çalışıyordu. Bu sömürgeciler arasında Britanya ise başı çekiyordu. Pilgrimlerin göç ettiği dönemde Britanya, Kuzey Amerika sahillerinde yerleşimler kurulmasını sağlamak amacıyla Virginia Company çatısı altındaki şirketleri çoktan kurmuştu. Pilgrimlere Amerika'ya gitme imtiyazının tanınmasının sebebi, Britanya'nın Yeni Dünya'da diğerlerinden önce yer edinmek istemesiydi. Doğrusunu söylemek gerekirse, Pilgrimler Fransız veya İspanyol saldırılarına karşı sürekli tetikteydi. Kimin hâkim güç olacağı sorusuna gelirsek; aslına bakılırsa bunu yanıtlaması zor. Çünkü muhtemelen kesin bir sonuç elde edene kadar kendi

> “Amerika'da inanç özgürlüğünün teminat altına alınması, ilk göçmenlerin tavırları sayesinde gerçekleşti”

Pilgrimler Amerika'ya göç etmeseydi Hristiyanlık dışındaki dinlere inanç özgürlüğü tanınmayabilirdi

PİLGRİMLER AMERİKA'YA GİTMESEYDİ NE DEĞİŞİRDİ?

Pilgrimleri, Yeni Dünya'ya yelken açmadan önce Hollanda'da gösteren bir resim

aralarında savaşmayı sürdürürlerdi. Şu an bildiklerimize dayanarak bir tahminde bulunacak olursak, İspanyolların hâkim güç olacağını söyleyebilirim. Çünkü o dönemde Amerika'nın büyük bir kısmını zaten sömürgeleştirmişlerdi.

İngilizlerin batı kıyılarına yerleşmemesi Amerikan yerlilerini nasıl etkilerdi?
Hâkim grup İspanyollar olsaydı, günümüzde Meksika'nın bulunduğu bölgede yaşananlar tekerrür eder, Konkistadorlar, yani fatihler bu bölgeye de engizisyonu (Katolik Kilisesi'ne bağlı bir mahkeme sistemi) getirirlerdi. İspanyol Engizisyonu, Amerikan yerlilerine işkence ve zulüm yoluyla Katolik inancını benimsetirdi. İnkalar ve Mayaların başına gelenler yaşanır, muhtemelen pek azı hayatta kalırdı. Pilgrimlerin daha güneydeki Virginia'ya gitmeme sebebine dair sunulan argümanlardan biri, İspanyolların o bölgenin yakınlarında olması ve Pilgrimlerin engizisyondan korkmasıdır. Leiden'i terk etmelerinin nedenlerinden biri de yine engizisyonu getirecek olan İspanyol işgali tehdididir. Sonuç olarak, ciddi bir korku söz konusuydu. Dini inançları gereği savaş karşıtı olan Pilgrimler, Amerikan yerlileriyle barış anlaşması yapmışlardı ve bu anlaşma 50 yıldan uzun bir süre boyunca geçerliliğini korudu. Fakat Püritenlerin savaş karşıtlığı gibi bir ilkeleri yoktu ve Massachusetts Körfezi'ne yerleştiklerinde Wampanoaglarla sorunlar yaşamaya başladılar. 1675'te, Wampanoaglar ve İngilizler arasında Kral Philip Savaşı patlak verdi ve Wampanoag yerlilerinin yüzde 40'ı öldürüldü. Geri kalanlar arasındaki erkekler köle olarak satıldı; kadın ve çocuklar ise Massachusetts'i de kapsayan New England bölgesinde yine köle olarak kullanıldılar.

İngilizce yine de Amerika'da konuşulan esas dil olur muydu?
Hayır, öyle olacağını sanmıyorum. Bölgedeki hâkim güç İngilizler değil de İspanyollar olsaydı, yalnızca Amerika değil tüm dünya çok farklı olurdu. Bu durumda baskın dilin İspanyolca olması da muhtemel. İspanyolların etkisinin nasıl olacağını anlamak için Meksika, Arjantin, Peru, Kolombiya ve Güney Amerika'daki diğer ülkeleri inceleyebiliriz. Amerika da bu ülkelere benzer bir ulus olurdu. Dolayısıyla, eğer İspanyollar Kuzey Amerika kıtasını sömürgeleştirmiş olsaydı, İngilizler ve İrlandalılar da dahil herkes İspanyolca öğrenmek zorunda kalırdı. Belki de İngilizce ve İrlandaca Amerika'ya hiç ulaşmayabilirdi. Bu açıdan bakınca insanın aklına çok ilginç sonuçlar geliyor. Aslına bakılırsa, İngilizcenin hâkim dil olmasının yalnızca Amerika'da değil tüm dünyada siyasi etkileri oldu. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın ardından, Britanyalılar ve Amerikalıların, ortak bir dili paylaşmalarından gelen 'özel bir ilişkileri' vardı. Öte yandan, Amerika İspanyolca konuşuyor olsaydı ülke ve toplumun bakış açısı tamamen farklı olurdu. Ülkenin siyaseti Püriten çalışma ahlakından ziyade şüphesiz Katolikliğe dayanıyor olacaktı. Amerika'nın günümüzde müreffeh bir ülke olmasında Püriten çalışma ahlakının yarattığı ekonomik büyümenin büyük rolü olduğunu söyleyebiliriz. Ancak siyasetin Katolik değerler üzerinde yükseldiği bir senaryoda muhtemelen böylesine zengin bir ülke olmayacaktı. Britanya ile arasında söz konusu 'özel ilişki' de olmayacağından, Amerika dünya siyasetinde bu derece baskın bir güç konumuna erişemeyecekti. Tüm bunların sonucunda, Birinci Dünya Savaşı'nda Britanya'nın yardımına da koşamazdı. Bu yüzden tüm dünya farklı bir yer olurdu.

New England'dan çıkan siyasetçiler John Adams ve Benjamin Franklin'in olmamasının Amerikan hükûmeti için sonuçları ne olurdu?
Adams ve Franklin ile ilgili ayrıntılı bilgim olmadığından bu soruya detaylı bir yanıt veremiyorum. Fakat fikir yürütecek olursam; Adams ve Franklin'e dair bilinen en önemli şeylerden biri köleliğe karşı verdikleri savaştır. Belki de bunun sebebi New England Püritenlerinin dini

Ne değişirdi?

Gerçek zaman tüneli

1558

Tekdüzelik Yasası
Parlamentodan geçen bu yasa İngiliz Kilisesi'nin konumunu daha da güçlendirir. Yasanın koşulları gereği İngiliz Kilisesi'nin kurallarına riayet etmek zorunlu hale gelir.
1558-1559

Hampton Sarayı Konferansı
Kral I. James tarafından bir dizi toplantı düzenlenir. Püritenlerin taleplerinin büyük bir kısmı reddedilse de Kitabı Mukaddes'in yeniden çevrilerek *Kitabı Mukaddes'in Kral James Baskısı* adıyla basılması kabul edilir.
1604

VirginiaCompany Kurulur
Kral I. James tarafından Londra'da kurulan Virginia Company, Yeni Dünya'da yerleşimler kurma ve bu yerleşimlerden hissedarlar için kâr sağlama amacı taşıyan bir anonim şirketti.
1606

Hollanda'ya kaçış
İngiliz Kilisesi'ne bağlı olmayan kişilere yapılan eziyetler nedeniyle Pilgrimler Hollanda'ya göç eder. Önce Amsterdam'a ardından Leiden'e giderler.
1607-8

Yeni Dünya'ya yolculuk
Virginia Company'nin pazarlıklar sonucunda sunduğu yardım sayesinde Pilgrimler, Mayflower adlı gemiyle İngiltere'nin Plymouth kentinden Amerika'ya doğru yola çıkar.
1620

Denizde fırtına
Mesafenin yarısını kat ettikten sonra, Mayflower güçlü bir fırtınaya yakalanır ve geminin ana kirişinde çatlaklar oluşur.
Ekim1620

Geri dönmek yok
Amerika'ya İngiltere'den daha yakın olsalar da fırtına o kadar şiddetlidir ki geri dönmeyi düşünürler. Ancak bu sırada ana kirişi onarırlar.
Ekim 1620

Gerçek zaman tüneli

Alternatif zaman tüneli

Felaket
Fırtınanın yol açtığı hasarı tamir etmeye yönelik tüm çabalara rağmen gemi alabora olur ve tüm yolcular can verir. Geminin İngiltere'ye geri dönmeye çalıştığı düşünülüyor.
Ekim 1620

kökenleridir. Din, insanların başkalarını algılayış ve onlara davranış biçimini derinden etkiliyor.
1620 ve 1630'da Pilgrimler ve Püritenler göç etmeseydi, İngilizlerin daha sonra Amerika'da şansı olur muydu?
Orası çok büyük bir ülke; muhakkak birileri gidip bir şeyler yapardı. Bu yüzden yanıtım evet, şansları olurdu. İngiliz olmayan ancak dillerini konuşan İrlandalıların da 1800'lerde yine kitlesel olarak göç edeceğinden hiç şüphe yok. Ayrıca çok sayıda İngiliz de sonradan ülkeye göç ederdi ki bunlar zaten geçmişte olmuş olaylar. En güneydeki Horn Bumu'nu da geçmeyi başardıktan sonra olasılıklar sınırsızdı. Dolayısıyla, İngilizlerin başka fırsatlar da ele geçireceğini düşünüyorum. Fakat gidecekleri yer doğu olmayabilirdi.

İngilizler Amerika'ya sonraki bir tarihte gitseydi, bunun sonuçları ne olurdu?
Doğudaki yerleşim yerlerini İspanyollardan, Fransızlardan veya başka birinden almaya kalkışırlarsa savaş çıkardı. Öte yandan, yüzyıllar boyunca farklı milletlerden çok sayıda kişi Amerika'ya göç etti; İngilizlerin yanı sıra Yahudiler, İspanyollar, Ruslar, Polonyalılar, İrlandalılar ve tabii ki Afrikalılar... Amerika'ya farklı milletlerin karışımından oluşmuş bir ulus diyebiliriz. Doğu kıyılarına kim yerleşirse yerleşsin zaman içerisinde aynı sonuçların ortaya çıkacağını söylemek yanlış olmaz.

102 yolcusuyla birlikte Mayflower gemisi, yeni fırsatların kapısını açan Amerika'ya ulaşıyor

"Amerika'nın günümüzde müreffeh bir ülke olmasında Püriten çalışma ahlakının yarattığı ekonomik büyümenin rolü büyük"

Pilgrimler ve Püritenler Amerika'ya gitmeseydi Birleşik Krallık'ın tarihinde neler değişirdi?
Bitmek bilmeyen 17. yüzyılda kendi dönüşümü ile meşgul olan Birleşik Krallık için pek bir şey değişmezdi. İngiliz İç Savaşı yine gerçekleşirdi. II. Charles tekrar tahta çıkmadan ve Püritenler devrilmeden önce Püriten Cromwell yine Koruyucu Lord unvanını alırdı. Pilgrimler siyasetle pek ilgilenmiyorlardı. Tek istedikleri kendi hallerinde inançlarını yaşamaktı. Eğer kalmış olsalardı siyasi duruma herhangi bir etkileri olmazdı ve İç Savaş'a da katılmazlardı. Ancak Püritenlerde durum böyle değildi. Göçler yüzünden ülkede çok fazla Püriten kalmamıştı fakat kalanlar İç Savaş'a yol açan politikalarla son derece ilgililerdi. Bizim senaryomuzda, Amerika'ya gitmedikleri için ülkede daha fazla Püritenin bulunması, durumu daha da alevlendirebilirdi. İngiliz İç Savaşı'na yol açan çok sayıda etmen vardı. Bunların başında, savaşın taraflarından biri olan Kral I. Charles'ın, İngiliz Kilisesi'nin başı olarak Episkopal egemenliğini ülkenin geri kalanına benimsetmeyi istemesi geliyordu. Reformasyon çağının yükselişiyle artık İncil'i İngilizce olarak okuyabilen pek çok insan kiliseyi papazların değil toplumun yaşlı bilgelerinin yönetmesi gerektiğini öğrendi. Bunlar arasından; Ayrılıkçılar, Püritenler, Presbiteryenler, Dostların Dini Derneği (Quakers) ve resmi kiliseden hoşnutsuz olan çok sayıda mezhep yükseldi. İngiltere'de bu gruplardan en baskını Püritenlerdi. Papazların ve piskoposların hükmü olan Episkopal hükmünü İskoçya Kilisesi'ne benimsetmek isteyen Kral, 1639 yılında savaş başlattı. Savaşta mağlup oldu ve altından kalkamayacağı bir tazminatla cezalandırıldı. Charles, kaynak bulmak için Parlamento'ya başvurmak zorunda kaldı. Fakat Parlamento Püritenlerden oluşuyordu. Püritenlerin siyasi meselelere müdahaleleri onları Kralla karşı karşıya getirmişti. 1642'de bir tarafta Püritenlerin (Parlamentocular / Yuvarlak Kafalar) diğer tarafta ise Kralcıların olduğu bir iç savaş patlak verdi. Savaşı Püritenler kazandı. Kralın boynu vuruldu ve Oliver Cromwell Koruyucu Lord unvanını alarak bu görevi 11 yıl boyunca sürdürdü. Bu süre zarfında tüm ülke Püriten inancının ilkelerine boyun eğmeye mecbur bırakıldı. Yani inanç özgürlüğü yoktu.

Pilgrimlerin ve Püritenlerin yerleşkeleri olmasaydı Amerika bugün nasıl bir ülke olurdu?
Amerika'daki İngiliz hâkimiyetinin yanında, Pilgrimlerin ve Püritenlerin etkisiyle, dini hoşgörü ülke tarihinin erken dönemlerinde ortaya çıktı. Ülkede din konusundaki genel tutum şöyle özetlenebilir: Herkesin dini inançları kendisini ilgilendirir. Öte yandan, İspanyol Engizisyonu gibi farklı bir dini bakış açısı söz konusu olsaydı, muhtemelen Amerika Hristiyanlık dışındaki inançların pek kabul görmediği hoşgörüsüz bir ülke olabilirdi.

Kara görünür
Mayflower, Amerika'ya yaklaşmaktadır. Kasım ayının başında kara göründüğünde Pilgrimler şükür duaları ederler.
Kasım 1620

Püritenler ülkeye gelir
Bir önceki yıl Kral I. Charles'ın yayınladığı bir Kraliyet Beyannamesi sayesinde, 700 ila 800 Püriteni taşıyan 11 gemilik Winthrop Filosu İngiltere'den New England'a yelken açar. **1630**

Harvard Üniversitesi kurulur
Massachusetts Körfezi Kolonisi, kıtada yüksek eğitim veren ilk İngiliz enstitüsünün kurulması için hibe desteği sağlar. İki yıl sonra bu enstitüye Harvard adı verilir.
1636

Mayflower Sözleşmesi
Gemideki 41 erkek yolcu, özerklik koşulları ile birlikte toplumsal kuralları da belirleyen ve muhalefeti bastırmak amacıyla yasal bağlayıcılığı olan Mayflower Anlaşmasını imzalar.
Kasım1620

İlk Şükran Günü
Pilgrimler, hasadı ve sağ kalmalarını kutlamak için Amerikan yerlisi olan komşularını bir ziyafete davet ederler. Bu, bilinen ilk Şükran Günü'dür. **Ekim1621**

İspanyolca'nın Hâkimiyeti
İspanyolca Amerika'da en yaygın dil haline gelir. İngilizce sadece bazı küçük bölgelerde konuşulmaktadır.
1710

Yeni bir ev
Pilgrim kolonileri büyür ve gelişir. Pilgrimler özgürce inançlarını yaşarlar.
1720

Hayal kırıklığı
Mayflower'ın battığına ve Pilgrimlerin öldüğüne dair haberler İngiltere'ye ulaşır.
1621

İspanyol Engizisyonu
İspanyollar Kuzey Amerika'nın büyük bir bölümünü sömürgeleştirip doğu kıyılarına göz dikerler. Engizisyon aracılığıyla insanları Katolik inancına biat etmeye zorlarlar.
1625

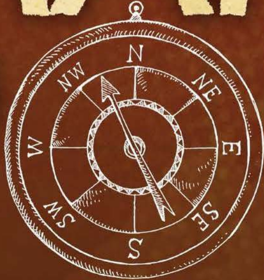
Püritenler İngiltere'de kalır
On yıl öncesinde Pilgrimlerin kalkıştığı başarısız girişim Püritenler'in İngiltere'de kalmasına ve yeni bir yaşam arayışıyla Yeni Dünya'ya gitmemesine yol açar.
1630

Dini hoşgörüsüzlük
İnanç özgürlüğünü savunan Pilgrimlerin etkisi olmayınca Amerika Hristiyanlık dışındaki tüm inançlara karşı hoşgörüsüz bir ülke olur.
1670

Özel bir ilişki yok
ABD'deki İngiliz etkisi çok düşük seviyede olunca ülkede konuşulan esas dil İspanyolca olur ve ABD ile Britanya arasındaki "özel ilişki" asla kurulamaz.
1720-günümüz

MARCO POLO

Kubilay Han'ın sarayına uzanan yolculuk

Öylesine egzotik diyarlara yolculuk etti ki birçok insan onun anlattığı hikâyelere inanamadı. Ancak Marco Polo, merak ve hayranlık uyandıran olağanüstü bir hayat yaşadı

Yazan: John Man

Marco Polo'nun hayatı kulağa peri masalı gibi geliyor. Babası ve amcasıyla Asya'ya seyahat etti ve daha sonra onu 17 yıl boyunca hizmetinde çalıştıracak olan dünyanın en güçlü hükümdarı ile tanıştı. Ardından yurduna döndüğünde ise tüm zamanların en ünlü seyahat kitabı olacak anılarını kaleme almaya başladı.

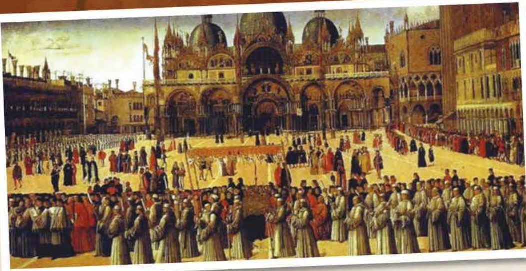
Bu kitap, büyük oranda gerçeklere dayanan çok sıra dışı bir öykü anlatıyor. Ancak daha da dikkat çekici olanı, bu öykünün tamamen şans eseri meydana gelmiş olaylar silsilesinden oluşması.

Marco'nun doğumundan bir yıl önce, yani 1253'te, babası Niccolo ve amcası Matteo Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'e gitmek üzere Venedik'ten ayrıldı. İmparator Konstantin tarafından Hristiyan yapılan şehir, Katolik Batı'nın merkezi olan Roma'nın aksine, artık Ortodoks Hristiyanlığın merkeziydi. Fakat Konstantinopolis gerileme dönemini yaşıyordu; ekonomisine yabancı tacirler, bilhassa da Venedikliler hâkimdi. Şehre bir gemi dolusu mal getiren Niccolo ve Matteo ellerindekileri mücevherlerle takas ediyorlardı. İki kardeş, altı yıl süren kârlı bir ticaretin ardından ve muhtemelen de Marco'nun doğumundan habersiz bir şekilde Kırım'ın yolunu tuttular. Kırım'da, ellerindeki mücevherlerle, Avrupa'da rağbet gören Rus buğdayı, mum, salamura balık ve Baltık amberi satın alabileceklerdi.

Burada kader oyununu oynadı; üstelik sadece bir kere değil. İki kardeş, Venediklilerin hâkim olduğu iki ticaret merkezinin, Soldaia (bugünkü Sudak) ve Kefe'nin (bugünkü Feodosya) yeni kurulan Moğol İmparatorluğu'nun hemen girişinde olduğunu fark ettiler. Moğolların 1238'de ele geçirdiği Kırım, Rusya'dan Çin'e uzanan Moğol İmparatorluğu'nun batıdaki kısmı olan ünlü Altın Orda Devleti'nin parçasıydı.

İki kardeş, rakiplerinden kurtulmak için, İdil Nehri kenarında kurulmuş çadırlardan ve vagonlardan oluşan yerel başkent Saray'a kadar 1.000 km yol gitmişlerdi. Başarılı bir yıl daha geçirdikten sonra, tam evlerine doğru yola çıkacaklardı ki Venedik'in rakip şehir devleti Cenova'nın, Venedikleri Konstantinopolis'ten sürdürdüğünü öğrendiler. İzleyebilecekleri tek bir güzergâh kalmıştı: Yine doğuya doğru yol alıp Buhara'ya gidecek, ardından Afganistan üzerinden uzun bir dönüş yapacaklardı. Fakat kader bir kez daha oyununu oynadı. Moğol İmparatorluğu'na bağlı devletler arasındaki iç savaş yüzünden Buhara'da üç yıl boyunca mahsur kaldılar. Bu dönemde, İran'ın Moğol hükümdarının gönderdiği bir elçi onlarla tanıştı ve Moğolcayı bu kadar akıcı konuşan iki 'Latin' onu çok etkiledi. Elçi, iki kardeşe doğuya doğru giderek Çin'e ulaşmalarını salık verdi. Orada efendisi ve Cengiz Han'ın torunu Kubilay Han'ın onları memnuniyetle karşılayacağını söyledi. Marco'nun sonradan aktardığına göre elçi, "Beyler, efendimiz Kubilay Han'ın yanında büyük kâr ve itibar edineceksiniz" demişti. Moğol atlı posta sisteminin güzergâhları üzerinde yol soran ilk Avrupalılar onlar olmayacaktı. Fakat onlardan önce bu yoldan geçen iki Avrupalı papaz, Çin'e değil Moğolistan'a gitmişti.

Polo kardeşler Kubilay'ın başkenti Shangdu'ya vardılar ve çok iyi karşılandılar. Şans eseri, yerel dinlerin etkisini dengelemek isteyen ▸

Marco Polo zamanında Venedik

Bir zamanlar bataklıklarla çevrili bir köy olan Venedik, Orta Çağ'da sarayların, kanalların ve ihtişamlı kiliselerin şehrine dönüşmüştü. Muhtemelen 1254'te doğan ve bir tüccarın Rialto Köprüsü'nün yanındaki evinde yetişen Marco, batı girişinde 1204'te Konstantinopolis'te ele geçirilen dört bronz Roma atı bulunan San Marco Bazilikası'nın görkemine her zaman hayranlık duymuş olmalı. Marco, şehrin gücünün ve servetinin kendi sınırlarını aştığını göstermek amacıyla düzenlenen devlet törenlerinde, kentin Doçe adı verilen hükümdarını da görmüş olsa gerek. Doğu Akdeniz'e hükmeden bir donanmaya sahip olan Venedik, Adriyatik kıyısında düzinelerce kolonisi, limanları ve adaları olan bir imparatorluk kurmuştu. Girit de onun hâkimiyetindeydi. Yunanistan'dan Konstantinopolis'e, doğuda Karadeniz'den Kırım'a kadar geniş bir coğrafyadaki sayısız tüccarı cezbediyordu. Rus 'nehir yollarına' yani Don ve Volga'ya da erişim sağlayan bu noktalar artık sadece Rusya'ya değil, tüm Asya'ya açılan kapılar haline gelmişti. Kırım 1238'de Cengiz Han'ın devasa imparatorluğunun yönetimi altına girmişti. Marco'nun döneminde Cengiz Han öleli otuz sene olmuştu ve imparatorluk 6.000 kilometre ötedeki Kuzey Çin'de yaşayan torunu Kubilay Han tarafından yönetiliyordu.

Kubilay'ın da Hristiyanların varlığına ihtiyacı vardı. Bu yüzden, Venedikli iki kardeşten yurtlarına dönüp 100 din adamı ve Kudüs'ten alacakları kutsal yağ (muhtemelen büyülü muskalar için kullanılacaktı) ile geri gelmelerini istedi. İki kardeşe, imparatorluğun posta yollarını kullanmalarını sağlayacak ve üzerinde imparatorun mührü bulunan bir geçiş izni verip gönderdi. Sonraki üç yıl boyunca sürecek yolculuğun ardından Polo kardeşler nihayet 1269'da Venedik'e vardılar. Tam 16 yıldır evden uzaktaydılar. Eve döndüklerinde Niccolo eşinin ölmüş olduğunu öğrendi ve gayet iyi eğitim almış 15 yaşındaki oğlu Marco'nun dünyayı görmek için hazır olduğunu fark etti.

İki yıl sonra, 1271 Eylül'ünde babası ve amcası Marco'yu da yanlarına alıp kutsal yağı edinmek üzere Kudüs'e doğru yola çıktılar. Hasbelkader, yerel piskopos Tedaldo Visconti henüz Papa olmuştu. Tüm Çin'in Hristiyan olmasını uman Papa, Kubilay Han'ı Hristiyanlığa geçmeye ikna etmek amacıyla hemen bir mektup yazdı ve yanlarına yüz olmasa da iki papaz verdi. Bu papazlar çok geçmeden ülkelerine geri döneceklerdi.

Yolculukları çabucak destansı bir hal aldı. Her yerde savaş vardı. Müslümanlar Haçlılarla, Moğol İmparatorluğu'na bağlı devletler ise birbirleriyle savaşıyordu. Geçiş izninin her yerde kapıları açacağının ve güvenlik sağlayacağının garantisi de yoktu. Beladan kaçınmak için günümüz Türkiye'sinin doğusuna; Irak, İran ve güneydeki Hürmüz limanına (bugünkü Bender Abbas) doğru yol aldılar. Ancak bu rota pek net değil, çünkü Marco yolculuğu kaleme aldığı yıllarda bu dönemi hayal meyal hatırlamaktaydı.

Fakat anlatısında gerçeklere dayanan çok sayıda bilgi de yer alıyor. Nogodar adında bir kral tarafından yönetilen ve Caraunas olarak bilinen hırsızlar tarafından kovalandıklarını iddia ediyor. Bahsettiği kişilerse, sadakat ile isyan ve yağma arasında gidip gelen haydutlara dönüşmüş güvenilmez bir Moğol sınır gücü olan Qaragunas ile komutanları Negüder'di. Onların torunlarıysa bugün Afganistan'da yaşamlarını sürdüren azınlık gruplardan Hazaralar ve Moğullardır.

Hürmüz büyük bir liman kentiydi ve sıcak esen samyeli nedeniyle cehennem kadar sıcaktı. Muhtemelen Hindistan'a yelken açmayı umuyorlardı fakat teknelerin yapılış tarzını garipsediler ve Hint Okyanusu'nda seyahat etmek için tehlikeli buldular. Teknelerin tahtaları sicimlerle birbirine bağlanmıştı ve bu sicimler hindistan cevizi ağacından koparılan liflerle pekiştirilmişti. Geriye dönerek İran üzerinden kuzeydoğuya yöneldiler. Bu yolculuk sırasında, haşhaş içme alışkanlıkları nedeniyle Haşhaşiler olarak adlandırıldığı düşünülen suikastçı bir Müslüman tarikatın eylemlerine dair ayrıntılı öyküler duydular. Marco anlatılarında, suikasta gönderilmeden önce haşhaş içirilen ve cennet gibi bir bahçede "şarkı söyleyip raks eden hurilerle gönül eğlendiren" genç adamlara dair fantastik hikâyeler aktarıyor. Haşhaşi suikastçılarının komuta merkezi Alamut, Elburz Dağları'nda bulunan zorlu bir kaleydi ve Marco'nun rotasından 700 kilometre uzakta kalıyordu. Fakat bu hikâyeler sonradan kurgulanmış olmalıydı, çünkü Moğollar 1257'de Alamut Kalesi'ni ve suikastçıları yok etmişti.

Marco, yolculuğun sonraki durağı Afganistan hakkındaki anılarından bahsederken, Cengiz Han tarafından iki kez talan edilip "soylu ve muhteşem bir şehir" olarak yeniden inşa edilen Belh kentini anlatıyor. Bu noktada, genç bir gezgin olarak kadınların güzelliğinin fazlasıyla dikkatini çektiği de anlaşılıyor. Şehrin bir bölgesinin sakinlerinin dış görünüşlerinin oldukça etkileyici olduğunu, "özellikle kadınların ziyadesiyle güzel olduğunu" anlatırken, başka bir bölgedeyse kadınların "kalçalarını büyük göstermek için" pamukla doldurulmuş pantolonlar giydiğini aktarıyor.

Yolculuğun devamında Marco, babası ve amcası, 19. yüzyılda Britanya Hindistan'ı ve İmparatorluk Rusya'sını ayıran tampon bölge olarak bilinen Vahan Koridoru'nda durmaksızın ilerlediler. Bu güzergâh, Çin'e kadar uzanan ve sıkça kullanılan 350 kilometrelik bir yoldu. Yol üzerinde çok zorlu ve dehşet verici olan Pamir Dağları'nda zaman ▶

Shangdu

Üst başkent anlamına gelen Shangdu (Xanadu), Çin'in diğer başkentlerine benzer tarzda planlanmıştı. Şehir, iç içe inşa edilmiş üç bölge ve onları çevreleyen surlardan oluşan bir dörtgen şeklindeydi. Şehrin kuzeydeki bölümünün etrafı açıktı. En içteki bölgeye ise saray hakimdi.

Kubilay Han'la tanıştığında 21 yaşında olan Marco 17 yıl boyunca imparatorun yanında kalacaktı

zaman 6.000 metre yükseklikte yer alan buzullar güçlükle aşılabiliyordu. Marco'ya göre soğuk o kadar şiddetliydi ki burada hiçbir kuş uçmuyordu. Ardından, Vahan Nehri'ni takip ederek kalıcı karla kaplı bir bölgeye ulaştılar. Burada, boynuzları 1,5 metreye ulaşan ve 1840'ta Marco Polo Koyunları ismi verilen cüsseli Pamir Argali koyunları bulunuyordu. Bölgenin temiz havası sebebini bilmediği bazı rahatsızlıklarına iyi geldiğinden, Marco burada bulunmaktan memnundu.

Muhtemelen atlardan, develerden, sığırlardan ve rehberlerden oluşan bir kafileyle 5.000 metrelik Wakhjir Geçidi'nden inen Marco ve ihtiyar Polo kardeşler Kaşgar'ın 250 kilometre güneyinde bulunan, bugünkü Taşkurgan'da bir kervansaraya vardılar. Daracık yollara, gürleyen nehirlere, Gez Defile geçidinin sallanan köprülerine ve bölgede "Buz Dağı'nın Babası" olarak anılan, buzullarla kaplı ıssız Muzdağ Ata Dağı'na rağmen, Marco yolculuğun bu bölümünden pek bahsetmiyor. Anılarında ağırlıklı olarak günümüzdeki Çin'in ilk büyük şehirlerinden biri olan Kaşgar'ın bağları, bahçeleri ve konakları yer alıyor. Bu bölge, şimdi de olduğu gibi, o zamanlar Uygur bölgesiydi. Marco, Uygurlar hakkında, "son derece sefil olan ve kıt kanaat geçinen, doğru düzgün bir şey yiyip içmeyen bir grup insan" şeklinde kaba ifadeler kullanıyor. Aslına bakılırsa Uygurlar, kendi yazı sistemleri olan ve âlimleri Asya'nın büyük bir bölümünde saygı gören bir toplumdu.

Kaşgar'ın doğusu Asya'nın kalbindeki Tarım Havzası'na uzanıyor. Bu havza kum yığınlarından ve rüzgârda oradan oraya taşınan kum tepelerinden oluşan Taklamakan, Lop Nur, Gobi ve Kumdağ çöllerinin bulunduğu koca bir sahra. Bu sahrada çevreye dağılmış deve dikenlerinden başka bir şey yetişmiyor. Tatarcık, kene ve yabani develerden başka canlı da yaşamıyor. Marco biraz abartarak buranın tehlikelerinden, kum ruhlarından ve insanları ölüme çağıran şeytani seslerden bahsediyor. Orta Çağ dönemindeki seyyahlardan hiçbiri bu çölleri geçememişti. Geçmeleri de gerekmiyordu, çünkü sonradan İpek Yolu adını alacak olan ve uzun zamandır var olan başka bir yol zaten işliyordu. Dağların güney sınırı boyunca vahadan vahaya uzanan İpek Yolu, Kunlun Dağları'ndan dökülen nehirlerle besleniyordu. Marco, günümüzde hâlâ varlığını koruyan Yarkent, Hotan ve Çerçen kentlerinden de bahsediyor. Kitapta adı geçen diğer şehirlerse kum tipilerinin altında çoktan yitip gittiler. Kalıntıları keşfedilen antik vaha şehri Loulan'a giriş çıkış ise Çin'in yakın çevrede yaptığı nükleer testler nedeniyle yasak.

Bu bölgeler, Çin'in ve tabii Kubilay Han'ın hüküm sürdüğü toprakların uzak batısıydı.

"Marco, Kubilay'a herhangi bir bakanı kadar yakındı"

Marco, Güneş Sistemi'nin kıyısındaki bir kuyruklu yıldız misali, imparatorluğun Güneş'ine, yani Shangdu'ya doğru yavaş yavaş yaklaşıyordu. Ancak, Anadolu'yu tarif ederken "Küçük Türkiye" ifadesini kullanan Marco Polo'nun "Büyük Türkiye" olarak adlandırdığı bu Batı Bölgeleri üzerinde Kubilay Han'ın kontrolü zayıftı. Bölgenin büyük bir kısmı, 40 yıl boyunca Kubilay'ın başına bela olacak isyancı kuzeni Kaydu tarafından yönetiliyordu.

Marco, Kaydu hakkında güzel bir öykü de anlatıyor: Kaydu'nun Aiyurug adında heybetli bir kızı vardı. Marco, bu ismin parlak ay anlamına geldiğini aktarsa da esasen "ay ışığı" anlamına geliyordu. Aiyurug, neredeyse bir dev kadar iri ve öylesine güçlü ve cesur bir kızdı ki hiçbir erkek kendisiyle aşık atamazdı. Kızına çok düşkün olan Kaydu ise onu evlendirmek istiyordu. Ancak Aiyurug herkesi reddediyor; sadece güreşte onu yenebilen bir erkekle evlenmeyi kabul edeceğini söylüyordu. Her aday güreşten önce Aiyurug'a 100 at sunmak zorundaydı. 100 karşılaşmanın ardından Aiyurug'un 10.000 atı oldu. Ardından zengin ve güçlü bir adam çıkıp 1.000 at sundu. Güreştiler ve yine Aiyurug kazandı. Bunun üzerine babası onu seferlere götürdü. Aiyurug, düşmanları "bir kuşun üzerine atılan şahin kadar ustalıkla" öldürürken savaşta da ne kadar değerli olduğunu kanıtlamıştı. Bu öyküde doğruluk payı var mıydı? Evet, biraz... Moğol kadınları güçlü olmalarıyla ünlüydü. Ayrıca Kaydu'nun çok sevdiği bir kızı olduğu da doğruydu, fakat onun ismi Kutulun'du (Ayyürek).

Çölün doğu ucuna varan Marco, 1.000 sene önce Moğollar gibi göçebeleri Çin'den uzak tutmak için inşa edilmiş Çin Seddi'nin batı ucunu geçti. Yarım yüzyıldan fazladır terkedilmiş ve bakımsız kalmanın yanında, iki tarafındaki topraklara da Moğolların hükmetmesi nedeniyle artık önemini kaybetmiş olan Çin Seddi, Marco'nun gözüne o kadar da muazzam görünmedi. İlkel malzemelerle inşa edilmiş yapı muhtemelen ilgisini çekmiş olsa da pek fazla bahsetme gereği duymamıştı.

O sıralarda Moğollar, Marco ve beraberindekilerden haberdar olmuşlardı; muhtemelen 1275 baharıydı. Ulaklar ellerinde geçiş izni olan ve Moğolca konuşan yabancıların gelmekte olduğu mesajını vermek üzere dörtnala koşturdular. Hiç şüphesiz gelenler, on yıl önce Kubilay Han'ın sarayındaki 'Latinlerdi.' Muhafızlar, yolcularla buluşmak üzere "40 gün 40 gece at sürüp" onlara Kubilay Han'ın ikamet ettiği Shangdu'ya doğru rehberlik etmeye başladılar.

Belki de etrafı artık daha fazla ağaçlık olduğundan, öykünün bu noktasında Marco iki hayvandan bahsediyor. Bazen Marco'nun kitapta

"Görkemli zevk kubbesinin" gerçek hali

Marco, Coleridge'ın şiirinde geçen, *"Kubilay Han buyurdu yapıla/ Görkemli bir zevk kubbesi Xanadu'da (Shangdu'da)"* mısralarında yer alan zevk kubbesini "Şeker Kamışından Saray" olarak tasvir ediyordu. Coleridge şiiri gördüğü rüya üzerine yazdığından saray efsaneleştirilmişti. Aslına bakılırsa, Marco gerçek bir yapıdan bahsediyordu. "Şeker Kamışı" derken de Kubilay'ın 1253'te fethettiği yarı tropik Yünnan şehrinde bulunan bambuları kastediyordu. Dikine yarıya bölünüp üst üste konulan 15 metre uzunluğundaki bambu sapları kubbe şeklinde bir dam oluşturuyordu. Marco'nun aktardığına göre sarayın damı kuvvetli rüzgârlara karşı koyabilmesi için 200 ipek sicimle bağlanmıştı. Muhtemelen yazları av kulübesi olarak kullanılan bu yapının siyasi bir anlamı vardı: Kubilay'ın iki kültürünü, Moğol ve Çin kültürlerini temsil ediyordu. Moğol kültürüne ait çadır tarzıyla (kışın kullanılamayacağı için kolaylıkla parçalarına ayrılıp saklanabiliyordu) Çin kültürüne ait malzeme ve teknikler harmanlanmıştı.

Marco'nun etkisi

Marco, kitabını 1299'da Cenova'da savaş tutsağı olduğu dönemde kaleme aldı. Kitabın adı genelde *Dünyanın Hikâye Edilişi* veya kısaca *Seyahatname* olarak geçiyor. Kitap modern matbaanın kullanıldığı dönemlerden önce yazıldığından, kâtipler ve tercümanlar tarafından çoğaltıldı. Özgün metin kayboldu, kopyaları ise yapılan eklemeler, çıkarmalar ve hatalarla bozuldu. Konuya dair başka bir bilgi de olmadığından, Marco'nun *Seyahatname*'si insanlara masal kitabı gibi görünmeye başladı.

Kitap, yazıldığı tarihten neredeyse 200 yıl sonra büyük yankı uyandırdı. Sonraki gezginler sayesinde dünya hakkındaki bilgi birikimi 15. yüzyıldan itibaren artmaya başlamıştı. Onların anlattığı öyküler Marco Polo'nun kitabındaki bilgilerin gerçeklere dayandığını gösterdi. 15. yüzyılın sonunda, Güney Doğu Asya ve Hitay (İngilizcesi Cathay. Marco'nun Moğolca Khiatad isminden hareketle Kuzey Çin için kullandığı Cataia'dan geliyor) olarak bilinen Çin anakarasıyla ticaret yapmanın yollarını arayan Avrupalılar, doğudaki ülkelere ulaşarak büyük bir keşif çağını başlattılar.

Portekizliler Güney Afrika'yı dolaşan deniz rotasını kullanmaya başlarken; Marco Polo'dan ve Seyahatname'sinde betimlediği haritadan ilham alan Kristof Kolomb, batıya doğru gidip Atlantik'i geçerek doğrudan Çin'e ulaşacağı hızlı bir güzergâh önerdi. Fakat Portekizliler Kolomb'un önerisini reddederek Afrika rotasına bağlı kaldılar. Bunun üzerine Kolomb, aynı öneriyi İspanyol hükümdarlar Ferdinand ve Isabella'ya sundu. Bu hükümdarlar, kaybedecek bir şeyleri de olmadığından Kolomb'un önerisini kabul ettiler. Neticede Kolomb, 1492'de okyanusun Çin'e kadar uzanmadığını, arada bir başka kıta daha olduğunu keşfetti. Çin'e ulaştığını düşünen Kolomb, elbette Amerika'ya varmıştı.

bahsettiği her şeyin gerçekten başından geçip geçmediği sorgulanır. Yanıtsa, çoğunun doğru olduğudur. İşte bu hayvan tasvirleri de bunun kanıtı. Bahsettiği ilk hayvan aşırı yünlü bir sığır türü. Marco, biraz abartılı şekilde bu sığırların "neredeyse filler kadar büyük" olduğunu yazıyor. O dönemde Avrupa'da bulunmayan Tibet Sığırı'nın (yak) bir Batılı tarafından yapılmış ilk tasviri budur. "Oldukça güzel canlılar" diyerek bahsettiği ikinci hayvan ise köpek boyutundaki geyiklerdi. Söz konusu hayvan, adını, boynundaki bezelerden saldığı ve parfüm yapan kişileri cezbetmiş olan misk kokusundan alan Misk Sığırı'ydı. Bu hayvanın isminin Moğol dilindeki karşılığının Gudderi (modern Moğolca'da Khûder) olduğuna dair bir tahminde dahi bulunuyor ki bunu kurgulaması mümkün değil; ancak deneyimleyerek öğrenmiş olabilirdi.

Günümüzdeki Çin topraklarının yarısını kat etmiş olan Marco, Tangut halkının yaşadığı ayrı bir imparatorluk olan ve 1227'de Cengiz Han tarafından yok edilen Batı Xia'nın başkenti Yinchuan'a vardı. Marco'nun kullandığı isimler birebir doğru olmasa da gerçeklere oldukça yakın olduğunu söyleyebiliriz. Yinchuan'ın Moğolca karşılığını Egrigaia (Moğolca'da Eriqaya) ve Alaşan Dağları'nın adını ise Calachan (Moğolca'da Hèlán Shān) olarak yazıyor.

İç Moğolistan'daki Ordos bölgesinin köylerini ve ekili tarlalarını geçen Marco, "İmparatorun birliklerine sağlanan türden harika zanaat ürünlerinin" bulunduğu bir şehre ulaştı. Burası, günümüzün Pekin'inden (Beijing) bir zamanların Moğolistan sınırına giden ana yolun üzerinde bulunan Xuanhua şehriydi. Bu bölgeden, Kubilay'ın eskiden başkenti olan, o dönemdeyse yazlık konutunun bulunduğu Shangdu'ya gitmek için sola, yeni başkent Pekin'e gitmek için ise sağa dönmesi gerekiyordu. Mevsim yazdı ve Marco'nun rehberleri Kubilay'ın Shangdu'da olduğunu biliyordu. Yalnızca 250 kilometre yolu kalmıştı.

Shangdu ismi, Çince'de 'Üst Başkent' anlamına gelen Shang Du kelimelerinden oluşuyor. Buna karşılık Pekin'in Çince karşılığı olan Dadu kelimesiyse 'Büyük Başkent' anlamını taşıyor. Shangdu'nun İngilizcede Xanadu şeklinde adlandırılmasının sebebi, ünlü şair Samuel Taylor Coleridge'ın 1797'de gördüğü bir rüyadan uyanınca kaleme aldığı şiirde, şehrin ismini bu şekilde kullanmasıdır:

Kubilay Han, buyurdu yapıla,
Görkemli bir zevk kubbesi Xanadu'da (Shangdu),
Alph'in, o kutsal ırmağın,
Uçsuz bucaksız mağaralardan geçerek
Gün görmeyen bir denize aktığı yerde.

Bir "zevk kubbesi" olduğu doğrudur ancak ne mağara ne de Alph adlı bir ırmak vardı. Pasifik neredeyse 400 kilometre uzaktaydı. Shangdu'nun yeri o zaman da şimdi de engebeli çayırların ve alçak tepelerin olduğu Moğolistan platosudur. Marco döneminde, Çin mimarisine sahip bu şehrin nüfusu 120.000'di. Şehir, bir yığın keçe çadırın, atların, develerin ve tüccarların arasından geçen ticaret yolu boyunca uzanıyordu.

"Oldukça güzel, mermer bir saraya" açılan ana girişten giren üçlü, Kubilay Han'ın huzuruna çıkarıldı. Kubilay, 'Latin' elçileri tekrar gördüğüne çok sevindi. Marco, "o güne değin yaşamış en güçlü adam" karşısında büyük bir hayranlık duydu. Diz çöküp secde ettiler. Ardından doğrulup yolculuklarını anlatmaya başladılar. Papa'nın mektubunu ve kutsal yağı takdim ettiler. Ardından Kubilay, Marco'nun kim olduğunu sordu. Niccolo, "Efendimiz, Marco benim oğlum ve sizin hizmetinizdedir" diyerek Marco'yu Kubilay'ın hizmetine sundu. "O da hoş gelmiştir" diye cevap verdi Kubilay ve 17 yıl sürecek bir ilişki böylece başlamış oldu. O dönemde Marco, Kubilay'a herhangi bir bakanı kadar yakın, hatta belki de onlardan daha yakındı. Çünkü Kubilay, Marco'yu sarayın çok sayıda rakip grubu tarafından kirletilmemiş, bağımsız bir bilgi kaynağı olarak görüyordu. Oldukça iyi Moğolca konuşan Marco, muhtemelen yabancılar ve azınlıklar hakkında bilgi toplamak için, Kubilay'ın Çin'deki topraklarının en ücra yerlerine en az beş büyük yolculuk yaptı. İmparator'un 12.000 kişiden oluşan şahsi muhafız alayı Keşhig'de yer aldığı da neredeyse kesindir. Daha sonrasında Marco, Avrupalılar için bu yolculuklarda gördüklerini kaleme aldı. Fakat Hristiyan olmayan bir liderle fazla yakınlık kurmakla suçlanmaktan çekinerek bu yolculuklara neden gönderildiğine dair açıklama yapmadı.

> "Kubilay, Marco'yu bağımsız bir bilgi kaynağı olarak görüyordu"

Marco, yolculuk yapmadığı dönemlerde saray hayatını tüm ihtişamıyla yaşadı. Kubilay Han'a Shangdu ve yeni başkenti Pekin arasındaki yolculuklarında da eşlik etti. Bu yolculuklardan biri üç hafta sürmüş ve Marco, yan yana koşum takılan dört filin üzerine bağlanacak şekilde özel olarak tasarlanmış bir odada Kubilay'la birlikte seyahat etmişti. Tüm Çin'i fethetmek ve yönetmek için en uygun yer olduğundan seçilen Pekin, Kubilay'ın dedesi Cengiz Han tarafından yıkıldıktan sonra deyim yerindeyse sıfırdan inşa edilmişti: Tapınaklar, bahçeler, göller ve göz alıcı çinileri olan bir de saray yapıldı. Çok sayıda büyük salon, hazine odası, çalışma odası ve daire, 6.000 kişinin yemek yiyebileceği büyüklükte bir kabul salonunu çevreliyordu. Parkların yakınında geyikler ve ceylanlar otluyordu. Saray hayatı bir Tören Kurulu ile dört hükümet şubesinin kontrolünde olan ve öteden beri süregelen 150 geleneksel tören etrafında dönüyordu. Diğer kurumlar ise 17 bin yetkin memurun kontrolündeydi. En önemli üç tören zamanı ise Eylül sonunda Kubilay Han'ın doğum günü, yılbaşı günü ve bahar avıydı.

Yılbaşında ve Kubilay'ın doğum gününde imparatorluğun en uzak köşelerinden hediyeler yağardı. Atlar, filler ve develer geçit töreni için hazırlanır, şans getirmesi için beyazlara bürünmüş binlerce kişi Han'a methiyeler dizerek secde ederdi. Daha sonra imparatorun ve kafilesinin yüksek bir platformda oturduğu muazzam büyüklükte ziyafetler verilirdi. İmparatora hizmet eden bakanların ağızlarına peçete tıkılırdı; böylece, "Kubilay'a sunulan hiçbir tabak veya kadeh halkın nefesi veya kokusuyla kirlenmezdi."

Bir Mart ayında Kubilay büyük ölçekli bir avı yönetiyordu ve 40 gün süren av 500 kilometrelik bir alanı kapsıyordu. Marco bu olayı muhtemelen biraz abartarak, 14.000 avcıdan ve ellerinde akdoğanlar, kartallar, gökdoğanlar, şahinler ve atmacalar olan 10.000 şahinciden bahsediyor. Ekiple birlikte çoban köpeğine benzer 2.000 köpek bulunuyordu ve bu büyük avcı grubu yaban tavşanı, tilki, geyik, yaban domuzu ve hatta kurt bile avlamıştı. Gece çökünce İmparator, kakım ve samur kürküyle kaplı ve kaplan derisiyle su geçirmez hale getirilmiş devasa çadırını çevreleyen çadır kentte konaklıyordu. Gündüzleri ise dört filin üzerine oturtulmuş büyük mahfesinde vakit geçiriyordu.

Marco bu sahneyi şu şekilde tasvir ediyor: "Bazen İmparator mahfesinden başını uzatıp adamlarıyla konuşurken, onlardan biri, 'Efendimiz! Turnalar geçiyor, kaçırmayın!' diye haykırırdı. Bunun üzerine İmparator mahfenin üst kısmını açar ve turnaların yerini tespit ettikten sonra akdoğanlardan birini salardı."

Marco'nun hayatının bu dönemi 1292'de son buldu. Kubilay artık yaşlanmış, aşırı kilo almış ve sağlığı iyiden iyiye kötüleşmişti. Marco, babası ve amcası, Kubilay'ın yerine geçecek hükümdarın iktidarındaki gelecekleri konusunda endişelilerdi. Kubilay, İran'daki akrabalarından biriyle evlenecek bir prensese refakat etmeleri koşuluyla, deniz yolunu kullanarak ülkeden ayrılmalarına izin verdi. 1296'da, Kubilay'ın ölümünden iki yıl sonra yurtlarına vardılar.

Başlangıç noktası. O dönemde Avrupa'nın en zengin şehirlerinden biri olan Venedik'in zenginliği hiç olmadığı kadar hızlı artıyordu. Venedik'in altın dukaları Avrupa'nın asıl para birimi haline gelmişti. Tüccar bir aile olan Polo'lar, çok avantajlı bir noktaya yerleşmişlerdi.

1258'de Moğolların harap ettiği şehir tekrar inşa ediliyordu. Marco, Bağdat şehrini "Baudas" olarak anar ve "şehrin yoğun tüccar trafiğinden, ipek mallarından ve altın işlemeli kumaşlarından" bahseder.

Önceden Haçlıların başkenti olan Kudüs artık Müslümanların elindeydi. Fakat Müslümanlar Hristiyanların şehre girmesine izin veriyorlardı. Dolayısıyla Polo'lar, Kutsal Kabir Kilisesi'nden Kubilay'ın istediği yağı alabildiler.

Marco, Hindistan'dan gelen "baharatlar, değerli taşlar, inciler, fildişleri ve başka pek çok malla" dolu gemileri anlatır. Ayrıca, sıcak sebebiyle takatinin kalmadığından ve hurma şarabının yol açtığı "şiddetli ishalden" bahseder. Polo ailesi daha sonraysa kuzeye doğru yol alır.

Çin'e yolculuk

Venedik'ten yola çıkan Marco, Kudüs'e uğrayıp Suudi Arabistan'dan geçmişti. Tekrar Afganistan'a döndükten sonra Pamir Dağları üzerinden Çin'e ulaşmış ve bugün Sincan'ın yer aldığı çölleri geçip sonunda Shangdu'ya varmıştı.

Kubilay'ın ilk başkentinin adı aslında Kaipingfu'ydu (Marco orayı Chemeinfu olarak isimlendirmişti). Şehrin adı, 1263'te, Marco buraya gelmeden 12 yıl önce Shang Du ("Üst Başkent") olarak değiştirildi.

SHANGDU

PEKİN

Kubilay'ın asıl üssü olarak belirlediği şehir olan Pekin'in (Beijing) Çin dilindeki ismi Dadu ("Büyük Başkent") şeklindedir. Şehrin adı, "Han'ın Şehri" anlamına gelen Hanbalık (Khanbaliq) olarak da geçiyor. Marco bunu Cambaluc olarak çevirip aktarmıştır.

KAŞGAR

Çince'de Kashi şeklinde geçen Kaşgar (Cascar), Kubilay'ın imparatorluğundaki ilk büyük şehirdi. Şehir halkı peygamber olarak Hz. Muhammed'i kabul eder, ticaret ve zanaatçılık yapardı. Güzel bağları, bahçeleri ve konakları vardı.

DUNHUANG

Günümüzde Dunhuang şehri, M.S. 400-1100 tarihlerinde yapılmış duvar resimleri içeren 1.000 Budist mağarasıyla ünlüdür. Marco bu mağaralardan söz etmiyor. Şehri, Çince "Kumluk Bölge" anlamına gelen Sha Zhou'dan hareketle Sachiu olarak tanımlıyor.

HANGZHOU

QUANZHOU

ANAHTAR

Gidiş

Dönüş

Tarih Yazanlar

Marcus Tullius Cicero

Strateji uzmanı, filozof ve halk insanı Cicero'nun dramatik kariyeri, cumhuriyetin düşüşe geçip imparatorluğun yükseldiği döneme rastladı

Yazar: Chris Fenton

Marcus Tullius Cicero, takip edilip edilmediğini anlamak için tahtırevanın perdelerini aralayıp gizlice dışarı göz attı. Soğuk terler döküyor, kalbi küt küt atıyordu; oldukça gergin görünüyordu. Bu, yetkililerden ilk kaçışı değildi. Korumak için ömrünü adadığı Roma Cumhuriyeti ona bir kez daha ihanet etmişti ve bu sefer cezası kesilecekti. Göz ucuyla baktığında, iki silahlı askerin tahtırevanı taşıyan kölelerin yanına yaklaştığını gördü. Askerler, Cicero'ya kendi ismiyle seslenip kölelere durmasını söylediler. Cicero son anlarını yaşadığının farkındaydı. Adamlara ciddiyetle baktı ve "Yaptığınızın hakka uygun bir yanı yok asker; bari beni hakkıyla öldürmeyi deneyin." dedi ve öldürücü darbeyi vurmaları için başını uzattı.

Senato'da veya Forum'da hiçbir nüfuzu ve seçkinler sınıfının oluşturduğu Patricilerle hiçbir bağı olmayan ailesi, Cicero yetişkinliğe adım atmadan önce adı sanı bilinmeyen insanlardı. Arpinum şehrinde yaşayan Cicero, talihini okulda aradı. Babası, Cicero'nun Roma siyasetinde yer edinmesinde ısrar ediyordu. Yunanca öğrenip Platon ve Arşimet'in öğretilerini okudu. Roma kültüründe, Roma'nın siyasi ve askeri seçkinlerine liderlik etmeye yetkin sayılmak için bunların bilinmesi gerektiği düşünülüyordu. Oldukça gayretli bir öğrenciydi. Felsefi ideallerinin sırrına vâkıf olabilmek için Yunanistan'ı ziyaret dahi etmişti. Roma şehirlerinde yetenekli bir dava vekili olarak nam saldıkça halka açık duruşmalarda toplanan kalabalığı hitabet yeteneğiyle cezbetmeye çalıştı ve aldığı tüm davaları kazanan adam olarak ünlendi.

Cicero düşmanlarının son derece farkındaydı. M.Ö. 63'teki konsül seçiminde togasının altına zırh giymişti

Toprak sahiplerini ve yerel tüccarları temsil görevini yürütürken sağlam bir hukuk anlayışı geliştirdiyse de bu, Cicero'nun henüz filizlenen egosu için yeterli değildi. Bu nedenle, Sicilya halkına baskı uygulayıp sindiren açgözlü Romalı vali Gaius Verres'in de karıştığı bir davayı yürütmesi istendiğinde, bunun evvelden beri hayalini kurduğu yerin, Roma'nın kapılarını açacak bir fırsat olduğunu anladı.

Verres, kendisini savunması için Roma'nın önde gelen avukatlarından birini, Quintus Hortensius'u işe aldığından, Cicero bu davayı kabul etmekle büyük risk alıyordu. Genç ve deneyimsiz Cicero, Hortensius'a karşı kaybederse işi bitti demekti. Davaya özenle hazırlandı, gelmiş geçmiş en iyi hatip olmak için sesindeki ton değişikliklerine ve beden hareketlerine saatler harcadı. Dava, Roma İmparatorluğu'nun adalet merkezinde, yani Forum'da görüleceğinden, yalnızca en iyi olanın başaracağını biliyordu.

Çabasına değdi. Davayı kazanmakla kalmadı, Cursus Honorum'da hükümetteki en saygın

Halka hitap edebilmek bir Roma yurttaşının sahip olabileceği en önemli yeteneklerden biriydi ve Cicero, Roma'nın en iyi hatibi olarak kabul ediliyordu

Yalnızca Senato başarılı komutanlar için zafer alayı (Triumphus) düzenleyebilirdi. Roma'nın tüm erkekleri saygı ve gıpta ile töreni izlerdi

Cicero'nun zamanında yaşam

Fatih Roma
Roma, Cicero'nun yaşadığı dönemde gücünün zirvesinde değilse de İtalya yarımadası ve ötesinde hâlâ baskın bir güçtü. Nüfuzu, günümüzde Fransa'nın bulunduğu Galya'nın çamurlu tarlalarından Nil Nehri'nin bereketli ovalarına uzanıyordu.

Köleler ve özgür Romalılar
Roma toplumu, mülk edinme ve siyasi sisteme etki etme hakkına sahip olan Romalılar ile hiçbir hakkı olmayan köleler arasındaki ayrıma dayanıyordu. Köleler, ev hizmetinden maden işçiliğine Roma yaşamının her alanında kullanılıyordu. Toplumda kendi ayakları üzerinde duran bir adamdan beklendiği üzere, Cicero'nun da köleleri vardı.

Cumhuriyet
Büyük imparatorların devrinden önce Roma'da, Senato ve konsüllerin hâkim olduğu cumhuriyet rejimi vardı. Cumhuriyet, ilk bakışta demokratik ve özgür gibi görünse de esasen yalnızca seçkinler Senato'da yer alabiliyordu ve müthiş bir yozlaşma söz konusuydu.

Sınıf mücadelesi
Yönetici elitler olan Patriciler ile tüm diğer Romalılar, yani Plebyenler arasında sınıf ayrımı söz konusuydu. Bu dönemde, iktidardaki haneler Senato'daki hâkimiyetlerini sürdürseler de Plebyen 'güruhların' düzenli olarak bastırılması gereken saldırganlıklarından ve tutarsız eylemlerinden korkarak yaşıyorlardı.

Tanrılar ve insanlar
Din Romalıların gündelik yaşamında önemli bir rol oynuyordu. Tanrı ve tanrıçalarının oluşturduğu Panteon'un Roma yurttaşlarının yaşamına doğrudan etkisi olduğu düşünülüyordu. Farklı inançlar ve renkli dini törenler Roma'nın hareketli sokaklarının alışıldık niteliklerindendi.

"Korumak için ömrünü adadığı Roma Cumhuriyeti ona bir kez daha ihanet etmişti"

Cicero'nun düşmanı olan Marcus Antonius'un, onun diğer bir düşmanı Jül Sezar'ın ölümü üzerine çektiği nutuk

ROMA BARIŞI (PAX ROMANA)

Bu dönemde Roma görünürde istikrarlı olsa da esasen Roma Cumhuriyeti ve siyasi sistemi büyük bir kargaşaya doğru ilerlemekteydi. Senato, devasa orduları yöneten güçlü Roma liderlerinin hırslarının önünü alamıyordu. Bu liderlerden biri olan Jül Sezar, müşterek konsül Pompey Magnus'la birlikte Roma'yı yönetiyordu, ancak bir yandan da Senato'daki otoritesini yok etmek amacıyla Pompey Magnus'un kendisine karşı bir komplo hazırlayacağından korkuyordu. İki lider arasındaki anlaşmazlık tüm Roma'yı ve bağlı devletleri saran ve Romalıları karşı karşıya getiren yıkıcı bir çatışmaya dönüştü. Tüm bunlar olup biterken Senato şehirde kendi vazifesini sürdürmekte zorlanıyor, elinde ölümcül bir koz olarak şehrin altını üstüne getirebilecek bir ordu bulunan Jül Sezar gibi liderlerin hükmüne boyun eğiyordu. Hükümet görevlileri çoğu zaman olayların dışında kalıyor, hızına yetişemiyordu. Jül Sezar suikasta uğrayınca Marcus Antonius şehirde baskın figür haline geldi. Jül Sezar'ın, kendini Sezar ilan eden evlatlık oğlu Octavianus şehri alınca Antonius şehirden kaçtı ve destekçileri kendilerini kaygan bir zeminde buldular. Cicero gibi senatörler için tehlikeli zamanlardı; bu ayaklanmalar sırasında yanlış tarafı seçmeleri, olur da karşı taraf iktidarı ele geçirirse senatörleri ölüme götürebilirdi. Ayrıca sürekli bir suikast tehdidi söz konusuydu. Suikast, Roma'da siyasi düşmanları bertaraf etmek için sıklıkla başvurulan bir yöntemdi.

mevkilerden biri olan Magistra konumunu garantiledi. Bir yandan ses getiren davalara bakan Cicero diğer yandan hayatını adadığı kariyer macerasında ilerleme kaydederek hükümetin basamaklarını birer birer tırmandı. Roma Forumu'nun sütunları arasından insanlara seslenmenin cazibesine feci halde kapılmıştı.

Cicero konsül seçildiğinde bir Romalının kariyerinde ulaşabileceği en yüksek kademeye erişmiş oldu. Bir süre sonra ise bir komplo ile karşı karşıya kaldı. İddiaları boşa çıkarmak için Konsül olarak yine hitabet yeteneğini kullandı ve halkı komployarkarışanları hain ilan etmeye ikna etti. Vaziyetin fazlasıyla tehlikeli olması ve kendi etrafında oluşan kamuoyu desteğinin ona koruma sağlayacağını düşünmesiyle, bu kişileri mahkemeye çıkarmadan ölüme mahkûm etti. Kalabalığa tek bir kelime söyleyerek neticeyi duyurdu: "Vixerunt" yani "öldüler". Bu sonuç halktan coşkulu bir alkış aldı. Aslında bu riskli bir taktikti: Roma'nın acımasız siyasi entrikalarında, bir hükümet görevlisinin yasanın dışına çıkması düşman kazanmasına yol açıyordu. Memuriyeti sona erdiğinde bir grup siyasi düşmanı, Roma yurttaşlarını yargısız infaz edenlerin ceza almasını sağlayacak bir yasa çıkardı. Cicero köşeye sıkışmıştı, halk ona sırt çevirmiş ve yeni konsül de kendisinden hazzetmemişti. Neticede sürgün edildi.

Cicero'nun ani yükselişinin ömrü kısa olmuştu. Soylu sınıfından yakın arkadaşı Titus Atticus'a uzun uzun dert yandığı bir mektup yazdı: "Sizin telkinleriniz canıma kıymama engel oldu. Gerçi uğruna yaşayacak ne kaldı? Yakındığım için beni ayıplamayın! Kederim geçmiştekileri de aşıyor," diyordu. Cicero, güce nasıl tekrar hükmedeceğini öngöremiyordu. M.Ö. 57'de, Roma lideri değişip Cicero'nun cezası tecil edildiğinde adeta dualan kabul olmuştu. Yunanistan'daki evinden bir gemiye atlayıp Roma'nın acımasız siyasi dünyasına tekrar girmeye hazırlandı.

Yurda döndüğünde pek de huzurlu bir ortam bulmadı. Rakip haline gelen eski dostlar Pompey Magnus ve Jül Sezar'ın çevresinde dönen siyasi kargaşa, zaten kavga ortamına dönüşmüş olan Roma siyasal sisteminde tehlikeli kutuplaşmalar yaratıyordu. Pompey'e duyduğu hınca arka çıkacak saygıdeğer birini arayan Sezar, Cicero'ya yaltaklanıyordu. Fakat Cicero, temkinli davranmaya karar verdi. Sürgün yıllarından öğrendiği bir şey varsa o da kazananın yanında yer alması gerektiğiydi. Pompey'in Senato'da daha fazla adamı ve daha fazla destekçisi vardı. Üstelik Roma halkının desteğini de aldığı anlaşılıyordu. Roma Cumhuriyeti'ni eski güzel günlerine kavuşturacak kişi olarak gördüğü Pompey'in, Sezar'ı alt ettiğinde, kendisine iktidar ve nüfuz sağlayacağını düşünüyordu. Artık talihi, Pompey'in kaderine bağlıydı. Fakat kader acımasız bir oyun

Dönüm noktası

Gaius Verres davası, M.Ö. 75

Halkına merhamet göstermeyen bir zalim olan rüşvetçi Sicilya valisi Gaius Verres'in kovuşturması Cicero'nun kariyerindeki en ünlü davalardan biridir. Cicero'nun çok iyi bir hatip olduğunu duyan Sicilyalılar, ondan Verres'e karşı kendilerini temsil etmesini rica ederler. Kısa süreli bir müzakerenin ardından davayı alır ve üstün hitabet yeteneği sayesinde Verres'in pahalı avukatına karşı hızlı bir zafer kazanır. Ne zaman konuşsa alkış tutan kalabalık Cicero'nun gelecekte halkla ilişkisinin nasıl olacağını da belirlemiş olur. Siyasi kariyerini, aldığı bu başarının üzerine inşa eder.

Zaman tüneli

M.Ö. 106

- **Cicero'nun doğumu** Cicero, Roma'nın dışındaki Arpinum şehrinde, güçleri savaş atı satın almaya yettiği için Equites adı verilen sınıfa mensup bir ailede doğar. Cicero'nun babası varlıklı bir adam olsa da ailesinin yönetici elitlerden olduğu söylenemez. **M.Ö.106**

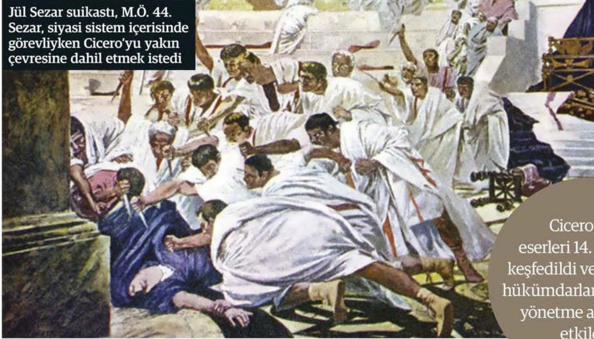
- **Öncü** Strabo ve Sulla komutasındaki orduya öncü olarak katılır. Cumhuriyet ve İtalyan şehirleri arasındaki Müttefikler Savaşı'nda (Sosyal Savaş) görev yapar. **M.Ö. 90**

- **Filozof** Cicero, Antik Yunan felsefesinden çok etkilenir. Roma toplumunda iktidar sahibi olmak isteyen birinin Antik Yunan felsefesini bilmesi zorunludur. **M.Ö. 87**

- **Roma Praetoru** Cicero, Praetor ve ünlü bir Magistra (üst düzey devlet görevlisi) olur. Praetor hem hukuki hem de askeri bir mevkidir. Fakat Cicero askeriyeye pek ilgi göstermez. **M.Ö. 66**

- **Gerçek iktidar** Cicero, Roma Senatosu'nda konsül seçilerek Roma'daki en güçlü pozisyonlardan birine gelir. Konsüller Senato'nun liderleridir ve veto etme yetkisine sahiptir. Konsüllüğü sırasında, Catilina'nın kendisini devirmek amacıyla kurduğu komployu açığa çıkarır. Hainleri yargılama olmaksızın ölüme mahküm etme kararı peşini bırakmayacaktır. **M.Ö. 63**

Jül Sezar suikastı, M.Ö. 44. Sezar, siyasi sistem içerisinde görevliyken Cicero'yu yakın çevresine dahil etmek istedi

oynadı. Yazgısına başkaldıran Sezar, Pompey'i meydan muharebesinde yenmeyi başardı. Cicero, Pompey'in bitap askerleriyle birlikte bir kez daha Roma'dan sürüldü.

İkinci kez yurdundan kaçmak zorunda kalan Cicero'nun geleceği umutsuz görünüyordu. Fakat oldukça istikrarsız haldeki Senato'dan destek arayan Sezar'ın kendisini affetmeye karar vermesiyle tekrar Roma'ya dönebildi. Sezar, Cicero'yu cezalandırmak yerine hitabet yeteneğine methiyeler düzmeye başladı: "Roma ruhunun sınırlarını genişletmek Roma İmparatorluğu'nun sınırlarını genişletmekten daha büyük önem arz ediyor." diyordu. Fakat bu pohpohlamalar Cicero'nun Sezar'ın tarafına geçmesini sağlamadı. Roma'ya döndüğünde karşılaştığı manzara Cicero'nun kalbini parçalıyordu. Gelenekleri kendi siyasi çıkarlarına uyduran Sezar, Cumhuriyet'i bir tiran gibi yönetiyordu.

Bekleneceği üzere, Sezar çok sayıda düşman edinmişti. Dini bir festival olan Idus Martiae günü meydana gelen acımasız bir hiddet anında, Sezar Senato'nun orta yerinde öldürüldü. Cicero, Pompey'in ölümünün ardından yaşadığı fiyaskoyu da göz önüne alarak, Sezar'ın ölümüne daha kurnazca yaklaşmaya karar verdi. Sezar'ın suikastını halka açık şekilde ne lanetledi ne de destekledi. Fakat Brutus'un destekçilerinden birine yazdığı özel bir mektupta, "Idus Martiae günü yaşanan bu şölene beni davet etmiş olmanızı ne kadar isterdim, anlatamam" diyordu.

Sezar'ın öldürülmesi ve Brutus'un suikastçılarının yardım edecek birini aramaları, Cicero'yu bir kez daha güçlü ve nüfuzlu biri yaptı. Öyle ki onu alt edecek tek kişi belki de Komutan Marcus Antonius'du. Antonius'un Sezar'la yakınlığı herkesin malumuydu ve Cicero gibi daha mesafeli bir ilişkisi olan kişiler için bu durum haset sebebiydi. Cicero, Antonius'un sadece basit bir fırsatçı olmadığını, efendisinin ölümünden istifade ettiğini düşünüyordu. Halka açık şekilde Antonius'un hakkında ileri geri konuşuyor, aleyhinde söylevler veriyor ve dostlarına duyduğu cinsel arzulara dair skandal niteliğinde ithamlarda bulunuyordu. Fakat Antonius'un emrinde bir ordu vardı ve bu, yetenekli hatibin boş laflarından çok daha etkili bir silahtı. Sezar'ın evlatlık oğlu ve varisi Octavianus Roma'ya dönene değin, Antonius başkentte kalmaya niyetli görünüyordu. Cicero, Octavianus'u ülkeyi sapkın Antonius'tan kurtaracak biri olarak görüp destekliyor, onun şerefli bir adam olduğunu söylüyor ve Antonius'a karşı vereceği savaşı onaylıyordu. Büyük bir meydan muharebesinde Octavianus'a mağlup olan Antonius, Galya'ya kaçtı. Cicero, Antonius'un işinin bittiğine, Roma'dan kaçışının küstah hareketlerine uygun bir ceza olduğuna kanaat getirmişti. Fakat yine yanıldı. Octavianus, kendisine muhalif olan Senato'nun gücünü kırabilmek için Antonius'la barıştı ve Marcus Lepidus'u da yanına alarak, Roma'ya hükmetmek amacıyla, bir tür askeri cunta rejimi olan Triumvirlik'i (üçler erki) ilan etti.

> Cicero'nun eserleri 14. yüzyılda keşfedildi ve Rönesans hükümdarlarının ülkeyi yönetme anlayışını etkiledi

Cicero, cumhuriyetin tahribatı karşısındaki hıncını zapt edebilmek ve Octavianus'un gözüne girebilmek için elinden geleni yaptı fakat iş işten geçmişti. Kendini Augustus Sezar ilan eden bu genç adama güvenmekle yine büyük bir hata yapmıştı. Birdenbire halk düşmanı ilan edilen Cicero'nun iki seçeneği vardı: kalıp mahkemeye çıkmak veya kaçmak. Sonradan Quintilianus tarafından "hitabetin vücut bulmuş hali" şeklinde nitelendirilecek olan Cicero, sırtında bir togayla (Antik Roma giysisi) gece yarısı gizlice kaçtı. Fakat iktidara gelmelerine yardım ettiği insanlar peşindeydi. Yunanistan'ın güvenli topraklarına varmak için kaçarken kardeşinin kölelerinden birinin kendisine ihanet edip Marcus Antonius'un casuslarına yerini söylemesiyle kıyıya çok yakın bir noktada yakalandı.

Roma'nın geniş pazar alanında, büyük ve ağır bir çuval taşıyan silahlı iki asker Forum'un arka kapısına doğru yürüyordu. Kapıyı açıp çuvalın içindekileri boşalttılar; bedenden ayrılmış bir baş ve kurumuş kanla kaplı iki el. Adamlardan biri başı kapının üzerine asmaya koyuldu. Bir yandan da çürümüş çeneyi açıp dili dışarıya çıkarmaya çalışıyor, ağzı konuşuyormuş gibi göstermek için dili kokuşmuş derinin üzerine sabitliyordu. Cicero insanlara son söylevini, herkesin görmesi için Forum'un kapısına mıhlanmış bir şekilde bu grotesk sahnede veriyor gibiydi.

Dönüm noktası

Octavianus'un ihaneti

M.Ö. 43 Kasım'ı

Jül Sezar'ın evlatlık oğlu ve varisi Octavianus Sezar, Roma'ya döner. Cicero, kendini Sezar ilan eden bu gençle dostluk kurabilmek adına ilk adımları atar. Marcus Antonius şehirden kaçarak dağlara sığınmak zorunda kalır. Fakat bu kaçış, Cicero ve Cumhuriyet için kısa ömürlü bir zafer olur çünkü Octavianus iktidarı Senato'daki 'ahmaklarla' paylaşmaya istekli değildir. Cicero'ya ihanet edip Antonius ile ayrı bir anlaşma yapar. Octavianus ve Antonius'un birlikte çalışmaya başlamasıyla Cicero gözden düşer ve bir başına kalır.

Sürgün
Yeni konsülün ve halkın gözünden düşünce kendisine sürgün yolları görünen Cicero, ağır bir bunalıma girer ve Yunanistan'ın Selanik şehrinde inzivaya çekilir.
M.Ö.58

Roma'ya dönüş
Titus Milo'dan Roma'ya dönmesi için davet alan Cicero, Roma Cumhuriyeti'ndeki kariyerini yeniden elde etme fırsatı sunan bu teklifi memnuniyetle kabul eder ve Roma'ya döner.
M.Ö.57

Suçlu
Halk nezdinde daha çok rağbet gören Jül Sezar yerine Pompey'i destekleyen Cicero, kamuoyunun karşısında konum alır. Akabinde, Pompey'in askerleriyle birlikte şehirden kaçmak zorunda kalır.
M.Ö. 49

Idus Martiae
Jül Sezar, Pompey'in destekçilerinden biri olan Brutus tarafından Senato'da öldürülür. Cicero suikast sırasında orada olmasa da Brutus'un bu eylemini destekler.
M.Ö.44

Cicero, Marcus Antonius'a karşı
Oluşan iktidar boşluğu sırasında, Cicero ve Marcus Antonius Roma'nın baskın figürleri haline gelirler. Birbirini zerre kadar sevmeyen ikili sürekli çatışma halindedir.
M.Ö. 43 Şubat'ı

Hatibin ölümü
Octavianus Sezar'ın ve Marcus Antonius'un kendisine ihanet ettiğini ve arananlar listesinde ilk sırada olduğunu anlayan Cicero, Roma'dan kaçar. Ancak çabucak yakalanır ve idam edilir.
M.Ö. 43 Aralık'ı

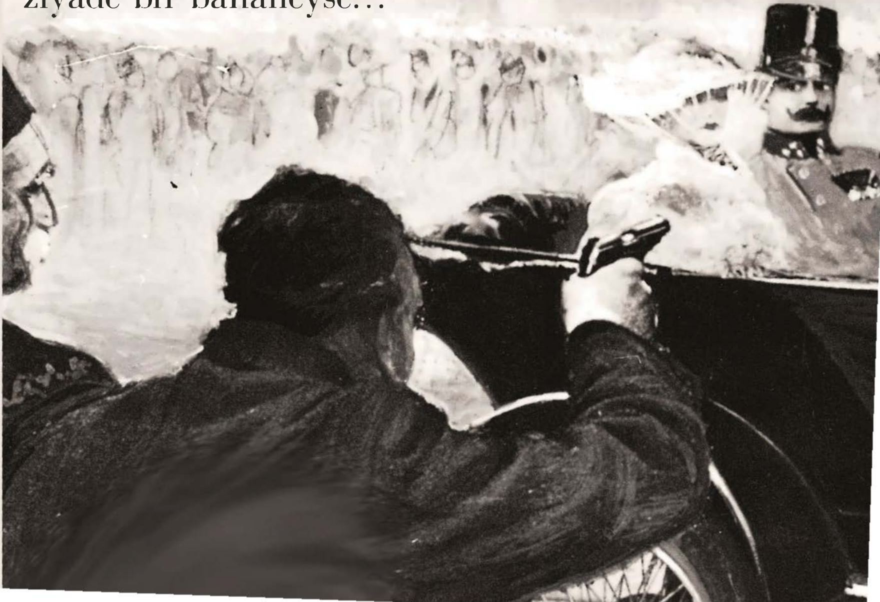
M.Ö. 43

28 Haziran 1914

1. DÜNYA SAVAŞI

Birinci Dünya Savaşı'na giden

Gavrilo Princip, Arşidük Franz Ferdinand'a ateş açtığında yalnızca Avusturya tahtının varisini öldürmekle kalmadı. Aynı zamanda, dört yıl sürecek savaşta 9 milyon kişiyi de ölüme mahkûm etti. Peki ya bu suikast asıl sebepten ziyade bir bahaneyse…

Yazan: James Hoare

'NIN SEBEBİ

yolu açan 20 dönüm noktası

1 Şubat 1864

PRENS EDWARD KİN BESLİYOR

Prusya'nın Danimarka'yı işgalinin ardından Britanya'nın dış politikasında kartlar yeniden dağıtılır

Danimarka ile günümüzdeki Almanya sınırında bulunan ve etnik bakımdan karışık olan Schleswig ve Holstein bölgelerinin Prusya ve Avusturya tarafından yıkıcı bir şiddetle ele geçirilmesi, Danimarkalı kraliçe Alexandra ile evleneli henüz aylar olmuş Britanya Prensi Edward'ı, yani geleceğin kralı VII. Edward'ı şaşkına çevirdi. Çift, gün geçtikçe Alman yanlısı bir tavır takınan Kraliçe Victoria'ya rağmen, bu çatışmada açık biçimde Danimarka'yı destekledi.

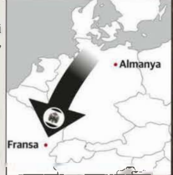
İkinci Schleswig-Holstein Savaşı olarak tarihe geçen bu çatışma, yani Danimarka-Almanya Savaşı, Prens Edward ile annesi arasındaki zaten soğuk olan ilişkiyi daha beter bir hale soktu. Edward'ın 1910 yılındaki ölümünden çok uzun süre sonra dahi hükümetin yürüttüğü politikalarda varlığını koruyacak olan Fransız yanlısı ve Alman karşıtı dış politikanın temelleri de bu olayla atıldı. Gün geçtikçe büyüyen Alman donanmasına karşılık VII. Edward'ın etkisi altında Kraliyet Donanması yeniden düzenlendi ve modernize edildi. Ardından Britanya, kendini izole ettiği pozisyonunu bozarak Fransa ve Rusya ile daha sonra Üçlü İtilaf ismini alacak ve Birleşik Krallık ile imparatorluğunu savaşa sürükleyecek antlaşmaların altına imza attı.

Prens VII. Edward ve Kraliçe Alexandra, 1896

Fransa-Prusya Savaşı sırasında Fransız askerler

19 Temmuz 1870

Almanya Fransa'ya karşı birleşiyor

"Birleşik bir Almanya için önce bir FransaPrusya Savaşı'nın gerçekleşmesi gerektiğine" inanan Otto von Bismarck, Fransa'yı saldırıya geçmesi için kışkırttı. Fransa'nın yenilgisi, III. Napolyon liderliğindeki İkinci Fransız İmparatorluğu'nun çöküşüne yol açtı. III. Napolyon, ordusunun geri kalanıyla birlikte yakalandı ve savaş tazminatı olarak Prusya, Fransa topraklarının büyük bir bölümüne el koydu.

Bu küçük düşürücü yenilginin yanı sıra, çok kıymetli olan ve ciddi şekilde sanayileşmiş Alsas-Loren sınır bölgesinin Almanlar tarafından ilhakı da ulusal bir trajediye yol açtı. Dış politikanın, Almanya ile girilecek yeni bir çatışma için yapılacak hazırlıklara göre belirlendiği bu dönemde, söz konusu olay Birinci Dünya Savaşı'nın eşiğindeki Fransız toplumunu derinden etkilemişti. Kamuoyunda, kaybedilen toprakların iadesine yönelik çağrılar yükseliyordu. Fransa-Prusya Savaşı'nın sonucunda Kuzey Almanya Konfederasyonu dağılıp yerini başında Kayzer Wilhelm ve Şansölye Von Bismarck'ın bulunduğu birleşik Alman İmparatorluğu alırken, Paris'te ise Üçüncü Fransız Cumhuriyeti kuruluyordu.

8 Şubat 1867

ESKİ İMPARATORLUK YIKILIYOR

Avusturya İmparatorluğu'nun yerini Avusturya-Macaristan İmparatorluğu aldı

Geleneksel olarak Alman devletlerini yöneten iki taraf vardı: Biri, 1278'den beri Habsburg Hanedanı'nın yönettiği Avusturya, diğeri ise Şansölye Otto von Bismarck ve Kral I. Wilhelm'in başında bulunduğu, gücünü gün geçtikçe arttıran Prusya Krallığı. Bunların arasında çıkan bir anlaşmazlık, rekabet halindeki iki gücü bir savaşta karşı karşıya getirdi.

Güçten düşen ve ayrılıkçı Macaristan ile sorunlar yaşamaya başlayan Avusturya İmparatorluğu yıkılıp yerine bağımsız devletlerin dönüşümlü ortak bir bakanlar kuruluyla yönetildiği, hantal bir İkili Monarşi sistemine sahip Avusturya-Macaristan İmparatorluğu kuruldu. Avusturya'nın iç istikrarsızlıklarına yönelik bu çözüm, imparatorluk içinde Macaristan'ın doğrudan kendisi ile ilgili olmayan konular hakkındaki baskıcı politikaları da dahil, bir dizi yeni gerilim yarattı. Bu da imparatorluğu Sırp ve Rus destekli kışkırtmalar için kolay lokma haline getirdi. 1914'te, Avusturya yönetimindeki Bosna'da bu kışkırtmaların ne kadar ölümcül olduğu görülecekti. Avusturya'nın geçmişten gelen sömürgeleri gibi görülen sayısız küçük Alman prensliği artık Prusya egemenliğinde olan Kuzey Almanya Konfederasyonu'nun bayrağı altındaydı. Bu durum, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun genişleme fırsatları için Balkanlar'a ve azalan Osmanlı nüfuzuna gözünü çevirmesine yol açtı.

Prusya ve Avusturya süvarileri, Prusya'nın tartışmasız zaferiyle sonuçlanan Königgrätz Muharebesi'nde karşı karşıya

20 Mart 1890

BISMARCK EMEKLİLİĞE ZORLANIR

Kayzer'in yönetimi devralmasıyla Almanya dış siyasette daha saldırgan bir tutum benimsiyor

Otto von Bismarck'ın Alman İmparatorluğu'nun doğuşundaki rolü büyüktü. Fransa ile olan husumeti tekrar gün yüzüne çıkarması ise onun saldırgan 'Demir Şansölye' olarak anılmasına yol açmıştı. Ancak aslına bakılırsa, Orta Avrupa'da istikrarı sağlayan bir güçtü. Almanya'yı diğer güçlerle rekabete sokacak sömürgeleştirme yarışından uzak tutmuş ve 1876'da, Balkanlar'daki bir savaşın "tek bir Pomeranya askerini harcamaya değmeyeceği" açıklamasını yapmıştı. Ayrıca, Rusya ile Almanya arasındaki mevcut ve olası çatışmaları sınırlandıran Reasürans Antlaşması'nı da imzalamıştı.

Sadece 99 gün hüküm süren babası Kayzer III. Frederick'in yerini alan Alman İmparatoru II. Wilhelm'in öncelikleriyse çok farklıydı. İkili bu nedenle sürekli çatışırken, sarayda oluşan sorunlu atmosfer 1890 yılında Bismarck'ı sonunda görevlerinden çekilmeye zorladı. Bismarck'ın yerini alan Leo von Caprivi, II. Wilhelm'in planlarına ayak uyduran bir isimdi. Hiçbir fayda görmeyeceği Britanya ile dostluk uğruna Reasürans Antlaşması'nın hükümsüz kalmasına izin vermek gibi feci bir hata yaparak Rusya'yla Fransa'nın yakınlaşmasına neden oldu. Bu durum, Almanya'nın 1914'te Avrupa'da tek başına kalmasına yol açtı.

Makamını terk ettiği yıl Alman şansölye Otto von Bismarck

10 Temmuz 1898

Britanya ve Fransa arasında sular duruluyor

Fransız Komutan Marchand, Faşoda, 1898

Fransa ve İngiltere, Afrika'daki kolonileri arasında bağlantı kurmak amacıyla Nil'in kontrolünü isterken, Afrika için yapılan mücadele de kriz noktasına ulaşmıştı. Özellikle Britanya'nın 1882'de Mısır'ı işgal etmesiyle kendisini tehdit altında hisseden Fransa, iki imparatorluğun sınırlarının kesiştiği ve günümüzde Sudan'ın Kodok şehrinin bulunduğu Faşoda'ya derhal küçük bir birlik gönderdi.

Afrika'nın zorlu koşullarında 14 ay süren tehlikeli bir yolculuğun ardından, Fransız kuvvetleri 10 Temmuz 1898 günü Faşoda'yı ele geçirmeyi başardı. Ancak hemen ardından, Britanya savaş gemilerinden oluşan ve emperyalizmin sembol ismi Horatio Herbert Kitchener'ın liderlik ettiği bir filo tecrit edilmiş durumdaki kaleye vardı. Her iki taraf da orada bulunmaya hakkı olduğunda kibarca ısrar ediyor ve soylu bir tavırla hisarda İngiltere, Fransa ve Mısır bayraklarının birlikte dalgalanmasını kabul ediyordu. Öte yandan, ülkelerindeki parlamentolarda savaş istişare edilirken, zaferin deniz gücüne bağlı olduğu ve hızlı ancak hafif Fransız donanmasının akıbetinin ağır Britanya donanmasının insafına kalacağı görüldüğünden Fransızlar geri çekilme kararı aldı. Böylece iki güç arasında resmi bir sınırda anlaşmaya varıldı.

Faşoda Olayı'ndan sonra Britanya ve Fransa arasındaki ilişkilerin normalleşmesi ve sınırların açıkça belirlenmesi iki ülke arasındaki bitmeyen gerilimi bir nebze rahatlattı. Böylece, yüzyıllardır süren kan davası sonlandı ve müttefikliğe giden yeni bir süreç başladı.

29 Aralık 1895

Almanya Güney Afrika'da ikaz ediliyor

Transvaal başkanı Paul Kruger, 1898

İngilizler'in ve Almanlar'ın bugün Güney Afrika'nın bulunduğu bölgedeki çıkar yarışı on yıllardır bir çatışmaya neden oluyordu. İngilizler'in Cape Kolonisi, bağımsız Transvaal Cumhuriyeti'ne (Güney Afrika Cumhuriyeti) yaptığı ve nihayetinde Boer Savaşı'na yol açacak olan başarısız saldırıda, aslında Britanya'nın çatışmayı onaylamamasına rağmen yine de anavatanın sağlam desteğini almıştı.

Alman İmparatoru Kayzer II. Wilhelm'in, Boer'in başkanı Paul Kruger'a yolladığı tebrik mektubu Alman basınında sevinçle karşılanmış, Britanya basınında ise büyük bir öfke uyandırmıştı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın sert mizaçlı diplomatı Sir Francis Bertie, Alman donanmasını yok etmenin "İngiliz filosu için çocuk oyuncağı" olacağını söyleyince, Almanya'nın Londra büyükelçisi şok oldu. Limitlerinin, politik olarak tecrit edildiklerinin ve Britanya'nın aşırı tepkisinin çok net şekilde farkında olan II. Wilhelm, Alman İmparatorluk Donanması'nın gücünü artırmaya ve Britanya'yı artık sadece potansiyel bir müttefik olarak değil, aynı zamanda potansiyel bir tehdit olarak da görmeye başladı.

4 Ocak 1894

FRANSA VE RUSYA GÜÇLERİNİ BİRLEŞTİRİYOR

Fransa ve Rusya modern bir askeri ittifak oluşturdu

Hayal etmesi en zor aşk ilişkilerinden biri, iki ülke halkının da itirazlarına rağmen yakınlaşan, demokratik Fransa Cumhuriyeti ile despot imparatorluk Rusya'sı arasındaki ilişki olsa gerek.

Fransa bu noktada kendini, ender rastlanan bir samimiyetin keyfini süren Britanya ve Almanya'nın kıskacında hissederken, aynı şekilde Rusya da Orta Asya ve Uzak Doğu'da Britanya İmparatorluğu tarafından, Avrupa'da ise Almanya'nın müttefiki olan Avusturya-Macaristan tarafından tehdit edildiğini düşünüyordu.

İki ülke arasında geçmişte yapılan antlaşmalar birbirlerinin ticari menfaatlerine aykırı davranmalarını önlemek amacıyla imzalanmıştı. Oysa bu yeni antlaşma, bir taraf saldırıya uğrarsa diğerinin de askeri müdahalede bulunacağını garanti eden bir askeri paktı.

Hiç şüphe yok ki bu Fransız-Rus İttifakı, biri düşünce diğerlerini de peşinden sürükleyen birbirine bağlı dağcılar gibi Avrupa'nın askeri güçlerini bir araya getiren çok sayıdaki antlaşmanın ilkiydi.

Fransa-Rusya ittifakının şerefine II. Nikolay'ın ismi verilen Paris'teki bulvar

11 Haziran 1903

KARA EL FAALİYETE GEÇİYOR

Avusturya-Sırbistan dostluğu gizli bir cemiyetin elinde can veren Sırp kralıyla beraber öldü

Sırbistan'ın halk tarafından zerre kadar sevilmeyen Avusturya yanlısı kralı Aleksandar Obrenović ve karısının, saraya zorla giren gizli cemiyet üyesi bir grup ordu subayı tarafından saklandıkları yerden karga tulumba çıkarılarak katledilmesi skandalı tüm Avrupa'yı şok etti.

Bu eylem, kendilerini Kara El olarak isimlendiren ve 'Sırbistan' (Bosnalılar, Makedonlar veya Hırvatlar öyle demese de) topraklarını Avusturya-Macaristan ve Osmanlı hâkimiyetinden kurtarmaya adayan radikal milliyetçi gizli bir örgüt tarafından gerçekleştirilmişti. Kara El, ordu içerisine öyle kök salmıştı ki yeni yönetim vahşice katledilen sonraki liderlerden biri olma korkusu yüzünden, tutuklanmaları için yapılan tüm yabancı diplomatik baskıyı reddetti.

Örgütteki önemli suikastçılardan biri olan Dragutin 'Apis' Dimitriyeviç, sonradan Kara El'in lideri ve Sırbistan askeri istihbaratının başı olacaktı. Bu iki güçlü yetkinin birleşimi ona 1911 yılında Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Josef'e başarısız bir suikast girişimi düzenleme imkânı sunmuştu. Üç yıl sonrasında Franz Ferdinand'a düzenlediği saldırı ise çok daha başarılı oldu ve ses getirdi.

Mayıs darbesinin bir Fransız çizimi

31 Mart 1905

KAYZER, TANCA'YI ZİYARET EDİYOR

Almanya'nın, Britanya ile Fransa'nın arasını açma girişimi başarısız oldu

Fransa ve Britanya arasında 8 Nisan 1904'te imzalanan ve Afrika ile Asya'daki sömürge rekabetini sona erdiren Entente Cordiale'in (İngiltere-Fransa Dostluk Antlaşması) kapsamını test etmeye istekli olan II. Wilhelm, Fas'ın bağımsızlığı lehine bir konuşma yapmak için Tanca'yı ziyaret etti. Fas üzerinde nüfuz sahibi olan ve sömürgeleştirmek üzere ele geçirmeyi planlayan Fransa için bu kaygı verici bir durumdu.

Kayzer, daha sonra 7 Nisan 1906'da düzenlenen Algeciras Konferansı'nda durumu fırsata çevirmeyi ve cömert bir şekilde Fransa'nın Fas üzerindeki sınırlı kontrolünü destekleyerek Fransızları Almanya'nın yanına çekip Britanya'yı yalnız bırakmayı umuyordu. Ancak sürpriz bir biçimde İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey olabilecek en güçlü şekilde Fransızlar'a arka çıkınca yalnız kalan yine Almanya oldu.

Tanca Krizi, 1911'deki Agadir Krizi'nin önünü açmıştı; yüksek risklere rağmen bir Alman savaş gemisi kıyıya yanaşmış, Fransız ve İspanyol birlikleri ise Fas sokaklarında konuşlanmıştı. Almanya'nın hedefi yine aynıydı fakat sonuç değişmedi: Fransız-İngiliz askeri bağları güçlendiği gibi, Fransa'nın Fas'taki nüfuzu ve Almanya'nın siyasi yalnızlığı arttı.

II. Wilhelm'i Fas'ın göstermelik dostu olarak betimleyen 1905 tarihli bir punch çizimi

Avusturya İmparatoru Franz Josef'i, Bosna'yı Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayırırken gösteren bir Fransız çizimi

6 Ekim 1908

Avusturya Bosna'yı alır

Yüzyıllar boyu bir Osmanlı vilayeti olan Bosna Hersek, 1878'den itibaren artık Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun kontrolü altındaydı. Rusya Dışişleri Bakanı Aleksandr İzvolski ve Avusturya Macaristan Dışişleri Bakanı Alois Aehrenthal, bir dizi mektup ve altı saat süren gizli bir toplantının ardından, 1878 tarihli antlaşmada değişiklik yaparak, Avusturya-Macaristan'ın Bosna üzerinde tam hâkimiyete sahip olması konusunda anlaşmışlardı. Ancak Avusturya bu niyetini açığa vurduğunda, Avrupa siyasetine yön veren diğer tüm aktörler gibi İzvolski de çok öfkelendi. Sırbistan'ın öfkesi ise hepsinden büyüktü. Viyana, İzvolski'nin iki yüzlülüğünü kanıtlayacak gizli kayıtları ortaya dökmekle tehdit ettiğinde ise Rusya geri adım atarak Sırbistan'ı değişikliği kabul etmeye zorladı.

Bu olay, o güne değin Makedonya ve Kosova'ya odaklanmış olan Sırp milliyetçiliğinin ve öfkesinin Avusturya'ya yönelmesine yol açtı. O sırada, Avusturya-Macaristan ve Almanya ile Üçlü İttifak'ın üyelerinden biri olan İtalya, eğer Avusturya Bosna'yı alacaksa, kendisine de Hırvatistan kıyısında bir bölgenin verileceği sözünü almıştı. Bu gerçekleşmeyince küçük düşürülmüş olan İtalyan hükümeti, Birinci Dünya Savaşı'na Üçlü İtilaf'ın yanında girdiğinde, güveninin suistimal edildiği bu olayı da hatırlatacaktı.

5 Eylül 1905

Japonya Rus sömürgeciliğinin hakkından gelir

Rus İmparatorluğu'nun Asya'daki sömürgeci hırsları altından kalkamayacağı bir boyuta ulaşmış, Japonlar 8 Şubat 1904 günü, günümüzde Lüshunkou'nun bulunduğu Arthur Limanı'nda demirlemiş Rus filolarına büyük bir gece saldırısı düzenlemişti.

Rusya'ya vurulan bu darbe, Çarlık rejimini 1905 Devrimi'nin eşiğine getirmekle kalmamış, aynı zamanda nüfuzunu arttırmak isteyen Rusya'yı batıya yönelmeye mecbur bırakmıştı. Rusya'nın Slav ve Ortodoks Hristiyan milletler üzerindeki etkisini artırmaya odaklanan imparatorluk sarayındaki gruplar güç kazanmıştı ve dış politikanın odağı özellikle Bulgaristan ve Sırbistan'a giderek daha fazla sabitleniyordu. Karadeniz'deki Rus filosunun Akdeniz'e erişimini sağlayacak İstanbul ve Çanakkale boğazlarının kontrolünü ele geçirme arzusu da güçlenmişti.

Rusya'nın kontrolündeki Mançurya'ya doğru Yalu Nehri'ni geçen Japon süvariler

29 Eylül 1911

İTALYA'NIN SALDIRILARI BAŞLAR

İtalya Libya'yı işgal eder ve Birinci Balkan Savaşı'nın fitilini ateşler

İngiltere ve Fransa, Mısır ve Fas'ı Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarından koparmış olsalar da, İtalya'nın, imparatorluğun merkez eyaletlerinden biri olan Libya'yı aniden işgal etmesi dünyayı şaşkına çevirmişti. Üstün teknolojili silahlar ve hava keşif araçları sayesinde İtalyanlar, gerilla savaşına ve karşı saldırılara maruz kalmadan önce hızlı bir şekilde kilit şehirleri ele geçirmişlerdi. Aynı zamanda, On İki Adalar'daki sert deniz savaşı da Osmanlı'ya ağır zayiat verdirmiş ve savunmaya çekilmeye zorlamıştı.

Rus büyükelçisinin Balkanlardaki kışkırtmaları da eklenince, Birinci Balkan Savaşı'nı başlatacak olaylar zincirinin fitili ateşlenmiş oldu. Diğer taraftan, İtalya'nın Libya'yı ele geçirmesi, öteden beri ittifak halinde olduğu ülkelerle ilişkilerinde bir taraf değişikliğinin de göstergesiydi. Her ikisi de Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğünden yana olan Üçlü İttifak'taki ortaklarına, yani Almanya ve Avusturya-Macaristan'a danışmak yerine, İtalyanlar bu askeri harekâtı Fransa ve Britanya ile istişare etmişti.

Libya'nın Trablus kenti yakınlarında İtalyan topçusu, 1911

21 Ocak 1912

Fransa milliyetçiliğe "evet" diyor

Temmuz 1911'de çıkan Agadir Krizinin ardından yükselişe geçen milliyetçilik dalgası sayesinde oy toplayan Alman karşıtı sert başbakan Raymond Poincaré, ülkenin sağa kayan siyasi çizgisine öncülük ediyordu.

Bir sonraki yıl cumhurbaşkanı seçilen Poincaré dış politikadaki ve Yüksek Savaş Konseyi'ndeki gücünü pekiştirdi. Ardından, Fransa ve Rusya'nın askeri işbirliğini daha iyi koordine edebilmek için tecrübeli devlet adamı Théophile Delcassé'yi Rusya büyükelçiliğine atadı. Delcassé hakkında II. Wilhelm, "Almanya için Fransa'daki en tehlikeli kişi" diyordu.

Bir yandan hükümeti savaşa hazırlanırken Poincaré, o dönemde Rusya'nın Paris büyükelçisi Aleksandr İzvolski'ye, bir Balkan savaşı nedeniyle Avusturya-Macaristan ve Rusya arasında yaşanacak bir çatışmada Fransa'nın desteğini alacaklarını söyleyerek savaşı daha da olası bir hale getirdi.

Fransa hükümeti içerisindeki şiddet yanlısı siyasetçilerin hesabına göre, Balkanlarda gerçekleşecek bir savaş Rusya'nın tüm gücünü sahaya sürmesini garanti edecekti. Ayrıca, Avusturya-Macaristan'ın muhtemelen Sırbistan'ı işgal edecek olması da bu İkili Monarşi'yi çıkmaza sokacak ve İtilaf Devletleri'nin rahatlıkla Almanya'yı alt etmesini sağlayacaktı.

Raymond Poincaré, 1913 ve 1920 arasında Fransa Cumhurbaşkanı, 1912 ve 1929 arasında üç kez başbakan

12 Şubat 1912

İNGİLİZ-ALMAN SİLAHSIZLANMA GÖRÜŞMELERİ SUYA DÜŞER

Savaş gemisi inşasına sınır getirilmesine yönelik müzakereler olumsuz sonuçlandı

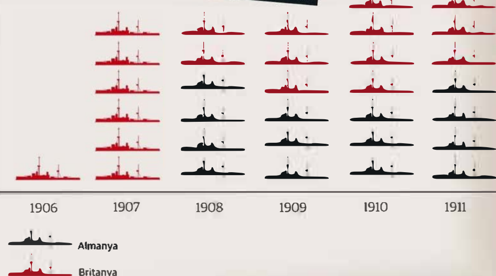
Donanma, Britanya'nın özgüveninin bel kemiğini oluşturuyordu; Almanya'nın ise Britanya'ya denk bir güç olması için kilit öneme sahipti. Bunun sonucunda iki ülke gemi inşası yarışı yüzünden bitap düşmüştü. İngiliz Savaş Bakanı Richard Haldane, buna bir son vermek ve gerilimi azaltmak için Berlin'e gizli bir ziyarette bulundu.

Ne var ki, iki ülkenin egosu arasındaki denge oldukça kırılgandı. Almanya, gelecekteki herhangi bir çatışmada Britanya'nın tarafsız kalacağına dair teminat isterken, Britanya ise denizdeki üstünlüğünün Almanlar tarafından yeterince takdir edilmediğini görüyordu.

Neticede, Haldane eli boş döndü ve gemi inşası sınırsızca devam etti. Ancak daha da önemlisi, Almanya Britanya'yı, Rusya ve Fransa ile daha fazla askeri birlikteliğe itmiş oldu. Bu durum ülke için ölümcül bir tuzağa dönüşecekti.

İnşa halindeki HMS Dreadnought, 1905

30 Eylül 1912

RUSYA GÜÇ GÖSTERİSİNE BAŞLAR

Birinci Balkan Savaşı'nın yaklaşmasıyla Rusya namluları Avusturya'ya çeviriyor

Bir önceki yıl, Osmanlı kontrolündeki Libya'nın İtalya tarafından işgal edilmesinin hemen sonrasında Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ'dan oluşan Balkan Birliği bölgeyi Osmanlı'dan almak üzere hazırlıklarını hızlandırınca, destekçileri olan Rusya tavrını açıkça ortaya koydu.

Sınırların yeniden çizilecek olması ihtimali Avusturya-Macaristan'ı zaten paniğe sevk etmişti. 50.000'den fazla Rus askerinin Polonya ile Avusturya-Macaristan sınırı boyunca harekete geçmesi ise alarm seviyesini daha da yükseltti.

Bu hamle, Rusya'nın rakiplerine karşı takındığı ilk ciddi saldırgan tavırdı. Rusya'nın, genelde yaptığı gibi gizli anlaşmaları bozma geleneğinden kopması, dünyanın büyük bir bölümünü savaşa sürükleyecek olan Sırbistan'ı güçlü şekilde savunacağının ve 1914 olaylarının habercisiydi.

Rusya dışişleri bakanı Sergey Sazonov, meselenin çatışmaya dönüşmesi durumunda "Fransa ve İngiltere'nin gerçek desteğine muhtemelen güvenebiliriz" diyordu.

1910-1916 yılları arasında Rusya dışişleri bakanlığını yürüten Sergey Sazonov

14 Aralık 1913

İstanbul, Almanya ile işbirliğine gider

Rusya'nın, İstanbul ve Çanakkale boğazlarını ele geçirme arzusu Balkan Savaşları sırasında ikinci plana atılsa da bu uzun vadeli hedefinden vazgeçmiş değildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki yenilgisinin ardından, Almanya ile askeri işbirliği kapsamında Otto Liman von Sanders 14 Aralık 1913 tarihinde Osmanlı'da Birinci Ordu'ya komuta etmeye başlamıştı. Rusya için bu durum, Osmanlı donanmasında görev alan Britanyalı bir amiralin (Arthur Limpus) varlığından daha da büyük bir endişe kaynağıydı.

Almanya, zoruna gitmesine rağmen bu konuda diplomatik bir kriz doğmasını önlemek amacıyla ağır tavizler verdiği halde, Alman karşıtı olduğu bilinen Fransız Delcassé'den bile destek görmeyen Rusya, her ne kadar Üçlü İtilaf'ın üyeleri olsalar da müttefiklerinin çok farklı öncelikleri olduğunu anladı.

Avusturya-Macaristan'ın yanı sıra, Almanya'yı da ilk kez kendi amaçları için doğrudan bir tehdit olarak gören Ruslar, Boğazların kontrolünü kazanmanın tek yolunun Fransa'nın ve özellikle de İngiltere'nin Rusya'ya muhtaç kalacağı daha geniş çaplı bir Avrupa savaşından geçtiğini anladılar.

Osmanlı ordusunda görevlendirilen en ünlü Alman generallerden Liman Von Sanders ve aralarında Esat (Bülkat) Paşa, Vehip (Kaçı) Paşa, İsmet (İnönü) Bey ve Rauf (Orbay) Bey'in de bulunduğu üst düzey Osmanlı subayları, 1914

17 Ekim 1913

SIRBİSTAN ARNAVUTLUK'TA MEVZİLENİR

İkinci Balkan Savaşı Avusturya'ya kaba kuvvetin değerini öğretir

Balkan Birliği'nin Birinci Balkan Savaşı'ndaki başarısı Avusturya-Macaristan'ı bir hayli endişelendirmişti. Şimdi ise, tarafların kazanımlarını pekiştirmeye istekli olduğu İkinci Balkan Savaşı başlamıştı. Sorunun esas kaynağı olan Sırbistan, Makedonya'da ezici zaferler kazanmış ve ardından geniş bir alana hâkim olmak için Arnavutluk ve Kosova'ya doğru harekete geçmişti. Birbiri ardına katliam haberleri geliyor, Kosova'nın Prizren kentindeki Avusturya-Macaristan konsülünün kaçırılıp hadım edildiği dahi söyleniyordu.

Avusturya-Macaristan, önce işgallerden habersiz olduğunu iddia eden, sonra ise geri çekildiği konusunda yalan söyleyen Sırbistan'la anlaşma yapılamayacağına ve güç kullanılması gerektiğine sonunda ikna olmuştu. 17 Ekim 1913 günü, Avusturya-Macaristan, tartışmalı bölgeleri terk etmesi için Sırbistan'a sekiz gün mühlet verdi. Aksi halde askeri müdahale söz konusu olacaktı. Rusya, Sırbistan'a söyleneni yapmasını tavsiye etti. Bunun üzerine, 26 Ekim günü Arnavutluk Sırp askerlerinden temizlenmişti. Bu ültimatomun başarısı ve Rusya'nın verdiği desteğin sınırlı olduğunun meydana çıkması, Avusturya-Macaristan'ı aynı tavrı 1914'te de sergilemeye sevk edecekti. Fakat bu defa netice çok farklı olacaktı.

İkinci Balkan Savaşı sırasında Makedonya'da bulunan Sırp askerler

21 Haziran 1914

SIRBİSTAN ANLAŞILMASI GÜÇ BİR UYARIDA BULUNUR

Sırbistan başbakanı, Franz Ferdinand'a kurulan komplo konusunda uyarı yapmayı başaramadı

Haziran 1914'te Sırbistan başbakanı Nikola Pašić, Viyana'daki Sırbistan elçiliğine Franz Ferdinand'a suikast düzenleneceğini bildiren bir telgraf çekti. Ardından, Sırbistan'ın Belgrad büyükelçisi Jovan Jovanović 21 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan ekonomi bakanıyla buluşarak, Avusturya Arşidükü'nün yapacağı ziyaretin trajediyle sonuçlanabileceğini ima eden üstü kapalı ifadelerle bakanı uyardı. O dönemde, aşırı milliyetçi Jovanović hakkında işgalin ardından Bosna'daki gerilla gruplarını yönettiğine dair dedikodular vardı. Pašić'in doğrudan Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanıyla irtibat kurmak yerine Jovanović ile iletişime geçmesi akıllarda soru işareti doğuruyor. Jovanović, bilgiyi muhtemelen doğrudan karar mercilerine ulaştırmayacaktı ve ilgili kişilere iletirken yeterince ikna edici olmayacaktı. Bu da aslında Pašić'in bu uyarıyı birine iletmesi gerektiğinin farkında olduğunu, ama gerçekte uyarının yerine ulaşmasını pek de istememiş olabileceğini gösteriyor.

Sırbistan başbakanı Nikola Pašić, 1919

28 Haziran 1914

Ferdinand suikasta uğrar

28 Haziran 1914 günü, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Josef'in yeğeni ve varisi Arşidük Franz Ferdinand, karısı Düşes Sophie ile Bosna'nın başkenti Saraybosna'da askeri birlikleri denetlediği sırada kurşunlanarak öldürüldü. Tetiği çeken kişi, Sırbistan ordusundaki işbirlikçilerin destekleyip silahlandırdığı Kara El adlı gizli bir örgütün suikastçılarından olan Saraybosnalı Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'ti.

Pek sevilmemesine rağmen Arşidükün ölümü, saldırgan Sırbistan'ın önünü kesmek için Habsburg Hanedanı'na aradığı bahaneyi verdi. Bunun ötesinde Franz Ferdinand, Avusturya-Macaristan ordusunda yer alan ve imparatorluğu federal bir çizgide yeniden şekillendirmeyi savunan bir düşünce grubunun da lideriydi.

Bu grubun fikirleri doğrultusunda temsil kapsamı genişleyen bir Avusturya Macaristan, imparatorluktaki Slav topluluklarından gelen bağımsızlık taleplerini susturabilirdi, zira bu toplulukların çoğu Franz Josef'e görece sadıktı, sadece devleti eleştiriyorlardı. Ayrıca, Sırbistan'ın Hırvatistan ve Bosna'daki etkisi de gevşetilmiş olurdu. Öte yandan bu yeni yapı, Rusya'nın Slav ve Ortodoks Hristiyan halkını 'koruma' misyonunu da baltalardı. Fakat bunların hiçbiri gerçekleşmeyecekti.

Gavrilo Princip ateş ettikten kısa bir süre sonra Avusturya-Macaristan polisi tarafından tutuklandı

28 Temmuz 1914

AVUSTURYA-MACARİSTAN SAVAŞ İLAN EDER!

Siyasi ittifaklar savaşta domino etkisine yol açıyor

1912'den beri Balkanlardaki amaçlarına ulaşmak için uğraşan Avusturya-Macaristan hükümeti, kamuoyunun muhtemelen savaşı desteklemeyeceğini de göz önünde bulundurarak, Sırbistan'a kabul etmesi neredeyse imkansız olan bir ültimatom verdi (Temmuz Ültimatomu). Berlin'de II. Wilhelm, Avusturya-Macaristan'ı destekleyeceğini söylüyor, Viyana'daki Alman büyükelçisine, "Sırpların işini çabucak bitirmemiz gerekiyor. Ya şimdi ya da asla." diyordu.

Öte yandan, koşullar gerçekten de Sırbistan'ın kabul edemeyeceği kadar aşağılayıcıydı. Hal böyle olunca, 28 Temmuz 1914 günü Avusturya-Macaristan Sırbistan'a savaş açtı. Birbiri ardına yıkılan domino taşları gibi Rusya, Almanya, Fransa, Britanya ve bu ülkelerin denizaşırı sömürgeleri de kendilerini savaşta buldular. Birinci Dünya Savaşı ilerledikçe İtalya, Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve nihayetinde ABD de savaşa dahil oldu.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Aisne Nehri'nin kıyısındaki Alman siperleri

WATERLOO MUHAREBESİ

WATERLOO, BELÇİKA 18 HAZİRAN 1815

19. yüzyılın en çok ses getiren olaylarından biri olan Waterloo Muharebesi, Waterloo Seferi'ni kanlı bir şekilde nihayete erdirdi. Wellington Dükü Arthur Wellesley'in komuta ettiği, Britanya liderliğindeki koalisyon ordusuyla, sürgünden kaçan Napolyon Bonapart'ın ordusu arasında gerçekleşen muharebe, Fransız ordusunun yenilgisiyle son buldu ve Napolyon'un yüz gün süren ikinci imparatorluk dönemi sona erdi.

Savaş, Elba'da (Toskana'da bir ada) sürgünde olan Napolyon'un 20 Mart 1815 günü Paris'e dönmesiyle başladı. Napolyon'un dönüşü bir dizi olayı tetikledi: Napolyon, kendini imparator ilan etti; bunun üzerine Viyana Kongresi Napolyon'u suçlu buldu ve Yedinci Koalisyon, Napolyon'un hükmüne son vermek için büyük bir ordu kurulmasını kararlaştırdı.

Yüz binlerce askerin Napolyon'u alaşağı etmekle görevlendirilmesi kan dökülmesini kaçınılmaz bir hale getirdi. Waterloo Muharebesi'nden iki gün önce, 16 Haziran'da, Napolyon bir hamle yaparak, henüz Wellington kuvvetlerine katılmamış olan Prusya ordusuna saldırdı.

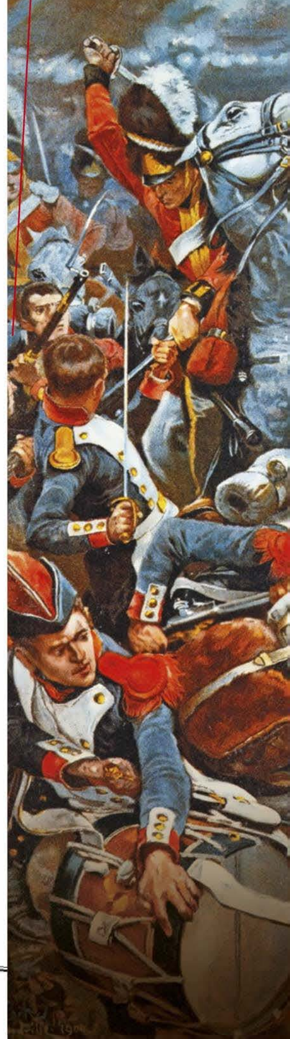
Fransız lider bu saldırıyı güçlerini üçe bölüp ikisini Prusyalıların üzerine göndererek yaptı. Buna müteakip gerçekleşen Ligny Muharebesi'nde, Fransız ordusunun seri saldırıları sonucu merkezdeki kısmı göçertilen Prusya ordusu Napolyon karşısında bozguna uğradı. Ancak, askerlerinin bir kısmını kaybettiyse de Prusya ordusu yenilgiye uğratılamamıştı; ordunun geri çekilmesine izin verilmiş ve yalnızca bir Fransız birliği üstünkörü bir şekilde peşlerinden gitmişti. Daha sonra bunun feci bir hata olduğu anlaşılacaktı.

Ligny Muharebesi'yle aynı gün, Napolyon'un ordusunun geride kalan sol kanadı Quatre Bras'ta Wellington güçlerinin bir bölümüyle karşı karşıya geldi. Bu çatışmada Fransız güçleri Oranj Prensi'nin mevzilerini geçmeye çalıştılarsa da başarılı olamadılar. Prusyalıları mağlup ettiğini düşünen Napolyon tüm dikkatini Quatre Bras'a çevirdi. Ertesi gün bölgeye ulaşan Napolyon, iki tarafın da bölgeyi terk ettiğini gördü; Wellington, Prusyalıların yardımı olmaksızın bölgenin kontrolünü ele geçirememişti. Waterloo'ya doğru geri çekilen Wellington güçlerini takip eden sol kanat komutanı Mareşal Michel Ney'i yakalayan Napolyon, sağ kanat komutanı Mareşal Emmanuel de Grouchy'e, Prusya güçlerinin bu defa kesinkes üstesinden gelmesini emretti.

17 Haziran günü öğle sularında bu emri veren Napolyon geç kalmıştı; Prusyalılar kayıplarını telafi edip Waterloo'daki Wellington güçlerine rahatlıkla katılabilecekleri bir konumda, Wavre şehrinde tekrar düzen almışlardı ve Mareşal Grouchy, Prusyalıları yakalayamamıştı. 18 Haziran günü Wavre'de münferit bir Prusya birliğini yenmiş olmasına rağmen Grouchy, Waterloo Muharebesi'nin en kritik ve hareketli anında muharebe meydanındaki yerini alamamıştı.

Mareşal Grouchy'e verdiği emrin ardından Napolyon, geri kalan güçleriyle birlikte Wellington'ın peşine düştü ve Waterloo'da Wellington güçlerinin konumlandığı yerin güney-batısında kamp kurdu. 18 Haziran günü gerçekleşen ve Wellington Dükü'nün zaferiyle, İmparator Napolyon'un ise nihai yenilgisiyle sonuçlanan Waterloo Muharebesi'nin zemini artık hazırdı.

Napolyon'un Waterloo'da aldığı yenilgiden sonra Fransız monarşisi eski haline geldi ve Kral XVIII. Louis, 8 Temmuz 1815 günü yeniden tahta geçti. Napolyon ise Atlantik Okyanusu'ndaki volkanik Saint Helena Adası'na gönderildi ve altı yıl sonra, Mayıs 1821'de hayatını kaybetti.

NAPOLYON'UN MUHAFIZLARI

Napolyon'un, İmparatorluk Muhafızları arasından bizzat seçtiği deneyimli askerler olan Eski Muhafızlar muharebe sırasında Napolyon'u koruyorlardı. Ortak özelliklerinden biri boylarının ortalamanın üstünde olmasıydı. Yani muharebe meydanındaki çok sayıda birliğin ardını görebiliyorlardı.

İNGİLİZ SÜVARİ BİRLİĞİ

İngiliz Süvari Birliği'nin Waterloo'daki taarruzu, Koalisyon güçlerinin Napolyon'un ordusunun karşısında sergilediği cesaretin sembolü oldu. Birliğin taarruzu, Fransız ordusunun ilerleyişini durdurup büyük bir Fransız piyade kolunu tamamen yok etti ve 45. Alay'a ait imparatorluk simgesi kartalın ele geçirilmesini sağladı.

YEDİNCİ KOALİSYON

Waterloo Muharebesi'ndeki asıl taraflar Bileşik Krallık ve Fransa olsa da çok sayıda başka ülke de Fransa'nın yeni imparatoruna karşı koalisyon oluşturmak üzere Britanya'nın yanında yer alarak muharebede önemli rol oynadı. Bu ülkeler arasında Birleşik Hollanda, Hannover, Nassau, Bavyera ve Prusya bulunuyordu. Bilhassa Prusya'nın muharebede oynadığı rol büyüktü.

AĞIR KAYIPLAR

Waterloo, taktiklerin katı şekilde uygulandığı, ortalığı kan götüren Orta Çağ'a özgü muharebelerden biri değilse de yine de muazzam sayıda insanın ölümüyle sonuçlandı. Napolyon'un 72.000 kişilik ordusunun yaklaşık 25.000'i ölmüş veya yaralanmış, 8.000'i esir alınmış ve 15.000'i kayıplara karışmıştı. Wellington ve müttefiklerinin oluşturduğu ordudaki toplam ölü, yaralı ve kayıp sayısı ise 24.000 civarındaydı.

Yedinci Koalisyon

PİYADELER 118.000
SÜVARİLER 11.000
TOPLAR 150

WELLINGTON DÜKÜ
LİDER

Napolyon Savaşları'nda yükselişe geçen Arthur Wellesley, 1852'deki ölümüne değin Britanya Ordusu'nun başkomutanlığını yaptı.
Güçlü yönleri: Kendine güvenen, aktif bir lider
Zayıf yönleri: Taktiksel zekâsı çok yüksek değil

PİYADELER
ÖNEMLİ BİRLİK

Dünya üzerindeki en iyi birliklerden biri olan piyade sınıfı, Waterloo'da Fransız süvarilerinin sayısız akınını engellemek üzere muharebe meydanında mevzilendi.
Güçlü yönleri: Yakın veya orta menzilden savaşabilen çok yönlü birlikler
Zayıf yönleri: Süvariler kolaylıkla çevresinden dolanıp arkasına geçebiliyordu. Ayrıca toplara karşı savunmasızdı.

TOPLAR
ÖNEMLİ SİLAH

Oldukça yıkıcı olan Koalisyon topları Fransız saldırılarını yavaşlatıp hatlarını darmadağın etti.
Güçlü yönleri: Menzilleri çok iyiydi ve büyük hasarlar verebiliyorlardı
Zayıf yönleri: Ateş altında oldukça hassas olduklarından koruma için destek birliklerine ihtiyaç duyuluyordu ve sayıları azdı.

İlk akın
Waterloo Muharebesi 18 Haziran günü 10.00 ila 11.30 sularında, taktiksel bir ileri karakol işlevi gören büyük çiftlik evi Hougoumant'taki Koalisyon mevzilerine yapılan Fransız saldırısıyla başlar. Muharebe başlangıçta birkaç birliğin çatışmaya girdiği ılımlı bir seyir izler fakat öğle saatleri itibariyle, Koalisyon güçlerinin sayısız Fransız saldırısına karşı savunma halinde olduğu muharebe kanlı bir hal alır.

10 Fransız ordusu geri çekilir
Napolyon'un sol, sağ ve orta kısmı dağılan ordusunda ulaşabildiği tek birleşik güç iki Eski Muhafız taburudur. Geri kalan güçlerinin onların arkasında toplanabileceğini umsa da Koalisyon birliklerinin gücü karşısında bu umudu söner. Napolyon'un yapabileceği tek şey geri çekilmektir. Onu korurken hayatını kaybeden çok sayıda Eski Muhafız'ın koruması altında muharebe meydanını terk eder.

02 AĞIR SİLAHLI BİRLİKLER
Gün ortasında Napolyon 80 topçudan oluşan ağır silahlı birliklerine (Grande Batterie) Wellington'ın mevzilerine ateş açmalarını emreder. Toplar, Wellington'ın çok sayıda süvarisinin ölmesine yol açarak savunma hattının güç kaybetmesine neden olur.

03 Fransız piyade saldırısı
Koalisyon hatlarının zayıflamasının ardından, Napolyon daha düzenli bir saldırıda bulunur ve çok sayıda piyade bölüğünü harekete geçirir. Sol taraftaki piyadelerin Wellington'ın güçlerini geri çekilmeye zorlamasıyla, çatışmanın ilk kısmı Fransızların istediği gibi ilerler. Fakat tam da Fransız ordusu için kırılma anı olacak bir anda, Napolyon Prusya birliklerinin yaklaşmakta olduğu haberini alır. Mareşal Grouchy'e Prusya birliklerini durdurması için haber göndermeye çalışır fakat Mareşal o anda Wavre'dedir.

04 İngiliz ağır süvari saldırısı
Piyade birliğinin saldırılarla başa çıkmakta zorlandığını gören Wellington, birinci ve ikinci ağır süvari tugayına taarruz emri verir. Tugaylar Fransız piyadelerini paramparça ederler. Tepenin eteklerine vardıklarında piyadelerin ilerleyişini kesin olarak durdururlar ancak bu şekilde kendilerini korumasız ve açıkta bırakırlar.

09 PLANCENOIT YENİDEN ELE GEÇİRİLİR

Plancenoit'i yeniden ele geçirip Napolyon'un sağ kanadını hedef alan Prusya ordusu Wellington'ın avantaj kazanmasını sağlar. Plancenoit'teki Fransız mevzilerini destekleyen Eski Muhafızlar telaşla geri çekilirler.

08 İmparatorluk Muhafızları Wellington'a saldırır

Birlikleri Plancenoit'te Prusyalılara karşı koyarken Napolyon son bir büyük taarruzda bulunur. Yenilmez olduğunu varsaydığı İmparatorluk Muhafızları'nı, Wellington'ın ordusunu yarmak ve kanatlara içeriden saldırmak için karşı ordunun merkezine gönderir. Koalisyon kuvvetlerinin çok sayıdaki hattını yıkıp geçen Muhafızlar bazı başarılar elde ettilerse de nihayetinde Wellington'ın sayıca üstün piyadeleri karşısında direnemeyip katledilirler.

07 Prusya ordusu muharebe meydanına varır

Saat 10.00'dan beri Prusya ordusunun komutanı General Blücher ile iletişim halinde olan Wellington, Prusya ordusunun yaklaşmakta olduğundan haberdardır. 16.30 sularında Prusya ordusu muharebe meydanına varır. Napolyon'un sağ kanadının bulunduğu Plancenoit köyünün taktiksel olarak önemli bir konumda olduğunu fark eden Prusyalılar burada mevzilenen Fransız kuvvetlerine saldırırlar. Prusyalılar köyü almayı başarsalar da Fransız kuvvetleri sonradan tekrar köyü ele geçirirler.

05 Napolyon karşılık verir

Ön cephede Koalisyonun ağır süvarileri, süvari saldırısına karşı kare düzeni almış olan Fransız piyadelerine arkalarında hiçbir destek olmaksızın göğüs gererken, Napolyon, kendi süvari bölüğündeki zırhlı ve mızraklı süvari alaylarını çarpışmanın olduğu bölgeye yollar. Piyadelerin, süvarilerin ve ağır topların dahil olduğu büyük çaplı bir çatışma meydana gelmektedir. Napolyon'un süvari alayları, Koalisyonun ağır süvarilerinin büyük çoğunluğuyla baş edebiliyorsa da tamamını ortadan kaldıramamıştır. Napolyon, Prusyalıların yolunu kesmek için de birlikler gönderir.

06 Yenişememe durumu

Muharebenin en merkezi noktasında Koalisyonun ve Fransız ordusunun kare düzeni almış piyadeleri bir dizi ileri-geri hamlelerde bulunurlar. Bu süre zarfında, topların ve misket tüfeklerinin ateşi dört bir yandan yağmur gibi yağmaktadır. Fransızların müşterek birlikleri Wellington hatlarının orta-sağ kısmına bir saldırıda daha bulunur ve bunu, iki tarafın da asker sayısının gittikçe azaldığı topyekûn bir arbede izler.

Fransa

PİYADELER 72.000
SÜVARİLER 14.000
TOPLAR 250

NAPOLYON BONAPART

LİDER

Taktiksel zekâsıyla ünlenen İmparator Bonapart, bu sayede Orta Avrupa'nın büyük bir bölümünü ele geçirdi.
Güçlü yönleri: Çok sayıda savaş tecrübesi olan bir strateji ustası
Zayıf yönleri: Dengesizdi; savaşta başına buyruk davranırdı

SÜVARİLER

ÖNEMLİ BİRLİK

Fransız hafif süvarilerinin, dünya üzerindeki emsallerinin en iyisi olduğu düşünülüyordu. Koalisyon ordusunun ağır süvari saldırılarına karşı koymada önemli bir rol üstlenmişlerdi.
Güçlü yönleri: Düşmanın çevresinden kolaylıkla dolanıp arkasına geçebilecek hızlı ve atak birlikler
Zayıf yönleri: Yüksek derecede etkili olabilmeleri için sürpriz saldırılar yapmak gerekiyordu

MİSKET TÜFEKLERİ

ÖNEMLİ SİLAH

Napolyon'un Eski Muhafızları, ölümcül kesinlikte nişan gücü olan misket tüfeklerini kullanıyordu. Eski Muhafızlar bu sayede Waterloo'da çok sayıda can aldılar.
Güçlü yönleri: Orta menzilde üstün bir savunma gücü
Zayıf yönleri: Yeniden doldurması zor ve göğüs göğüse çarpışmada etkisi zayıf

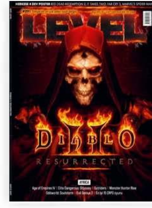

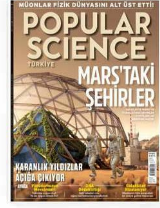

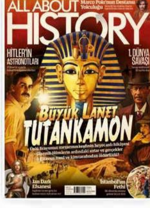

*Kampanya detaylarına **dergiburda.com'dan** ulaşabilirsiniz.

HOLLYWOOD'A KARŞI TARİH
Gerçekler ve beyaz perdedeki kurgular

KARAR: Film genelde tarihi gerçeklerle pek örtüşmüyor. Ancak dönemin atmosferini iyi yansıttığı söylenebilir (puanı 10 üzerinden 4).

GLADYATÖR

Yönetmen: Ridley Scott **Başroldekiler:** Russel Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed, Derek Jacobi, Connie Nielsen **Ülke:** ABD, İNGİLTERE **Yıl:** 2000

Katledilmiş bir çocuğun babası, katledilmiş bir kadının kocası... Tarihi gerçeklere bağlılık ise neredeyse yok

01 Açılış sahnesinde tek tip ağaçlardan oluşan bir ormanda Germen kabileleriyle savaşan Romalılar görülüyor. Bunun gibi düzenlenmiş ormanlar 1500'lere kadar ortaya çıkmamıştır. Ayrıca katapult ve mancınıklar bunun gibi ağaçlık bir alanda kullanılmazdı. Bunlar kuşatmalarda kullanılan silahlardı.

02 Romalılara ait yapıların çoğu beyaz değildi. Ayrıca filmde sergilendiği gibi, hava şartları nedeniyle yıpranmış bir görüntüye de sahip değillerdi. Aslına bakılırsa çoğu yapı ve binalarda görülen oymalar ve heykeller yeniydi ve farklı renklere boyanmıştı.

03 Roma cumhuriyet olarak kurulmadı. M.Ö. 509'da cumhuriyet, M.Ö. 27'de ise imparatorluk olmadan önce Alba kralları tarafından yönetilen bir monarşiydi. İmparator Marcus Aureilus, imparatorluğun zayıflamasına yol açacağından, hiçbir zaman cumhuriyet rejimine dönmeyi hedeflememişti.

04 İmparatorluktaki entrikaların en beterinde dahi, Maximus sürgünden ve kölelikten kaçmak için öyle kolay kolay ortalıktan kaybolamazdı. Cezası kayıtlara geçerdi ve sonuç olarak efendisi Proximus, Kolezyum'da savaşması için onu Roma'ya götüremezdi.

05 İmparator Marcus Aurelius oğlu Commodus tarafından öldürülmedi. Günümüzde Viyana olan Vindobona şehrinde öldüğü biliniyor. Ayrıca, Marcus Aurelius'un Gladyatör dövüşlerini yasakladığı da doğru değil.

